

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«Επιστήμες της Αγωγής: δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης και παιχνίδι»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ

**«Παιδαγωγικές, εκπαιδευτικές και ερευνητικές τάσεις στο επιστημονικό περιοδικό
«Παιδαγωγική Επιθεώρηση» της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος: Μια ερευνητική
προσέγγιση»**

ΚΩΣΤΙΚΑ ΟΛΓΑ

Α΄ Επιβλέπων: Αναστάσιος Σιάτρας, Επίκουρος Καθηγητής, Π.Τ.Π.Ε. του Π.Θ.

Β΄ Επιβλέπων: Κωνσταντίνος Μάγος, Καθηγητής, Π.Τ.Π.Ε. του Π.Θ.

Γ΄ Επιβλέπουσα: Αικατερίνη Μιχαλοπούλου, Καθηγήτρια, Π.Τ.Π.Ε. του Π.Θ.

Βαθμός	
Ολογράφως	

ΒΟΛΟΣ, 2024

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους όσους συνέβαλαν στην εκπόνησή της. Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέπων καθηγητή μου, κύριο Αναστάσιο Σιάτρα, Επίκουρο Καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε, την ουσιαστική καθοδήγηση και την ενθάρρυνση που μου πρόσφερε κατά την διάρκεια εκπόνησης της εργασίας μου. Παράλληλα, ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στον κύριο Κωνσταντίνο Μάγο, Καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, ως 2^ο επιβλέπων της εργασίας, όπως και στην κυρία Αικατερίνη Μιχαλοπούλου, Καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, που είναι η 3^η επιβλέπουσα της παρούσας διπλωματικής. Ακόμη, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά και τους φίλους μου για την αμέριστη συμπαράσταση και υποστήριξη που μου παρείχαν όλο αυτό το διάστημα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της εργασίας είναι να διερευνηθούν οι παιδαγωγικές, εκπαιδευτικές και ερευνητικές τάσεις που αναδεικνύονται στα τεύχη του επιστημονικού περιοδικού «Παιδαγωγική Επιθεώρηση» της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος. Ειδικότερα, στόχος είναι να αναλυθούν οι παιδαγωγικές διαστάσεις των επιστημονικών δημοσιεύσεων που συμβάλλουν στη διαχρονική ερμηνεία των βασικών ερευνητικών τάσεων του επιστημονικού περιοδικού της Εταιρείας και συνεισφέρουν στη διαμόρφωση της παιδαγωγικής επιστήμης στην Ελλάδα. Πεδίο εφαρμογής της διπλωματικής εργασίας αποτελεί η μελέτη, ανάλυση και σύγκριση των δημοσιευμένων άρθρων του επιστημονικού περιοδικού «Παιδαγωγική Επιθεώρηση» από το 1984 έως το 2022. Λαμβάνοντας υπόψιν το μεθοδολογικό πλαίσιο της θεματικής ανάλυσης, πραγματοποιείται ανοιχτή, αξονική και επιλεκτική κωδικοποίηση των υπό ανάλυση δεδομένων. Συγκεκριμένα, στην ανοιχτή κωδικοποίηση καταγράφονται στοιχεία που αφορούν στον τύπο των δημοσιεύσεων (π.χ. θεωρητικά, ερευνητικά άρθρα), το θέμα, τη βαθμίδα στόχευσης των εργασιών (π.χ. Α/θμια, Β/θμια), τον αριθμό συγγραφέων ανά άρθρο, τον αριθμό άρθρων ανά συγγραφέα, το φύλο των συγγραφέων, καθώς την επαγγελματική τους ιδιότητα. Στην αξονική κωδικοποίηση διαφαίνεται ο προσδιορισμός των δεδομένων που οργανώνονται γύρω από κεντρικές κατηγορίες (π.χ. «ερευνητικά άρθρα» και «βαθμίδα στόχευσης»). Τέλος, στην επιλεκτική κωδικοποίηση, πραγματοποιείται συγκριτική αξονική ανάλυση που αναδεικνύει τους παιδαγωγικούς «λόγους» των επιστημονικών δημοσιεύσεων του περιοδικού «Παιδαγωγική Επιθεώρηση». Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι στο περιοδικό απαντώνται θεωρητικά άρθρα (π.χ. διδακτικές πρακτικές, άρθρα βιβλιογραφικής επισκόπησης), ερευνητικές μελέτες που αναφέρονται σε ποιοτικές και ποσοτικές μεθοδολογίες, καθώς και βιβλιοκριτικές, γύρω από διάφορες πτυχές της παιδαγωγικής επιστήμης (π.χ. ειδική αγωγή, εκπαίδευση εκπαιδευτικών, διδακτικές πρακτικές, διδακτικές γνωστικών αντικειμένων). Επίσης, παρατηρείται ότι οι συγγραφείς προέρχονται από όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης (Α/θμια, Β/θμια & Γ/θμια) με τα άρθρα να αναφέρονται σε διάφορους τύπους (π.χ. τυπική και μη τυπική) και βαθμίδες (π.χ. δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο, πανεπιστήμιο) εκπαίδευσης. Συμπερασματικά, υποστηρίζεται ότι η συγκριτική διερεύνηση των παιδαγωγικών διαστάσεων που αναδεικνύονται στο περιοδικό, διαμορφώνουν πρωτότυπα και δυναμικά στοιχεία της παιδαγωγικής θεωρίας και πρακτικής στον ελληνικό επιστημονικό χώρο.

Λέξεις-κλειδιά: Παιδαγωγική, εκπαιδευτική έρευνα, θεματική ανάλυση

Abstract

The dissertation examines the pedagogical, educational, and research trends in Greek Pedagogical Association's academic journal titled 'Pedagogical Review'. It focuses specifically on pedagogical dimensions of analyzed articles in order to contribute to understanding the major research trends within the Greek Pedagogical Association as well as to inform the development of the pedagogical discipline in Greece by identifying recurring themes, methodologies, and theoretical frameworks used by authors. The study conducts a comprehensive analysis of all articles published in 'Pedagogical Review' journal from 1984 to 2022. A thematic analysis framework is used, involving open, axial, and selective coding. Open coding records data on publication type, topic, target level (e.g., primary education), and author gender and professional status. Axial coding organizes data around thematic axes (e.g., inclusive education, student skills). Finally, selective coding focuses on comparative axial analysis to highlight educational discourses in the journal. The analysis reveals that 'Pedagogical Review' includes theoretical studies (e.g. literature reviews, teaching practices), research studies (e.g. quantitative, qualitative, mixed methods surveys), and book reviews, covering various aspects of pedagogical science (e.g., special education, teacher education, teaching practices etc). Authors come from different educational levels (higher, primary, secondary), and data explores different types (formal, non-formal) and levels (primary, secondary, high school, university) of education. In conclusion, by comparatively exploring the pedagogical dimensions highlighted in the journal, the study contributes to shaping original and dynamic elements of pedagogical theory and practice in the Greek academic field.

Keywords: Pedagogy, educational research, thematic analysis

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	9
1.1 Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος	9
1.2 Επιστημονικό περιοδικό Παιδαγωγική Επιθεώρηση	10
1.3 Βιβλιογραφική ανασκόπηση για την έρευνα σε εργασίες περιοδικών και συνεδρίων	10
2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	18
3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	24
4. ΣΥΖΗΤΗΣΗ	77
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	83
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	88

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση παιδαγωγικών, εκπαιδευτικών και ερευνητικών τάσεων που αναδεικνύονται στους τόμους του επιστημονικού περιοδικού «Παιδαγωγική Επιθεώρηση» της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος (στο εξής: Π.Ε.Ε.). Ειδικότερα, η ανάλυση των παιδαγωγικών διαστάσεων, που διαφαίνονται στις εργασίες του περιοδικού, αποβλέπει στην επίτευξη δύο βασικών στόχων. Αρχικά, επιδιώκεται ερμηνεία των ερευνητικών τάσεων που προάγονται από την Π.Ε.Ε. και εντοπισμός των επαναλαμβανόμενων θεμάτων, μεθοδολογιών και θεωρητικών πλαισίων που χρησιμοποιούνται από τους συγγραφείς του περιοδικού. Παράλληλα, δεύτερος στόχος είναι η αξιοποίηση των ευρημάτων στον επιστημονικό διάλογο για την ανέλιξη της παιδαγωγικής επιστήμης στην Ελλάδα. Πεδίο εφαρμογής της συγκεκριμένης έρευνας αποτελεί η μελέτη, ανάλυση και σύγκριση όλων των δημοσιευμένων επιστημονικών άρθρων των τόμων του περιοδικού «Παιδαγωγική Επιθεώρηση» από το 1984- 2022.

Συγκεκριμένα, στο 1ο κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας. Ειδικότερα, πραγματοποιείται αποσαφήνιση σημαντικών χαρακτηριστικών της Π.Ε.Ε. και του περιοδικού Παιδαγωγική Επιθεώρηση, ενώ στη συνέχεια επιτυγχάνεται βιβλιογραφική ανασκόπηση αντίστοιχων ερευνών συστηματικών αναλύσεων περιεχομένου άρθρων, που έχουν δημοσιευτεί σε ακαδημαϊκά περιοδικά διαφόρων γνωστικών αντικειμένων. Στο 2ο κεφάλαιο περιγράφεται η ερευνητική μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε στη συγκεκριμένη μελέτη, συμπεριλαμβανομένου του ερευνητικού εργαλείου που επιλέχθηκε. Στην ίδια ενότητα παρουσιάζονται τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας ερευνητικής προσπάθειας. Στο 3ο κεφάλαιο αναφέρονται τα αποτελέσματα των αναλύσεων των εργασιών του περιοδικού αναφορικά με τον τύπο, τη βαθμίδα στόχευσης, τη θεματολογία των εργασιών, καθώς και το φύλο και την επαγγελματική ιδιότητα των συγγραφέων. Το 4ο κεφάλαιο αποτελεί τη συζήτηση στην οποία παραβάλλονται συγκριτικά τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την ανάλυση των εργασιών του επιστημονικού περιοδικού Παιδαγωγική Επιθεώρηση. Τέλος, στο 5ο κεφάλαιο αναφέρονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τη σχετική έρευνα καθώς και ορισμένοι περιορισμοί, αλλά και δυνατότητες επέκτασης που παρουσιάζει η εν λόγω μελέτη, τα οποία χρειάζεται να ληφθούν υπόψη σε μελλοντικές έρευνες.

1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.1 Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος¹

Η Π.Ε.Ε. είναι επιστημονικό σωματείο που ιδρύθηκε στην Αθήνα το 1981. Το 2024 συμπληρώνει 43 έτη λειτουργίας, διαθέτοντας παραρτήματα σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας (π.χ. Αλεξανδρούπολη, Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα, Βόλος, Πάτρα, Ρόδος και Ρέθυμνο). Ως πρωταρχικός σκοπός του σωματείου, όπως φαίνεται από το καταστατικό λειτουργίας του, είναι η προώθηση των επιστημών αγωγής, ενώ επιμέρους στόχοι μπορούν να χαρακτηριστούν: α) ο προσδιορισμός των προβλημάτων του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και η επιστημονική συμβολή στην ενίσχυση του τρόπου λειτουργίας του, β) η υποστήριξη του διδακτικού προσωπικού όλων των βαθμίδων για επαγγελματική ανάπτυξη, γ) η προαγωγή εκπαιδευτικής έρευνας και χρήσης καινοτόμων ερευνητικών μεθόδων, δ) η κοινοποίηση σχετικών με την αγωγή του ανθρώπου γνώσεων, και ε) η ανάπτυξη συνεργασίας με ελληνικά και ξένα συναφή επιστημονικά ιδρύματα, κέντρα ερευνών και οργανισμούς.

Με γνώμονα τα παραπάνω, η Π.Ε.Ε. ασχολείται με την οργάνωση και δημοσίευση επιστημονικών εργασιών -θεωρητικού και ερευνητικού χαρακτήρα- πάνω σε θέματα εκπαίδευσης και αγωγής, καθώς και με τη διεξαγωγή επιστημονικών συνεδρίων, σεμιναρίων επιμόρφωσης εκπαιδευτικών και διαλέξεων παιδαγωγικού ενδιαφέροντος για το ευρύ κοινό. Παράλληλα, σημαντική κρίνεται η έκδοση επιστημονικού περιοδικού από την εταιρεία, καθώς και η απονομή ειδικών βραβείων και επαίνων σε ορισμένες εργασίες που δημοσιεύονται. Επιπρόσθετα, η Π.Ε.Ε έχει τακτικά, αντεπιστέλλοντα και επίτιμα μέλη, τα οποία έχουν έργο στον χώρο των επιστημών αγωγής. Ειδικότερα, δυνατότητα εγγραφής ως τακτικά μέλη του σωματείου έχουν οι ομότιμες/οι καθηγήτριες/τές ή μέλη Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (Δ.Ε.Π.) σε Α.Ε.Ι., καθώς και επιστημονικό προσωπικό αντίστοιχων θέσεων άλλων επιστημονικών ιδρυμάτων, που ασχολούνται με θέματα αγωγής ή εκπαίδευσης και έχουν ερευνητική και συγγραφική δράση σε κλάδους των επιστημών αγωγής. Επίσης, παρέχεται η δυνατότητα εγγραφής σε κατόχους μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου σπουδών, με απαραίτητη προϋπόθεση τη διαπραγμάτευση θέματος που αναφέρεται σε αναγνωρισμένο κλάδο των επιστημών αγωγής.

Αντίστοιχα, ως αντεπιστέλλοντα μέλη της εταιρείας μπορούν να θεωρηθούν άτομα που πληρούν τις ίδιες προϋποθέσεις και επιθυμούν να συνεισφέρουν στην προώθηση του οράματος της εταιρείας. Τέλος, επίτιμα μέλη χαρακτηρίζονται άτομα που προτείνονται από 3

¹ Όλες οι πληροφορίες ανακτήθηκαν από την ιστοσελίδα του σωματείου και τη διεύθυνση: <https://www.pee.gr>

τουλάχιστον μέλη της εταιρείας και κατέχουν σημαντική ερευνητική και συγγραφική δράση στον τομέα των επιστημών αγωγής, διεθνή αποδοχή αλλά και σημαντική συνεισφορά στην ανάπτυξη των επιστημών αγωγής στην Ελλάδα. Ο αριθμός των μελών της Π.Ε.Ε ανέρχεται, σύμφωνα με τα τελευταία δεδομένα, σε περίπου 1.000 άτομα.

1.2 Επιστημονικό περιοδικό Παιδαγωγική Επιθεώρηση

Από το 1984 μέχρι σήμερα, η Π.Ε.Ε. εκδίδει 2 φορές το χρόνο το επιστημονικό περιοδικό *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*. Πρόκειται για περιοδικό με σημαντική αναγνώριση και διεθνή αποδοχή από την επιστημονική κοινότητα στον χώρο των επιστημών αγωγής. Σήμερα το περιοδικό αποτελείται από 74 τόμους, με πρωτότυπες ερευνητικές και θεωρητικές εργασίες γύρω από θέματα που αφορούν στον κλάδο της παιδαγωγικής και συναφών επιστημών. Ειδικότερα, στο περιοδικό εντοπίζονται επιστημονικές εργασίες Ελλήνων και ξένων συγγραφέων στην ελληνική ή αγγλική γλώσσα, για τη δημοσίευση των οποίων απαιτούνται συγκεκριμένα κριτήρια, τα οποία ελέγχονται μέσω συστήματος ειδικών κριτών.

Μέλημα του περιοδικού είναι η συμβολή στον επιστημονικό διάλογο για ζητήματα που αφορούν στην παιδαγωγική και η προαγωγή της ανακάλυψης, διάδοσης και εφαρμογής της γνώσης. Στο σύνολο των εργασιών που δημοσιεύονται, εντοπίζονται ερευνητικές προσεγγίσεις, θεωρητικές αναλύσεις, βιβλιογραφικές ανασκοπήσεις και βιβλιοκριτικές. Έπειτα από σχετική πρόσκληση σε ειδικούς, εκδίδονται κατά καιρούς θεματικά τεύχη, με παρουσία ενός ή περισσότερων προσκεκλημένων επιστημόνων σε συγκεκριμένο θέμα. Πρόκειται για περιοδικό που παρέχει ανοικτή πρόσβαση στο περιεχόμενό του, ακολουθώντας τις αρχές της ελεύθερης διάθεσης της έρευνας προς το κοινό και της παγκόσμιας ανταλλαγής ιδεών. Ειδικότερα, όλα τα τεύχη του περιοδικού βρίσκονται αναρτημένα σε ηλεκτρονική διεύθυνση της Υπηρεσίας Υποστήριξης Διαχείρισης και Έκδοσης Ηλεκτρονικών Επιστημονικών Περιοδικών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας², ενώ το περιοδικό διανέμεται δωρεάν σε έντυπη μορφή σε όλα τα μέλη της Π.Ε.Ε.

1.3 Βιβλιογραφική ανασκόπηση για την έρευνα σε εργασίες περιοδικών και συνεδρίων

Από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση που πραγματοποιήθηκε, προκύπτει ότι υφίστανται έρευνες συστηματικών αναλύσεων περιεχομένου άρθρων, που δημοσιεύονται σε ακαδημαϊκά

² <https://ojs.lib.uom.gr/index.php/paidagogiki/issue/archive>

περιοδικά διαφόρων γνωστικών αντικειμένων, όπως στον χώρο των φυσικών επιστημών, της τεχνολογίας, των μαθηματικών κ.ο.κ. Παρ' όλα αυτά δεν κατέστη εφικτό να εντοπιστεί κάποια έρευνα παρόμοιας μεθοδολογίας που να αφορά εξ' ολοκλήρου την παρουσίαση και συζήτηση των ερευνητικών τάσεων του περιοδικού Παιδαγωγική Επιθεώρηση. Στην προσπάθεια κατανόησης των ερευνητικών προσεγγίσεων που έχουν πραγματοποιηθεί, και θεωρώντας ότι αυτές συμβάλλουν στη δική μας ερευνητική προσπάθεια, θα προχωρήσουμε σε ανασκόπηση ερευνών, σύμφωνα με τα ερευνητικά ερωτήματα και τους ερευνητικούς στόχους που ορίζονται στην παρούσα εργασία.

A. Διδακτική των Φυσικών Επιστημών

Ερευνητικά παραδείγματα από τη διδακτική των φυσικών επιστημών αποτελούν οι έρευνες που διεξήγαγαν οι Eybe & Schmidt (2001), Chang, Chang, & Tseng (2010), Tsai & Wen (2005), καθώς και οι Αμπατζίδης & Παπαδοπούλου (υπό δημοσίευση). Συγκεκριμένα, οι Eybe & Schmidt (2001) στην έρευνά τους εστιάζουν στην εξέταση των κριτηρίων ποιότητας της έρευνας, που αφορά στη διδακτική της χημείας, και πώς αυτά διαφαίνονται μέσα σε ένα δείγμα εργασιών που δημοσιεύονται στα περιοδικά Journal of Research in Science Teaching (JRST) και International Journal of Science Education (IJSE). Αντικείμενο αποτελεί η αναζήτηση των κριτηρίων που αντικατοπτρίζουν την ποιότητα των ερευνητικών εργασιών που δημοσιεύονται σε 2 επιστημονικά περιοδικά. Παράλληλα εξετάζονται οι τρόποι με τους οποίους αυτά τα κριτήρια πληρούνται στις εργασίες. Διεξήχθη ανάλυση περιεχομένου 81 δημοσιευμένων εργασιών, σύμφωνα με έναν εξακριβωμένο κατάλογο κριτηρίων ποιότητας και στη συνέχεια βιβλιογραφική ανασκόπηση, επιδιώκοντας ουσιαστικά επανεξέταση του μέχρι τώρα καταλόγου. Από τα αποτελέσματα γίνονται διακριτές 6 κατηγορίες κριτηρίων ποιότητας (Συσχέτιση με θεωρία, ποιότητα ερευνητικού ερωτήματος, μέθοδοι, παρουσίαση και ερμηνεία αποτελεσμάτων, συνέπειες για τη διδακτική πρακτική, γνώσεις χημείας), χωρίς να προσδιορίζονται περαιτέρω ποσοτικά δεδομένα.

Η ερευνητική προσπάθεια των Chang, Chang & Tseng (2010) επικεντρώνεται στην διερεύνηση των τάσεων που εμφανίζονται στο χώρο των φυσικών επιστημών. Ουσιαστικά, επιχειρείται θεματική ανάλυση 3.039 εργασιών που έχουν δημοσιευτεί σε 4 περιοδικά, International Journal of Science Education, Journal of Research in Science Teaching, Research in Science Education και Science Education, από το 1990 έως το 2007, με δημοφιλέστερο θέμα να αναδεικνύεται η κατηγορία «εννοιολογική αλλαγή και χαρτογράφηση εννοιών» (553 άρθρα συνολικά), αν και μελέτες με θέμα την «επαγγελματική ανάπτυξη» (149 άρθρα), «φύση των

φυσικών επιστημών και τα κοινωνικο-επιστημονικά ζητήματα» (191 άρθρα) και «εννοιολογική αλλαγή και αναλογία» (147 άρθρα), φάνηκε επίσης να αναδεικνύονται.

Όσον αφορά στους Tsai & Wen (2005), γίνεται προσπάθεια ανάλυσης εργασιών που έχουν δημοσιευθεί στα περιοδικά *International Journal of Science Education*, *Science Education* και *Journal of Research in Science Teaching* από το 1998 έως το 2002. Ειδικότερα, επιδιώκεται η αποτύπωση των ερευνητικών τάσεων στο χώρο των φυσικών επιστημών, μέσα από τη διεξοδική ανάλυση 802 ερευνητικών εργασιών, ως προς τα θέματα των άρθρων, του τύπου έρευνας που συναντώνται καθώς και την εθνικότητα των συγγραφέων. Από τα αποτελέσματα της ανάλυσης παρατηρείται πως αναφορικά με θεματικούς άξονες γύρω από τους οποίους κινούνται τα άρθρα των περιοδικών, μεγαλύτερη απήχηση φαίνεται να έχουν άρθρα που σχετίζονται με αντιλήψεις μαθητριών/τών και μεθόδους εννοιολογικής ανάπτυξης και αλλαγής (198 άρθρα), με τις θεματικές που αφορούν ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής ή αναλυτικού προγράμματος (109 άρθρα) και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης-φύλου (115 άρθρα) να ακολουθούν. Ακόμη, διαπιστώθηκε ότι 697 εργασίες αποτελούν εμπειρικές μελέτες με ελάχιστες να είναι θεωρητικά κείμενα (π.χ. άρθρα θέσης, επισκόπησης, βιβλιοκριτικές), ενώ σχετικά με την εθνικότητα των συγγραφέων σημαντικό μερίδιο φαίνεται να προέρχεται από αγγλόφωνες χώρες (ΗΠΑ, Η.Β., Αυστραλία, Καναδάς).

Τέλος, αντίστοιχη φαίνεται να είναι και η ερευνητική προσπάθεια των Αμπατζίδη & Παπαδοπούλου (υπό δημοσίευση), όσον αφορά στον ελληνικό χώρο, αντικείμενο της οποίας αποτελεί η διερεύνηση της τρέχουσας κατάστασης στο πεδίο της διδακτικής των φυσικών επιστημών στην προσχολική εκπαίδευση, όπως διαμορφώνεται μέσα από πρακτικά 3 πανελλήνιων συνεδρίων με τίτλο «Οι Φυσικές Επιστήμες στην Προσχολική Εκπαίδευση» (9ο, 10ο και 11ο συνέδριο). Από την ανάλυση, όπου εξετάστηκε ο τύπος και το θέμα των άρθρων, η βαθμίδα (α/θμια, β/θμια, γ/θμια) και το ίδρυμα προέλευσης, ο αριθμός των συγγραφέων ανά άρθρο, ο αριθμός άρθρων ανά συγγραφέα και το φύλο των συγγραφέων, διαπιστώθηκε ότι τα θεωρητικά άρθρα υπερτερούν συγκριτικά με τα ερευνητικά (79/152 και 73/152, αντίστοιχα) με δημοφιλές να είναι το θέμα «Σχεδιασμός, ανάπτυξη και αξιολόγηση διδακτικών/μαθησιακών δραστηριοτήτων και εκπαιδευτικού υλικού για έννοιες των φυσικών επιστημών». Τα ιδρύματα προέλευσης των συγγραφέων βρίσκονται ως επί το πλείστον στην Ελλάδα (266/271), με τους περισσότερους από τους/τις συγγραφείς να προέρχονται από την τριτοβάθμια εκπαίδευση (163/271). Στα περισσότερα άρθρα οι συγγραφείς ήταν δύο (54/152), ενώ οι περισσότεροι συγγραφείς εμφανίζονται σε ένα μόνο άρθρο (221). Τέλος, σημαντική φαίνεται να είναι η συνεισφορά των γυναικών συγγραφέων (231) σε σύγκριση με τους άντρες (123).

B. Τεχνολογία και εκπαίδευση

Αναφορικά με τον κλάδο της εκπαιδευτικής τεχνολογίας, σημαντικές κρίνονται οι ερευνητικές προσπάθειες των Bozkaya, Aydin & Kumtepe (2012), Baydas et al. (2015) και Shih, Feng & Tsai (2008). Στην δημοσίευση των Bozkaya, Aydin & Kumtepe (2012) επιχειρείται συγκριτική διερεύνηση του περιεχομένου εργασιών που έχουν δημοσιευτεί στο επιστημονικό περιοδικό Turkish Online Journal of Educational Technology από το 2008 έως το 2011. Συγκεκριμένα, επιδιώκεται σκιαγράφηση των τάσεων και θεματικών που αναδεικνύονται, καθώς και ερευνητικών μεθόδων που χρησιμοποιούνται σε 273 μελέτες γύρω από ζητήματα που αναφέρονται στην εκπαιδευτική τεχνολογία. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα ευρήματα της έρευνας, με το μεγαλύτερο μερίδιο των εργασιών να ακολουθεί ποσοτική ερευνητική μεθοδολογία (169/273 εργασίες) και την ποιοτική έρευνα να ακολουθεί (47 εργασίες). Ακόμη, κυρίαρχο εργαλείο συλλογής δεδομένων αναδεικνύεται το ερωτηματολόγιο (128 εργασίες), σε σχέση με τη συνέντευξη ή παρατήρηση (57 και 25 εργασίες, αντίστοιχα). Τέλος, όσον αφορά στις θεματικές περιοχές στις οποίες εστιάζουν οι εργασίες, παρατηρείται προτίμηση προς τις κοινωνικές επιστήμες (128 εργασίες) και δημοφιλέστερο ερευνητικό θέμα τη μελέτη ζητημάτων που αφορούν στην παιδαγωγική διάσταση της τεχνολογίας (π.χ. στάσεις μαθητριών/τών και εκπαιδευτικών απέναντι στην τεχνολογία και στα μέσα που χρησιμοποιούνται, κίνητρα μάθησης και εξέλιξης, συχνότητα χρήσης της τεχνολογίας κ.α.), όπου εντοπίζονται 156 εργασίες συνολικά.

Στην έρευνα των Baydas et al. (2015) επιχειρείται ο προσδιορισμός των θεματικών κατηγοριών που παρατηρούνται και των ερευνητικών τάσεων που επικρατούν στον τομέα της εκπαιδευτικής τεχνολογίας από το 2002 έως το 2014. Ειδικότερα, πραγματοποιείται ανάλυση περιεχομένου σε σύνολο 1255 εργασιών που έχουν δημοσιευθεί στα επιστημονικά περιοδικά British Journal of Educational Technology και Educational Technology Research and Development. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι οι περισσότερες εργασίες επιλέγουν να ασχοληθούν με μαθησιακές θεωρίες ή προσεγγίσεις που υιοθετούνται κατά την ενασχόληση με την εκπαιδευτική τεχνολογία (544 εργασίες). Επιπρόσθετα, όσον αφορά στις ερευνητικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται, συχνότερα εμφανίζεται η ποσοτική μεθοδολογία (39,4 %), με το ερωτηματολόγιο να είναι κοινό ερευνητικό εργαλείο (22,6 %).

Τέλος, στην έρευνα των Shih, Feng & Tsai (2008) παρουσιάζονται ερευνητικές τάσεις που εντοπίζονται στον τομέα της ηλεκτρονικής μάθησης και γνώσης. Στο πλαίσιο αυτό, πραγματοποιείται ανάλυση περιεχομένου 444 εργασιών που έχουν δημοσιευτεί σε 5 επιστημονικά περιοδικά (Computers and Education, British Journal of Educational

Technology, Innovations in Education and Teaching International, Educational Technology Research & Development και Journal of Computer Assisted Learning) από το 2001 έως το 2005 και σχετίζονται με θέματα γύρω από την ηλεκτρονική μάθηση. Από τα αποτελέσματα παρατηρείται ότι 444 από τις 1027 εργασίες (43,2%) που έχουν δημοσιευτεί συνολικά στα 5 περιοδικά αφορούν στην εν λόγω θεματική, ενώ ως δημοφιλέστερες κατηγορίες θεωρούνται α) τα περιβάλλοντα μάθησης που σχεδιάζονται (110 εργασίες), β) οι διδακτικές προσεγγίσεις που υιοθετούνται (92 εργασίες) και γ) οι μεταγνωστικές διαδικασίες που ακολουθούνται (75 εργασίες).

Γ. Διδακτική των μαθηματικών

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι ερευνητικές μελέτες που εντοπίζονται στον κλάδο της διδακτικής των μαθηματικών και αφορούν στη διερεύνηση ερευνητικών και παιδαγωγικών τάσεων, με χαρακτηριστικά παραδείγματα να αποτελούν οι εργασίες των Yığ (2022), Inglis & Foster (2018) και Hannula (2009). Βασικός σκοπός της πρώτης εργασίας είναι η αποσαφήνιση ερευνητικών τάσεων που κυριαρχούν στη διδακτική των μαθηματικών παγκοσμίως, πραγματοποιώντας θεματική ανάλυση των εργασιών που έχουν δημοσιευτεί στα επιστημονικά περιοδικά Educational Studies in Mathematics, Journal for Research in Mathematics Education, International Journal of Science and Mathematics Education, Journal of Mathematics Teacher Education και Mathematical Thinking and Learning από το 2017 έως το 2021. Τα αποτελέσματα των 881 εργασιών που εξετάστηκαν καταδεικνύουν χρήσιμα συμπεράσματα για το χώρο της μαθηματικής εκπαίδευσης. Ειδικότερα, θεματικές που αφορούν ζητήματα εκπαίδευσης, παιδαγωγικής επάρκειας και επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών μαθηματικής εκπαίδευσης αναδεικνύονται ως οι πιο δημοφιλείς στα συγκεκριμένα περιοδικά (115/ 881 εργασίες). Επίσης, αξιοσημείωτο εύρημα θεωρείται αυτό της ανοδικής πορείας που παρουσιάζουν ζητήματα που αφορούν στην πανδημία Covid-19, με ορισμένες έρευνες να εστιάζουν σε αυτό (14 εργασίες).

Από την έρευνα των Inglis & Foster (2018) διαπιστώνεται προσπάθεια διαχρονικής ερμηνείας των τάσεων που επικρατούν στα επιστημονικά περιοδικά Educational Studies in Mathematics και Journal for Research in Mathematics Education τις τελευταίες 5 δεκαετίες και αφορούν στη διδακτική των μαθηματικών. Έπειτα από ανάλυση 3995 δεδομένων που ανακτήθηκαν συνολικά από τα δύο περιοδικά και ποσοτική αξιολόγηση των λέξεων- κλειδιών που χαρακτηρίζουν κάθε θεματική, σχηματίστηκαν 28 θεματικές κατηγορίες. Μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης φαίνεται να έχουν λέξεις που προσδιορίζουν τη θεματική κατηγορία

«διδασκτικές προσεγγίσεις», με τις συγκεκριμένες εργασίες να πραγματοποιούν κριτική αξιολόγηση στρατηγικών διδασκαλίας στη μαθησιακή διαδικασία.

Αντίστοιχα, ο Hannula (2009) στην έρευνα του ασχολείται με την παρουσίαση διεθνών ερευνητικών τάσεων στον χώρο της μαθηματικής εκπαίδευσης, όπως αυτές διαφαίνονται στις εκδηλώσεις που διεξάγονται και στα πρακτικά συνεδρίων που αναρτώνται από τον οργανισμό International Group for the Psychology of Mathematics Education από το 1976 έως το 2006. Η ανάλυση ανέδειξε 18 θεματικές κατηγορίες, με δημοφιλέστερες διαχρονικά να θεωρούνται α) η εκπαίδευση και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, β) η άλγεβρα και αλγεβρική σκέψη και γ) τα συναισθήματα, οι πεποιθήσεις και οι στάσεις εκπαιδευτικών και μαθητριών/τών. Αντίθετα, μικρότερη απήχηση έχουν θέματα που αφορούν α) στη γνωσιακή επιστήμη και τα γνωστικά μοντέλα που υιοθετούνται, καθώς και β) στην αξιολόγηση που εφαρμόζεται κατά τη διδακτική των μαθηματικών.

Δ. Παιδαγωγική και εκπαιδευτική έρευνα

Όσον αφορά στον χώρο της παιδαγωγικής, σημαντικές κρίνονται οι προσπάθειες των Lee & Taylor (2013), Eǧmir, Erdem & Koçyiğit (2017), και Lee et al. (2007). Οι Lee & Taylor (2013) στην έρευνα τους εξετάζουν τη συμβολή του περιοδικού Journal of Moral Education στην προαγωγή και ανάπτυξη της ηθικής εκπαίδευσης. Οι ερευνητές πραγματοποιούν ανάλυση περιεχομένου 945 εργασιών, που έχουν δημοσιευτεί στο περιοδικό από το 1971 έως το 2011, με σκοπό την ανάδειξη διαφορετικών τάσεων που συναντώνται και αφορούν στην ηθική αγωγή. Η ερευνητική διαδικασία εστιάζεται γύρω από τις επιστημονικές προσεγγίσεις, τα ερευνητικά θέματα, τις μεθοδολογικές πρακτικές, τα ερευνητικά εργαλεία και τις βαθμίδες στόχευσης των εργασιών του περιοδικού, ενώ αποσαφηνίζονται τα στοιχεία των συγγραφέων των εργασιών. Από την ανάλυση υπογραμμίζεται ότι συντριπτική πλειοψηφία των εργασιών υιοθετούν την εκπαιδευτική προσέγγιση (874/ 945 εργασίες), με έναν εξίσου σημαντικό αριθμό εργασιών (456 εργασίες) να ασχολείται με γνωστικά ζητήματα που απασχολούν τον τομέα της ηθικής αγωγής και εκπαίδευσης (ηθικός συλλογισμός, ανάπτυξη ηθικής, ηθικά διλήμματα). Επιπρόσθετα, τα ευρήματα φανέρωσαν παρουσία εύρους δημοσιεύσεων, με την βιβλιογραφική ανασκόπηση να κατέχει την πρώτη θέση (51,4%) και το ερωτηματολόγιο να αποτελεί το συχνότερο ερευνητικό εργαλείο (120 εργασίες). Τέλος, οι περισσότερες εργασίες αναφέρονται γενικότερα στην εκπαίδευση, χωρίς συγκεκριμένη εστίαση (539 εργασίες), ενώ από τις/τους συγγραφείς των εργασιών το 73.2% ήταν άντρες και το 26.8% γυναίκες συγγραφείς.

Στην έρευνα των Eǧmir, Erdem & Koçyiǧit (2017) παρουσιάζεται ανάλυση των εργασιών που έχουν δημοσιευτεί στο περιοδικό International Journal of Instruction από το 2008 έως το 2017. Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, τα δεδομένα εξετάστηκαν με βάση τα θέματα που πραγματεύονται, τις τεχνικές δειγματοληψίας και μεθόδους έρευνας που χρησιμοποιούνται, τις χώρες στις οποίες πραγματοποιήθηκαν οι έρευνες κ.ά. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι οι περισσότερες εργασίες (175/ 251 εργασίες) εστιάζουν σε ζητήματα εκπαίδευσης και μάθησης (π.χ. ενταξιακή εκπαίδευση, διδακτικές τεχνικές κ.ά.). Παράλληλα, 61,4% των μελετών (121 εργασίες) ακολουθούν ποσοτική μεθοδολογία, με ένα σημαντικό μερίδιο να χρησιμοποιεί κλίμακες ή ερωτηματολόγια ως εργαλεία συλλογής δεδομένων (90 εργασίες). Ακόμη, σημειώνεται πως στο περιοδικό δημοσιεύονται εργασίες από 35 χώρες συνολικά, με την Τουρκία (50 εργασίες), τις ΗΠΑ (31 εργασίες) και τη Μαλαισία (23 εργασίες) να εμφανίζονται συχνότερα.

Σκοπός της έρευνας των Lee et al. (2007) είναι να εξετάσει τις τάσεις που εντοπίζονται στις 375 εργασίες που έχουν δημοσιευτεί στο περιοδικό Journal of Behavioral Education από το 1991 έως το 2005. Συγκεκριμένα, η μελέτη επιδιώκει να αναλύσει α) τα είδη των μελετών που δημοσιεύονται, β) τις ερευνητικές μεθοδολογίες που χρησιμοποιούνται και γ) τα χαρακτηριστικά των μαθητών που συμμετείχαν στις μελέτες. Από τα αποτελέσματα φανερώνεται υψηλή συχνότητα εμφάνισης ερευνητικών εργασιών (205 εργασίες), κυρίως πειραματικών (91% των ερευνητικών εργασιών). Οι συμμετέχουσες/ντες της έρευνας ήταν σε μεγάλο βαθμό φοιτήτριες/τές πανεπιστημίου (50,21%), με τις γυναίκες να εμφανίζονται συχνότερα από τους άντρες.

Τέλος, είναι σημαντικό να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στην έρευνα των Σιπητάνου & Φουκίδου (2018) που δημοσιεύτηκε στα πρακτικά του 8ου Πανελλήνιου Συνεδρίου της Π.Ε.Ε. και αφορά στη συγκριτική διερεύνηση των τάσεων που επικρατούν κατά την επιλογή θεμάτων στην εκπαιδευτική έρευνα. Ειδικότερα, οι ερευνήτριες/τές επιλέγουν να ασχοληθούν με τη μελέτη 148 ερευνητικών εργασιών που έχουν δημοσιευθεί στα επιστημονικά παιδαγωγικά περιοδικά *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, *Εκπαιδευτικά*, *Μακεδνόν*, *Επιστήμες Αγωγής*, *Μέντορας* και *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών θεμάτων* από το 1985 έως το 2011. Παράλληλα, εξετάζονται 49 μεταπτυχιακές εργασίες του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και 5 εργασίες του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, που έχουν εκπονηθεί έως τον Απρίλιο 2012.

Η παρούσα ερευνητική μελέτη κρίνεται ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα καθώς είναι η μόνη, εξ όσων μελετήθηκαν, που αφορά στο περιοδικό *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*. Η ανάλυση των δεδομένων έχει γίνει σύμφωνα με συγκεκριμένους θεματικούς άξονες, που έχουν επιλέξει οι ερευνήτριες (α) η πολυπολιτισμική κατάσταση στην τάξη, β) ο εξωδιδακτικός ρόλος του

εκπαιδευτικού, γ) αντιλήψεις και απόψεις εκπαιδευτικών, δ) δια βίου μάθηση και Εκπαίδευση Ενηλίκων). Από τα αποτελέσματα διαπιστώνεται πληθώρα επιστημονικών ερευνών που σχετίζονται με θέματα πολιτισμικής ετερότητας (52,7%), σε αντίθεση με τις μεταπτυχιακές ερευνητικές εργασίες, όπου το 29,62% αυτών εστιάζουν σε θέματα εκπαίδευσης των μεταναστών. Από την άλλη, μικρότερη απήχηση στον επιστημονικό κλάδο έχουν θέματα που αφορούν αντιλήψεις και απόψεις εκπαιδευτικών (14,19%), με την ίδια θεματική να προσεγγίζεται από πλήθος μεταπτυχιακών εργασιών (37,03%). Τέλος, η θεματική περιοχή που εντοπίζεται σπανιότερα στις μεταπτυχιακές εργασίες είναι «ο εξωδιδακτικός ρόλος του εκπαιδευτικού» με μόλις 1,85% να επικεντρώνεται σε αυτή.

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποσκοπεί στην εξέταση των ερευνητικών τάσεων που προάγονται από την Π.Ε.Ε., καθώς και των επαναλαμβανόμενων θεμάτων, μεθοδολογιών και θεωρητικών πλαισίων που χρησιμοποιούνται από τους συγγραφείς του περιοδικού. Πεδίο εφαρμογής της συγκεκριμένης έρευνας αποτελεί η μελέτη, ανάλυση και σύγκριση όλων των δημοσιευμένων επιστημονικών άρθρων των τόμων του περιοδικού «Παιδαγωγική Επιθεώρηση» από το 1984- 2022. Από τα αποτελέσματα της ανάλυσης επιδιώκεται αποτύπωση και διαχρονική ερμηνεία των βασικών τάσεων που παρατηρούνται στο περιοδικό της εταιρείας, οι οποίες συνεισφέρουν στη διαμόρφωση της παιδαγωγικής επιστήμης στην Ελλάδα.

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Τα τελευταία χρόνια, παρά το έντονο ενδιαφέρον που παρατηρείται στον επιστημονικό και ερευνητικό χώρο σχετικά με την ποιοτική έρευνα και τις δυνατότητές της, εντοπίζονται αρκετά σημεία ασάφειας κατά την προσπάθεια ορισμού της (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Ωστόσο, χαρακτηριστικό γνώρισμα της συγκεκριμένης ερευνητικής προσέγγισης αποτελεί αναμφίβολα η επιδίωξη του εκάστοτε ερευνητή για μία «σε βάθος, λεπτομερή μελέτη και κατανόηση των επιμέρους πτυχών ή διαστάσεων του φαινομένου που τον ενδιαφέρει» και όχι η παραμονή σε μια «αποστασιοποιημένη, στατιστική, αφαιρετική προσέγγιση» του (Ισαρη & Πουρκός, 2015, σελ. 40). Όπως αναφέρουν οι Anfara, Brown & Mangiore (2002) σκοπός της ποιοτικής ανάλυσης είναι να αποκτήσουν νόημα, δομή και οργάνωση τα ερευνητικά δεδομένα. Έτσι, κατά την ποιοτική ανάλυση δεδομένων, επιδιώκεται ουσιαστικά η απόδοση νοήματος στα κεντρικά ερωτήματα που απασχολούν την ερευνητική μελέτη (Τσιώλης, 2018). Άλλωστε, μια τέτοιου είδους έρευνα, παρότι πραγματοποιείται εντός ενός συνόλου δεδομένων, εστιάζεται σε δεδομένα που σχετίζονται με το θέμα μελέτης και καθοδηγείται από τα εκάστοτε ερευνητικά ερωτήματα (Τσιώλης, 2018).

Όσον αφορά στην ταξινόμηση και ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων, υπάρχουν πολλοί τρόποι προσέγγισης του ερευνητικού υλικού, με τη θεματική ανάλυση να αποτελεί τη βάση για περισσότερες από άλλες μεθόδους ανάλυσης (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Ειδικότερα, η συλλογή και ανάλυση των δεδομένων στο πλαίσιο της θεματικής ανάλυσης, στοχεύει στον εντοπισμό, στην ανάδειξη και την περιγραφή επαναλαμβανόμενων μοτίβων- «θεμάτων» που προκύπτουν από τα ερευνητικά δεδομένα (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Η θεματική ανάλυση αποτελεί ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση, που θεωρείται εύλογο να χαρακτηριστεί περισσότερο ως μέθοδος για την ερμηνεία των υπό εξέταση δεδομένων, παρά ως ερευνητική μεθοδολογία. Όπως αναφέρουν οι Clarke και Braun (2017), πρόκειται για μια εμπειρική τεχνική, που παρεκκλίνει από θεωρητικούς κανόνες και δεσμεύσεις, προσφέροντας δυνατότητες εφαρμογής σε ποικίλα θεωρητικά πλαίσια και ερευνητικά παραδείγματα. Οι Ryan και Bernard (2000) ορίζουν τη θεματική ανάλυση ως διαδικασία που ενσωματώνεται σε άλλες σπουδαιότερες μεθοδολογικές προσεγγίσεις, όπως η θεμελιωμένη θεωρία³ (Clarke & Braun, 2006).

³ Η θεμελιωμένη θεωρία αποτελεί μια μεθοδολογική προσέγγιση κατά την οποία επιχειρείται η διαμόρφωση μιας νέας θεωρίας σχετικής με το προς μελέτη φαινόμενο, θέμα ή κατάσταση, που βρίσκεται στο επίκεντρο της ερευνητικής διαδικασίας (Robson, 2010). Όπως υποδηλώνει και το όνομά της, η συγκεκριμένη ερευνητική μέθοδος στοχεύει στην παραγωγή θεωρίας που είναι βασισμένη πάνω στα εμπειρικά δεδομένα που συλλέγονται και αναλύονται συστηματικά (Τσιώλης, 2014, Μπράιλας, 2015).

Είναι σημαντικό να σημειωθεί πως η θεματική ανάλυση είναι ένα ερευνητικό εργαλείο που παρουσιάζει ευελιξία ως προς τα ερευνητικά ερωτήματα, το μέγεθος και τη σύσταση του δείγματος, τη συλλογή των δεδομένων, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται η δημιουργία νοήματος (Clarke & Braun, 2017). Με δεδομένο ότι συνάδει με ποικίλες επιστημολογικές περιοχές (π.χ. ρεαλισμός, φαινομενολογία κ.λπ.), επιτρέπει στα άτομα που πραγματοποιούν την έρευνα να διαμορφώσουν το θεωρητικό πλαίσιο της ανάλυσης, των ερευνητικών ερωτημάτων που τη διέπουν, αλλά και των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Ακολουθώντας το επαγωγικό παράδειγμα, στη συγκεκριμένη προσέγγιση επιχειρείται συστηματική συλλογή και ανάλυση δεδομένων, χωρίς προκαθορισμένο θεωρητικό πλαίσιο. Στην κατεύθυνση αυτή, η ανάλυση φαίνεται να καθοδηγείται από τα ίδια τα δεδομένα, μέσα από μια απαιτητική διαδικασία ανακάλυψης του ερευνητικού θέματος που προσεγγίζεται από ερευνήτριες/τές (Γαλάνης, 2018). Ειδικότερα, οι ερευνήτριες/τές χρειάζεται να κατανοήσουν το νόημα των δεδομένων και να αποδώσουν εννοιολογικό προσδιορισμό μέσα από τη διαδικασία κωδικοποίησης, ενώ οι εννοιολογικοί προσδιορισμοί που αποδίδονται στα δεδομένα χαρακτηρίζονται ως κωδικοί (Τσιώλης, 2018). Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η κατανόηση, αποκωδικοποίηση και ερμηνεία των δεδομένων (Γαλάνης, 2018).

Σκοπός της θεματικής ανάλυσης, όπως αναφέρεται παραπάνω, αποτελεί η αποτύπωση των θεμάτων που προκύπτουν από την κωδικοποίηση του υπό εξέταση υλικού (Γαλάνης, 2018). Όσον αφορά στην κωδικοποίηση των δεδομένων, πρόκειται για μια διαδικασία επηρεασμένη από τη θεμελιωμένη θεωρία και τις αρχές της, αποτελώντας σημαντικό στάδιο της ποιοτικής ανάλυσης των δεδομένων. Κρίνεται λοιπόν απαραίτητο να γίνει εκτενής αναφορά στο στάδιο μετάβασης των εμπειρικών δεδομένων σε θεματικές κατηγορίες, η οποία επιτυγχάνεται μέσα από την κωδικοποίηση των δεδομένων.

Ως κωδικοποίηση ορίζεται η αναλυτική διαδικασία μέσω της οποίας τα δεδομένα της έρευνας τεμαχίζονται, ονοματίζονται, ταξινομούνται, εννοιολογούνται και ενσωματώνονται εντός ενός θεωρητικού πλαισίου (Τσιώλης, 2014). Η κωδικοποίηση αποτελεί τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα στη φάση της συλλογής των δεδομένων και της κατασκευής της θεωρίας, η οποία δημιουργείται με σκοπό να δώσει νόημα και εξήγηση σε αυτά (Charmaz, 1995). Πρόκειται για μία δυναμική, ευέλικτη και δημιουργική διαδικασία (Τσιώλης, 2018), που διακρίνεται σε τρία στάδια: στην ανοικτή κωδικοποίηση (open coding), στην αξονική κωδικοποίηση (axial coding) και στην επιλεκτική κωδικοποίηση (selective coding). Ως κωδικοί ορίζονται οι μικρότερες δυνατές μονάδες ανάλυσης που έχουν τη δυνατότητα να αποτυπώσουν σημαντικά χαρακτηριστικά των δεδομένων που σχετίζονται με την υπό εξέλιξη

έρευνα (Clarke & Braun, 2017). Επιπλέον, αποτελούν τα δομικά στοιχεία για τη δημιουργία ευρύτερων θεμάτων ως νοηματικών μοτίβων.

Στο στάδιο της ανοιχτής κωδικοποίησης, γίνεται προσπάθεια δημιουργίας εννοιών σε μια προσωρινή μορφή, χωρίς οι ερευνήτριες/τές να τις εμπλουτίζουν με προϋπάρχουσες ιδέες ή θεωρητικά σχήματα. Σύμφωνα με τον Patton (1990) στο πρώτο μέρος της ανάλυσης αναμένεται η εξέταση των δεδομένων ως προς τις ιδιότητες τους και ένας χαρακτηρισμός αυτών, με σκοπό τον εντοπισμό σημαντικότερων στοιχείων. Στην αξονική κωδικοποίηση πραγματοποιείται ακριβέστερος προσδιορισμός των κατηγοριών που σχηματίστηκαν και οργάνωσή τους γύρω από κεντρικούς θεωρητικούς άξονες («κατηγορίες-άξονες»). Με άλλα λόγια, σε αυτό το στάδιο επιδιώκεται μετάβαση από το επίπεδο των κωδικών σε αυτό των θεμάτων, αφηρημένων εννοιολογικών κατασκευών, που προκύπτουν από την *«επεξεργασία, σύγκριση και συγχώνευση των κωδικών»* επαναλαμβανόμενων νοηματικών μοτίβων (Τσιώλης, 2018, σελ. 110). Στο στάδιο της επιλεκτικής κωδικοποίησης επιτυγχάνεται η ολοκλήρωση της θεωρίας με την ανάδειξη ενός συνεκτικού θεωρητικού συστήματος και μιας κεντρικής κατηγορίας γύρω από τα οποία δομούνται οι υπόλοιπες έννοιες και κατηγορίες του φαινομένου που μελετήθηκε. Ο στόχος ωστόσο στην παρούσα εργασία δεν είναι η ανάπτυξη μιας «θεμελιωμένης θεωρίας» (Anfara, Brown & Mangiore, 2002). Αντίθετα, επιδιώκεται η διαχρονική ερμηνεία των ευρημάτων που συλλέχθηκαν και η παρουσίαση των διαστάσεων που αναδείχθηκαν, έπειτα από τη συγκριτική αξονική ανάλυση των θεματικών κατηγοριών που σχηματίστηκαν. Συνεπώς, μέσα από τη συνεχή σύγκριση, επαναδιαπραγμάτευση και αναδιάταξη των στοιχείων που αναλύονται, εντοπίζονται στοιχεία σύγκλισης ή απόκλισης μεταξύ των κατηγοριών, ώστε να βρεθεί το σημείο «κορεσμού» και τελικά να επέλθει η εννοιολόγηση των συλλεχθέντων δεδομένων. Πρόκειται για μια διαδικασία που θα μπορούσε να παρομοιαστεί και με τη «διαλογική» διαδικασία (Τσιώλης, 2018).

Συμπερασματικά, τα ερευνητικά δεδομένα της παρούσας εργασίας κρίνεται σκόπιμο να προσεγγιστούν σύμφωνα με τη παραπάνω μέθοδο, καθώς αντικείμενο μελέτης αποτελούν οι δημοσιεύσεις του επιστημονικού περιοδικού *Παιδαγωγική Επιθεώρηση* και μέσα από ανάλογες αναλύσεις μπορούν να αναδειχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για το πεδίο της παιδαγωγικής επιστήμης και συναφών επιστημών γενικότερα. Πρόκειται για μία έρευνα που προϋποθέτει την ποιοτική ανάλυση δεδομένων, καθώς και την ερμηνεία των ευρημάτων που θα προκύψουν από αυτή.

Λαμβάνοντας υπόψη το μεθοδολογικό πλαίσιο, στην παρούσα διπλωματική εργασία πραγματοποιείται ανοιχτή, αξονική και επιλεκτική κωδικοποίηση των υπό ανάλυση δεδομένων. Ειδικότερα, στην ανοιχτή κωδικοποίηση καταγράφονται στοιχεία που αφορούν

στον τύπο των δημοσιεύσεων (π.χ. θεωρητικές ή ερευνητικές εργασίες), το θέμα, τη βαθμίδα στόχευσης (π.χ. Α/θμια, Β/θμια κ.ά.), το φύλο των συγγραφέων, καθώς και την επαγγελματική ιδιότητα αυτών. Στην αξονική κωδικοποίηση διαφαίνεται ο προσδιορισμός των ιδιοτήτων που οργανώνονται γύρω από θεματικούς άξονες (π.χ. ειδική αγωγή, αντιλήψεις εκπαιδευτικών, δεξιότητες μαθητριών/τών). Τέλος, στην επιλεκτική κωδικοποίηση, πραγματοποιείται συγκριτική αξονική ανάλυση που αναδεικνύει τις παιδαγωγικές διαστάσεις των επιστημονικών δημοσιεύσεων του περιοδικού Παιδαγωγική Επιθεώρηση.

Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για την παραπάνω ανάλυση παρουσιάζεται στον Πίνακα 1, με μονάδα ανάλυσης να αποτελεί καθένα από τις 695 δημοσιευμένες εργασίες (N=695) στους 72 τόμους του περιοδικού. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 1, στην αριστερή στήλη βρίσκονται τα στοιχεία των εργασιών πάνω στα οποία στηρίχθηκε η ανάλυση, που είναι: α) Τίτλος/Link εργασίας, β) Τύπος δημοσίευσης, γ) Θέμα εργασίας, δ) Βαθμίδα Εκπαίδευσης στην οποία αναφέρεται η εργασία, ε) Φύλο συγγραφέα και στ) Επαγγελματική Ιδιότητα συγγραφέα. Αντίστοιχα, στη μεσαία στήλη παρουσιάζονται το Link που οδηγεί στην εκάστοτε εργασία, ο τύπος της δημοσίευσης (π.χ. ερευνητική εργασία) και η ερευνητική προσέγγιση που ακολουθείται (π.χ. ποιοτική έρευνα), αν πρόκειται για ερευνητική μελέτη, το θέμα της εργασίας συνοπτικά, η βαθμίδα στόχευσης της εργασίας (π.χ. δευτεροβάθμια εκπαίδευση συμβολίζεται ως Β/θμια), το φύλο των συγγραφέων και η επαγγελματική τους ιδιότητα (π.χ. εκπαιδευτικός δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, συμβολίζεται ως Σ-Β/θμια). Τέλος, στη δεξιά στήλη φαίνεται ο τίτλος της εργασίας, το είδος του άρθρου (π.χ άρθρο θέσης, αν πρόκειται για θεωρητική εργασία) ή το μεθοδολογικό εργαλείο που χρησιμοποιείται (π.χ. συνέντευξη, αν πρόκειται για ερευνητική εργασία), οι θεματικοί άξονες γύρω από τους οποίους κινείται η εργασία (π.χ. ενταξιακή εκπαίδευση), η βαθμίδα στόχευσης της εργασίας ειδικά (π.χ. Γυμνάσιο), το όνομα των συγγραφέων και η επαγγελματική τους ιδιότητα (π.χ. φιλόλογος, συμβολίζεται ως Εκπ/κός ΠΕ02).

Τίτλος/Link άρθρου	https://ojs.lib.uom.gr/index.php/paidagogiki/article/view/9943/920	Αποτελεσματικές μέθοδοι διδασκαλίας των φιλολόγων σε τάξεις συνδιδασκαλίας για μαθητές με και χωρίς αναπηρία
Τύπος άρθρου	Ερευνητικό- Ποιοτική	Συνέντευξη
Θέμα άρθρου	Διδακτικές τεχνικές φιλολόγων κατά την εκπαιδευτική διαδικασία σε τάξη με μαθητές με αναπηρία	Παιδαγωγική, Αντιλήψεις εκπ/κών, Ενταξιακή εκπ/ση, διδακτικές τεχνικές
Βαθμίδα εκπαίδευσης	Δευτεροβάθμια	Γυμνάσιο, Λύκειο
Συγγραφείς ανά άρθρο	Γυναίκα, Γυναίκα	Ελένη Χ. Καραντώνη, Ελένη Δαμιανίδου
Ιδιότητα συγγραφέων	Σ-Β/θμια, Σ-Γ/θμια	Εκπ/κός ΠΕ02, Ευρωπαϊκό Παν. Κύπρου

Πίνακας 1: Παράδειγμα ανάλυσης κάθε εργασίας

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να διευκρινιστεί ότι στην έρευνα αναλύονται 72 και όχι 74 τόμοι, όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, καθώς οι τόμοι 14-15 και 20-21 του περιοδικού έχουν δημοσιευτεί μαζί. Πρόκειται για εργασίες που είναι αναρτημένες σε ηλεκτρονική διεύθυνση⁴ της Υπηρεσίας Υποστήριξης Διαχείρισης & Έκδοσης Ηλεκτρονικών Επιστημονικών Περιοδικών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και είναι ελεύθερα προσβάσιμες από το αναγνωστικό κοινό. Πεδίο εφαρμογής της έρευνας αποτελεί η μελέτη, ανάλυση και σύγκριση όλων των δημοσιευμένων εργασιών του επιστημονικού περιοδικού «Παιδαγωγική Επιθεώρηση» από το 1984 έως το 2022, ενώ ως γενικό ερευνητικό ερώτημα ορίζεται το εξής: Ποιες είναι οι παιδαγωγικές, εκπαιδευτικές και ερευνητικές τάσεις που εντοπίζονται στο επιστημονικό περιοδικό «Παιδαγωγική Επιθεώρηση» από το 1984 έως το 2022;. Συγκεκριμένα, τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα που επιχειρείται να απαντηθούν στην παρούσα εργασία είναι:

1. Ποιοι τύποι δημοσιεύσεων συμπεριλαμβάνονται στο επιστημονικό περιοδικό «Παιδαγωγική Επιθεώρηση» από το 1984 έως το 2022;

⁴ <https://ojs.lib.uom.gr/index.php/paidagogiki/issue/archive>

2. Σε ποιες βαθμίδες εκπαίδευσης αναφέρονται τα υπό ανάλυση επιστημονικά άρθρα που έχουν δημοσιευτεί στο περιοδικό;
3. Ποια γνωστικά αντικείμενα αναδεικνύονται στην αρθρογραφία του επιστημονικού περιοδικού «Παιδαγωγική Επιθεώρηση» από το 1984 έως το 2022;
4. Ποιες παιδαγωγικές διαστάσεις αναδεικνύονται στους θεματικούς άξονες των υπό ανάλυση δεδομένων;
5. Ποιο είναι το φύλο και η επαγγελματική ιδιότητα των συγγραφέων των άρθρων του περιοδικού και πώς μπορεί αυτό να σχετίζεται με συγκεκριμένες παιδαγωγικές, εκπαιδευτικές και ερευνητικές τάσεις;

Για να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα, κρίθηκε αναγκαία η διεξαγωγή της ερευνητικής διαδικασίας, ακολουθώντας έξι βήματα της θεματικής ανάλυσης που προτείνουν οι Braun και Clarke (βλ. Ίσαρη & Πουρκός, 2015). Με βάση αυτό το μοντέλο, η πορεία της έρευνας αποκτά κυκλική μορφή και διακατέχεται από κίνηση, οργανωμένη μέσα σε ένα πλαίσιο μεθοδικότητας και ευελιξίας. Στο πλαίσιο αυτό, η ανάλυση ξεκινά με την εξοικείωση της ερευνήτριας με το ερευνητικό υλικό και προσεκτική μελέτη του συνόλου των δεδομένων, ώστε να υπάρξει μια πρώτη επαφή με αυτά. Έπειτα, ακολουθεί το στάδιο της κωδικοποίησης και της απόδοσης εννοιολογικών προσδιορισμών-κωδικών στα δεδομένα που έχουν νόημα για τη μελέτη, εξετάζοντας προσεκτικά τις υπό ανάλυση εργασίες. Στη συνέχεια, η ανάλυση επικεντρώνεται στην αναζήτηση θεμάτων/μοτίβων από την ερευνήτρια, τα οποία προκύπτουν από τα δεδομένα που κωδικοποιήθηκαν. Σε αυτό το στάδιο «[η ερευνήτρια] καλείται να συνδέσει, να δώσει νόημα, να κατανοήσει, να επιλέξει, να περιγράψει, να συμπεράνει ή να ερμηνεύσει το ερευνητικό υλικό -με βάση συγκεκριμένες θέσεις, επιστημολογικές παραδοχές και τον ευρύτερο ερευνητικό σχεδιασμό» (Ίσαρη & Πουρκός, 2015, σελ. 118). Το τέταρτο στάδιο της ανάλυσης αποτελεί την επανεξέταση των θεμάτων που σχηματίστηκαν, καθώς είναι πιθανό κάποια από αυτά να εμφανίζουν ελλείμματα ως προς τα δεδομένα που τα απαρτίζουν (π.χ. ανομοιομορφία δεδομένων, κοινά στοιχεία με άλλες θεματικές κ.ά.). Στο πέμπτο στάδιο οριστικοποιούνται τα θέματα, τα οποία ονοματίζονται από την ερευνήτρια, διατυπώνοντας μια σύντομη και περιεκτική εικόνα της κάθε θεματικής. Τέλος, επέρχεται η ανάλυση και συγγραφή των αποτελεσμάτων της έρευνας, κατά την οποία παρουσιάζονται περιγραφικά τα ευρήματα της ανάλυσης, παραθέτοντας στοιχεία που τεκμηριώνουν τα όσα υποστηρίζονται.

3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Στην ενότητα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα αποτελέσματα αναλύσεων των εργασιών που έχουν δημοσιευτεί στο επιστημονικό περιοδικό *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται ομαδοποιημένα σε δεκαοκτώ (18) θεματικές κατηγορίες που διαπιστώνονται ότι ταξινομείται το σύνολο των εργασιών. Καθεμία από τις εργασίες που αναλύθηκαν ταξινομείται σε μία από τις θεματικές κατηγορίες που δημιουργήθηκαν, παρά τις διάφορες πτυχές που μπορεί να εμφανίζονται σε αυτή. Οι εργασίες κάθε θεματικής κατηγορίας εξετάζονται σύμφωνα με τον τύπο των δημοσιεύσεων (θεωρητική ή ερευνητική εργασία), τη βαθμίδα στόχευσης (π.χ. πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια εκπαίδευση κ.ά.), το φύλο και την επαγγελματική ιδιότητα των συγγραφέων (π.χ. εκπαιδευτικός πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης). Τέλος, αναφέρονται ο αριθμός των εργασιών και των τόμων που συναντώνται ανά θεματική κατηγορία και παρουσιάζονται πληροφορίες σχετικά με τις διαφοροποιημένες διαστάσεις που αναδεικνύονται σε κάθε θεματική κατηγορία.

Πίνακας 2: Θεματική κατηγορία «Ενταξιακή εκπαίδευση»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Ενταξιακή εκπαίδευση (ειδική αγωγή, μαθησιακές δυσκολίες, συμπερίληψη, διαπολιτισμική εκπ/ση)	38	25	Άντρας: 26 Γυναίκα: 47	Θεωρητικό: 15 - Άρθρο θέσης: 4 -Επισκόπηση: 8 -Καλές πρακτικές: 3 Ερευνητικό: 23 - Ποιοτική: 16 *Ερευνα δράσης: 1 *Συνέντευξη: 14 *Παρατήρηση: 7 *Ανάλυση Βίντεο: 1 *Βιβλ/κή-Επισκ/ση: 2 *Ημερολόγιο: 1 -Ποσοτική: 6 *Ερωτ/λογιο: 5 *Πείραμα: 2 *Τεστ: 1 -Μικτή: 1	Α-βάθμια: 29 Β-βάθμια: 18 Γ-βάθμια: 6 Ε-Α-βάθμια: 2 Ε-Β-βάθμια: 3 Μη τυπική εκπ/ση: 1 Αδιευκρίνιστο : 1	Σ-Α/θμια: 24 Σ-Β/θμια: 10 Σ-Γ/θμια: 36 Αδιευκ/στο: 3

Όσον αφορά στη θεματική κατηγορία «Ενταξιακή εκπαίδευση» από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι στο περιοδικό *Παιδαγωγική Επιθεώρηση* δημοσιεύονται 38 επιστημονικές εργασίες που κατανέμονται σε 25 τόμους και αναφέρονται σε ζητήματα που άπτονται της ειδικής αγωγής, των μαθησιακών δυσκολιών, της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Από την ανάλυση διαπιστώνεται ότι 15 άρθρα αποτελούν θεωρητικά κείμενα και 23 άρθρα αναφέρονται σε ερευνητικές μελέτες. Από τις θεωρητικές εργασίες, οι περισσότερες είναι άρθρα επισκόπησης (8 εργασίες), ενώ οι υπόλοιπες είναι άρθρα θέσης (4 εργασίες) και παρουσίασης διδακτικών πρακτικών (3 εργασίες). Όσον αφορά στις ερευνητικές μελέτες, 16 άρθρα ακολουθούν ποιοτικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις (π.χ. έρευνα δράσης), 6 άρθρα ποσοτικές (π.χ. πείραμα) και ένα (1) άρθρο εμπλέκει μικτές μεθοδολογικές πρακτικές (π.χ. συνέντευξη και ερωτηματολόγιο). Μάλιστα, σημαντικός φαίνεται να είναι ο αριθμός των συνεντεύξεων που έχουν πραγματοποιηθεί στην εν λόγω θεματική κατηγορία, καθώς 13 από τις 16 εργασίες ποιοτικής μεθοδολογίας χρησιμοποιούν το συγκεκριμένο εργαλείο. Αντίθετα, μικρότερη απήχηση έχουν η παρατήρηση (7 εργασίες), η βιβλιογραφική επισκόπηση (2 εργασίες), η έρευνα δράση (1 εργασία), το ημερολόγιο (1 εργασία) και η ανάλυση βίντεο (1 εργασία). Αντίστοιχα, από τις εργασίες ποσοτικής μεθοδολογίας, το μεγαλύτερο μερίδιο χρησιμοποιεί το ερωτηματολόγιο ως ερευνητικό εργαλείο (5 εργασίες), με ελάχιστα άρθρα να πραγματοποιούν πείραμα (2 εργασίες) και τεστ (1 εργασία).

Αναφορικά με τη βαθμίδα στόχευσης των εργασιών, μεγάλη μερίδα των δεδομένων εστιάζει στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (29 εργασίες), με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση να ακολουθεί (18 εργασίες) και την τριτοβάθμια εκπαίδευση να εμφανίζεται πιο σπάνια (6 εργασίες). Μάλιστα είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ορισμένες εργασίες αναφέρονται στην ειδική πρωτοβάθμια και ειδική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, κάνοντας πιο συγκεκριμένη τη στόχευσή τους (5 εργασίες). Τέλος, μία (1) εργασία αναφέρεται σε μη τυπική μορφή εκπαίδευσης, ενώ μία (1) εργασία δεν διευκρινίζει τη βαθμίδα ειδικής εκπαίδευσης στην οποία αντιστοιχεί. Παράλληλα, σε ό,τι αφορά στα στοιχεία των συγγραφέων, παρατηρείται ότι από τους 73 συγγραφείς των εργασιών συνολικά, 26 είναι άντρες και 47 γυναίκες, με περισσότερους να προέρχονται από την τριτοβάθμια εκπαίδευση (36 άτομα), λιγότερους να είναι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (24 άτομα) και πιο λίγοι να είναι οι εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (10 άτομα). Σε 3 συγγραφείς δεν ήταν εφικτό να προσδιοριστεί η επαγγελματική τους ιδιότητα.

Τέλος, από την ανάλυση των εργασιών αναδεικνύονται διαφοροποιημένες διαστάσεις της θεματικής κατηγορίας «Ενταξιακή εκπαίδευση». Συγκεκριμένα, σε πολλές εργασίες διαφαίνεται η σημασία των διδακτικών πρακτικών στη μαθησιακή διαδικασία (π.χ. εργασία με

τίτλο «Αναζητώντας πρακτικές συμπεριληπτικής εκπαίδευσης στη φυσική αγωγή»). Επίσης, σημαντική διάσταση στην οποία επικεντρώνονται πολλές εργασίες είναι αυτή της εκπαιδευτικής πολιτικής, με αρκετά άρθρα να κάνουν λόγο για νομοθετικά προβλήματα, προοπτικές και τάσεις γύρω από την ειδική αγωγή και εκπαίδευση, με στόχο την προαγωγή ισότιμης συμμετοχής όλων των μαθητριών/τών (π.χ. εργασία με τίτλο «*Ειδική εκπαίδευση: Πολιτική και πρακτική*»). Από την ανάλυση διαφαίνεται ότι ορισμένες εργασίες εστιάζουν σε ζητήματα που αφορούν στις μαθησιακές και κοινωνικές δεξιότητες που αναπτύσσουν τα παιδιά με αναπηρίες (π.χ. εργασία με τίτλο «*Κοινωνικές σχέσεις των ατόμων με κώφωση με ακούοντες συνομηλίκους τους κατά τη σχολική φοίτηση*»). Παράλληλα, αναφέρονται και περιπτώσεις χαρισματικών παιδιών, παρουσιάζοντας την αντιμετώπισή που δέχονται από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (π.χ. εργασία με τίτλο «*Χαρισματικά παιδιά και δομές εκπαίδευσης στην Ελλάδα*»). Τέλος, από τα δεδομένα προκύπτει ότι ορισμένες εργασίες δίνουν έμφαση σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (π.χ. εργασία με τίτλο «*Εφαρμογή πρακτικών συμπεριληπτικής εκπαίδευσης (inclusive education) σε ένα διαπολιτισμικό πλαίσιο*»).

Πίνακας 3: Θεματική κατηγορία «Αντιλήψεις γονέων και εκπαιδευτικών»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Αντιλήψεις εκπ/κών-γονέων	82	40	Αντρας: 49 Γυναίκα: 104	Θεωρητικό: 1 -Επισκόπηση: 1 Ερευνητικό: 81 - Ποιοτική: 20 *Συνέντευξη: 23 *Παρατήρηση: 3 *Ανάλυση περιεχομένου: 1 - Ποσοτική: 54 *Ερωτ/λογιο: 61 - Μικτή: 7	A-βάθμια: 54 B-βάθμια: 33 Γ-βάθμια: 4 E-A-βάθμια: 1 E-B-βάθμια: 1 Αδιευκρίνιστο: 1	Σ-A/θμια: 28 Σ-B/θμια: 22 Σ-Γ/θμια: 102 Άλλο: 1

Σχετικά με τη θεματική κατηγορία «Αντιλήψεις γονέων και εκπαιδευτικών» και τα δεδομένα που παρουσιάζονται στον πίνακα 3, εντοπίζονται 82 επιστημονικές εργασίες σε 40 τόμους του περιοδικού *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*. Συγκεκριμένα, οι εργασίες επικεντρώνονται στη διερεύνηση αντιλήψεων γονέων και εκπαιδευτικών σε παιδαγωγικά ζητήματα, διδακτικές πρακτικές που ακολουθούν εκπαιδευτικοί, η ενδεχόμενη ικανοποίηση που λαμβάνουν από το επάγγελμά τους, θέματα που αφορούν τη σχολική ηγεσία, καθώς και προοπτικές συνεργασίας μεταξύ του σχολείου και της οικογένειας.

Από την ανάλυση προκύπτει ότι 81 εργασίες (81/82 εργασίες) συνιστούν ερευνητικές μελέτες ποσοτικής, ποιοτικής αλλά και μικτής μεθοδολογίας. Μεγαλύτερη απήχηση φαίνεται να έχουν εργασίες που ακολουθούν ποσοτική έρευνα, με κυρίαρχο εργαλείο συλλογής δεδομένων να αναδεικνύεται το ερωτηματολόγιο, που χρησιμοποιείται σε 54 εργασίες ποσοτικής μεθοδολογίας. Αναφορικά με τις ποιοτικές έρευνες που έχουν δημοσιευτεί, εντοπίζονται 20 εργασίες που ακολουθούν ποιοτικές ερευνητικές μεθόδους, με τις 18 από αυτές να διενεργούν συντέξευξη, 2 εργασίες να υλοποιούν παρατήρηση και μία (1) εργασία να πραγματοποιεί ανάλυση περιεχομένου. Τέλος, 7 από εργασίες αναφέρονται σε άρθρα μικτής ερευνητικής μεθοδολογίας (π.χ. παρατήρηση, ερωτηματολόγιο). Όσον αφορά στις θεωρητικές μελέτες εντοπίζεται μία (1) εργασία που αφορά σε ζητήματα αλληλεπίδρασης της έννοιας της διερεύνησης με διδακτικές πρακτικές.

Σχετικά με τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία αναφέρονται οι εργασίες της θεματικής κατηγορίας «Αντιλήψεις γονέων και εκπαιδευτικών», η πλειοψηφία αυτών επικεντρώνεται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (54 εργασίες), με έναν σημαντικό αριθμό να εστιάζει στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (33 εργασίες). Αντίθετα, πολύ μικρός αριθμός δημοσιεύσεων αναφέρεται σε τριτοβάθμια εκπαίδευση (4 εργασίες), ειδική πρωτοβάθμια εκπαίδευση (1 εργασία) και ειδική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (1 εργασία). Επίσης, εντοπίστηκε ένα (1) άρθρο που αναφέρεται γενικότερα στην εκπαίδευση, χωρίς να διευκρινίζεται η βαθμίδα στόχευσης. Επιπρόσθετα, όσον αφορά στους/στις συγγραφείς αλλά και στην επαγγελματική ιδιότητα αυτών, από την ανάλυση γίνεται εμφανές ότι η πλειοψηφία αφορά σε γυναίκες έναντι των ανδρών (104 και 49, αντίστοιχα), με μεγαλύτερο μερίδιο να καταλαμβάνουν οι εκπαιδευτικοί τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (94 άτομα), συγκριτικά με τους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (26 και 21, αντίστοιχα). Διευκρινίζεται ότι ένας συγγραφέας έχει επαγγελματική ιδιότητα που αφορά σε κλάδο ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού (π.χ. Νοσηλεύτης).

Τέλος, από την ανάλυση διαφαίνονται διαφορετικές πτυχές των αντιλήψεων εκπαιδευτικών, σε μεγαλύτερο βαθμό, αλλά και γονέων, πάνω σε ζητήματα που αφορούν στην

παιδαγωγική διαδικασία και οτιδήποτε την επηρεάζει. Αρχικά, αναδεικνύεται τάση διερεύνησης της οπτικής των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τις διδακτικές τεχνικές που ακολουθούν κατά τη μαθησιακή διαδικασία (π.χ. εργασία με τίτλο *«Εκπαιδευτικοί μιλούν για τις εμπειρίες τους από την αξιοποίηση των ψηφιακών αλληλεπιδραστικών τεχνολογιών στη διδασκαλία: Το «παγόβουνο» των εξωτερικών και εσωτερικών εμποδίων»*). Σημαντικός επίσης είναι ο αριθμός εργασιών που επικεντρώνονται στην ανάδειξη αντιλήψεων εκπαιδευτικών σχετικά με την επαγγελματική τους ικανοποίηση, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν καθώς και τις δυνατότητες για επαγγελματική εξέλιξη (π.χ. εργασία με τίτλο *«Ποσοτική εκτίμηση της επαγγελματικής ικανοποίησης των εκπαιδευτικών: Η περίπτωση σχολείων του Βόλου»*).

Από την άλλη, ενδιαφέρον παρουσιάζει η διάσταση της σχολικής ηγεσίας, που διαφαίνεται σε πολλές εργασίες που δημοσιεύονται στο περιοδικό, με τους διευθυντές να προβάλλουν τη δική τους οπτική για διάφορα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές τους (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από τους διευθυντές τους: Απόψεις διευθυντών για τον προτεινόμενο αναβαθμισμένο ρόλο τους»*). Ακόμη, αρκετές εργασίες εστιάζουν στις αντιλήψεις γονέων και εκπαιδευτικών για ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής, που απασχολούν τόσο εκπαιδευτικούς όσο και γονείς, με τις εργασίες να δίνουν έμφαση σε εκπαιδευτικές νομοθεσίες που μεταβάλλονται και μεταρρυθμίσεις που θεσπίζονται (π.χ. εργασία με τίτλο *«Κριτική θεώρηση ενός “νέου” θεσμού στο χώρο της Ειδικής Αγωγής: Η οπτική των γονιών»*). Τέλος, ορισμένες εργασίες διερευνούν την οπτική των γονέων αναφορικά με την εμπλοκή τους σε υποθέσεις που αφορούν τη σχολική κοινότητα και την εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς και τις σχέσεις συνεργασίας που αναπτύσσονται μεταξύ σχολικού και οικογενειακού περιβάλλοντος (π.χ. εργασία με τίτλο *«Σχέσεις σχολείου - οικογένειας στο Γενικό και στο Ειδικό Σχολείο»*).

Πίνακας 4: Θεματική κατηγορία «Αντιλήψεις μαθητριών/τών και φοιτητριών/τών»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Αντιλήψεις μαθητών-φοιτητών	63	42	Άντρας: 68 Γυναίκα: 53	Ερευνητικό: 63 - Ποιοτική: 14 *Συνέντευξη: 13 *Ανάλυση περιεχομένου: 5 *Ανάλυση εικαστικών έργων: 1 *Ημερολόγιο: 2 - Ποσοτική: 42 *Ερωτ/λογιο: 42 *Πείραμα: 2 *Τεστ: 5 - Μικτή: 7	A-βάθμια: 23 B-βάθμια: 21 Γ-βάθμια: 26	Σ-A/θμια: 17 Σ-B/θμια: 3 Σ-Γ/θμια: 87 Αδιευκρίνιστο: 4

Αναφορικά με τη θεματική κατηγορία «Αντιλήψεις μαθητριών/τών και φοιτητριών/τών» και τα δεδομένα που εμφανίζονται στον πίνακα 4, φαίνονται αναρτημένες 63 εργασίες σε 42 τόμους του περιοδικού που διερευνούν τις αντιλήψεις μαθητριών/τών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και φοιτητριών/τών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ζητήματα παιδαγωγικών πρακτικών. Για παράδειγμα, διερευνώνται οι στάσεις των εκπαιδευομένων σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα (π.χ. μαθηματικά, φυσικές επιστήμες), οι κοινωνικές σχέσεις με συνομηλίκους, αλλά και γονείς και εκπαιδευτικούς, προβλήματα που ενδέχεται να προκύπτουν, καθώς και ανησυχίες φοιτητριών/τών για την επαγγελματική τους ταυτότητα ή τη συμβολή της πρακτικής άσκησης στην αρχική τους εκπαίδευση.

Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι 63 εργασίες αποτελούν ερευνητικές μελέτες ποσοτικής, ποιοτικής και μικτής μεθοδολογίας. Ειδικότερα, 42 εργασίες αυτής της κατηγορίας χρησιμοποιούν ποσοτικά εργαλεία συλλογής και ανάλυσης δεδομένων. Το ερωτηματολόγιο αξιοποιείται από 38 εργασίες, ενώ μία (1) εργασία διεξάγει πείραμα και 4 εργασίες πραγματοποιούν τεστ. Από την άλλη, 14 εργασίες ακολουθούν ποιοτικές ερευνητικές μεθόδους, με συχνή μέθοδος να αναδεικνύεται η συνέντευξη (8 εργασίες), σε σχέση με την ανάλυση περιεχομένου (4 εργασίες), την καταγραφή ημερολογίου (2 εργασίες) και την ανάλυση εικαστικών έργων (1 εργασία). Τέλος, 7 εργασίες χρησιμοποιούν μικτές ερευνητικές μεθόδους (π.χ. τεστ, συνέντευξη).

Συνεχίζοντας με τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην κατηγορία αυτή, παρατηρείται ότι εργασίες που αναφέρονται στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση εμφανίζονται εξίσου. Συγκεκριμένα, 23 εργασίες αναφέρονται σε αντιλήψεις μαθητριών/τών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, 21 εργασίες εστιάζουν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ 26 εργασίες αναδεικνύουν αντιλήψεις φοιτητριών/τών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επιπλέον, όσον αφορά στους 121 συγγραφείς της εν λόγω κατηγορίας, 68 είναι άντρες και 53 γυναίκες, με αξιοσημείωτο αριθμό να προέρχεται από κάποιο τριτοβάθμιο εκπαιδευτικό ίδρυμα (87 άτομα). Στον αντίποδα, μικρότερος είναι ο αριθμός συγγραφέων που είναι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (17 και 3 άτομα, αντίστοιχα), ενώ σε 4 συγγραφείς δεν ήταν δυνατόν να προσδιοριστεί η επαγγελματική τους ιδιότητα.

Τέλος, από την ανάλυση αναδεικνύονται διαφορετικές διαστάσεις των αντιλήψεων μαθητριών/τών και φοιτητριών/τών. Σε πολλές εργασίες παρατηρείται τάση διερεύνησης των ιδεών και στάσεων παιδιών απέναντι σε συγκεκριμένες έννοιες και γνωστικά αντικείμενα, που συνήθως θεωρούνται αρκετά δυσνόητα από μεγάλη μερίδα μαθητριών/τών, όπως είναι τα μαθηματικά και οι φυσικές επιστήμες (π.χ. εργασία με τίτλο «Οι αντιλήψεις των μαθητών σχετικά με την έννοια της επιφάνειας»). Ακόμη, σημαντικές διαστάσεις που αναδεικνύονται

είναι η κοινωνικότητα που αναπτύσσεται μεταξύ συνομηλίκων στον σχολικό χώρο, τα προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού που πιθανόν αντιμετωπίζουν αρκετά παιδιά, καθώς και η οπτική τους σχετικά με την ένταξη και συμπερίληψη συμμαθητριών/τών με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες ή αναπηρίες (π.χ. εργασία με τίτλο *«Φιλικές σχέσεις παιδιών δημοτικού σχολείου με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες»*).

Παράλληλα, ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο αριθμός των εργασιών που επικεντρώνονται στις σχέσεις μεταξύ μαθητριών/τών και εκπαιδευτικών που δημιουργούνται, καθώς και στο κλίμα που επικρατεί στο οικογενειακό περιβάλλον των παιδιών (π.χ. εργασία με τίτλο *«Οικογενειακή κατάσταση και αυτοαντίληψη των εφήβων»*). Μάλιστα, σε μαθήτριες/τές μεγαλύτερων τάξεων επιχειρείται προσπάθεια σκιαγράφησης των επαγγελματικών τους ενδιαφερόντων (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η εικόνα για τον κόσμο της εργασίας σε αγόρια και κορίτσια εφηβικής ηλικίας: μια πρώτη προσέγγιση για την επίδραση των παραγόντων φύλο και κοινωνικοοικονομική προέλευση»*). Τέλος, συγγραφείς αρκετών εργασιών επιλέγουν να ασχοληθούν με τη διερεύνηση στάσεων μαθητριών/τών απέναντι στη χρήση της τεχνολογίας κατά την εκπαιδευτική διαδικασία (π.χ. εργασία με τίτλο *«Οι στάσεις των μαθητών απέναντι στην τεχνολογία»*).

Σχετικά με τις εργασίες που αναφέρονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σημειώνεται πως οι μελέτες αφορούν κυρίως σε διερεύνηση αντιλήψεων φοιτητριών/τών παιδαγωγικών τμημάτων. Ειδικότερα, ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι τάσεις που αναδεικνύονται γύρω από ζητήματα που αφορούν στην πρακτική άσκηση φοιτητριών/τών, στα προβλήματα με τα οποία ενδέχεται να έρθουν αντιμέτωπες/οι κατά την υλοποίησή της, όπως και στη συμβολή αυτής στη βαθύτερη κατανόηση του μελλοντικού τους επαγγέλματος ως εκπαιδευτικών (π.χ. εργασία με τίτλο *«Πρακτική άσκηση - καταγραφή εμπειριών και απόψεων φοιτητών/τριών των τμημάτων των ΠΤΔΕ και ΦΠΨ του ΑΠΘ: δύο μελέτες περίπτωσης (case studies)»*).

Πίνακας 5: Θεματική κατηγορία «Δεξιότητες μαθητριών/τών και φοιτητριών/τών»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Δεξιότητες μαθητριών/τών και φοιτητριών/τών	58	38	Άντρας: 44 Γυναίκα: 57	Θεωρητικό: 10 *Επισκόπηση: 7 *Άρθρο θέσης: 1 *Καλές πρακτικές: 1 *Κριτική Βιβλίου: 1 Ερευνητικό: 48 - Ποιοτική: 4 *Ημερολόγιο: 1 *Ανάλυση περιεχομένου: 1 *Ανάλυση ιχνογραφ/τος: 1 *Βιβλιο/ική, Επισκόπηση: 2 *Μικροδιδασκαλία: 1 *Παρατήρηση: 3 *Συνέντευξη: 1 - Ποσοτική: 38 *Ερωτ/λογιο: 14 *Τεστ: 31 *Πείραμα: 3 - Μικτή: 6	Α-βάθμια: 48 Β-βάθμια: 20 Γ-βάθμια: 6	Σ-Α/θμια: 30 Σ-Β/θμια: 5 Σ-Γ/θμια: 59 Αδιευκρίνιστο : 7

Από την ανάλυση των δεδομένων της θεματικής κατηγορίας «Δεξιότητες μαθητριών/τών και φοιτητριών/τών», διακρίνονται 58 εργασίες σε 38 τόμους του περιοδικού που σχετίζονται με μαθησιακές και κοινωνικές δεξιότητες μαθητριών/τών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και φοιτητριών/τών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Παράλληλα, διερευνάται η πορεία απόκτησης δεξιοτήτων και οι παράγοντες που τις επηρεάζουν. Όπως διαφαίνεται από τον Πίνακα 5, 10 εργασίες αποτελούν θεωρητικά κείμενα, ενώ 48 εργασίες αναφέρονται σε ερευνητικές μελέτες.

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά τις θεωρητικές μελέτες, οι περισσότερες είναι άρθρα επισκόπησης (7 εργασίες), ενώ οι υπόλοιπες χαρακτηρίζονται ως άρθρα θέσης (1 εργασία), άρθρα παρουσίασης διδακτικών πρακτικών (1 εργασία) και βιβλιοκριτικές (1 εργασία). Από την άλλη, οι ερευνητικές μελέτες ταξινομούνται σε έρευνες ποσοτικής, ποιοτικής και μικτής μεθοδολογίας. Μεγαλύτερη απήχηση έχουν οι ποσοτικές έρευνες (38 εργασίες), με 29 από αυτές να διεξάγουν τεστ, 14 εργασίες να διανέμουν ερωτηματολόγιο και 2 μελέτες να επιχειρούν την πραγματοποίηση πειράματος. Αντίθετα, 4 εργασίες ακολουθούν ποιοτικές ερευνητικές μεθόδους και συγκεκριμένα βιβλιογραφική επισκόπηση (2 εργασίες), συγγραφή ημερολογίου (1 εργασία), μικροδιδασκαλία (1 εργασία) και παρατήρηση (1 εργασία). Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως 7 εργασίες εμπλέκουν μικτές μεθόδους έρευνας (π.χ. πείραμα, ανάλυση περιεχομένου).

Αναφορικά με τη βαθμίδα στόχευσης των εργασιών στη θεματική κατηγορία «Δεξιότητες μαθητριών/τών και φοιτητριών/τών», οι περισσότερες εστιάζουν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (48 εργασίες), λιγότερες επικεντρώνονται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (20 εργασίες), ενώ ελάχιστες μελέτες αναφέρονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (6 εργασίες). Παράλληλα, από την ανάλυση διαπιστώνεται ότι όσον αφορά στους συγγραφείς των εργασιών, 44 είναι άντρες και 57 γυναίκες, με το μεγαλύτερο μερίδιο να προέρχεται από την τριτοβάθμια εκπαίδευση (59 άτομα). Αντίθετα, λιγότεροι συγγραφείς αναφέρονται ως εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (30 άτομα) και ελάχιστοι ως εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (5 άτομα). Τέλος, αδιευκρίνιστη παραμένει η επαγγελματική ιδιότητα 7 συγγραφέων.

Σε αυτό το σημείο, ιδιαίτερα σημαντικό είναι να αποσαφηνιστούν οι διαφοροποιημένες πτυχές που αναδεικνύονται από την ανάλυση των εργασιών της παραπάνω θεματικής. Συγκεκριμένα, αξιοσημείωτος είναι ο αριθμός μελετών που επικεντρώνονται στις γλωσσικές δεξιότητες (π.χ. φωνολογική-μορφολογική επίγνωση, κατανόηση και παραγωγή λόγου, γλωσσική ανάπτυξη κ.α.) παιδιών πρώτης σχολικής αλλά και μεγαλύτερης ηλικίας, καθώς και στις δυσκολίες που συναντούν (π.χ. εργασία με τίτλο «*Η μορφολογική επίγνωση σε μαθητές Δ΄*

– *ΣΤ' δημοτικού: Μια διερευνητική μελέτη*»). Επίσης, πολλές εργασίες εστιάζουν στη διερεύνηση γνώσεων, δεξιοτήτων και δυσκολιών μαθητριών/τών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης γύρω από μαθηματικές έννοιες και τη διδακτική τους (π.χ. εργασία με τίτλο *«Οι μαθηματικές γνώσεις παιδιών που αρχίζουν το σχολείο: συνέπειες για την ανάπτυξη εκπαιδευτικής πολιτικής»*).

Επιπρόσθετα, σε αρκετές εργασίες διαφαίνεται η σημασία ανάπτυξης κοινωνικών δεξιοτήτων, της συναισθηματικής τους νοημοσύνης και της αυτοαντίληψης των παιδιών (π.χ. εργασία με τίτλο *«Διερεύνηση της συναισθηματικής νοημοσύνης εφήβων με τη μέθοδο των αυτοαναφορών και της αντικειμενικής επίδοσης»*). Από την ανάλυση φαίνεται ότι ορισμένες εργασίες εστιάζουν στην ανάπτυξη στρατηγικών επίλυσης γνωστικών προβλημάτων και συγκρούσεων (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η παραγωγή γραπτού λόγου από τα παιδιά ως διαδικασία επίλυσης προβλήματος και ως συνεργατική δραστηριότητα»*), ενώ άλλες εργασίες επισημαίνουν τους παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν την ανάπτυξη των παραπάνω δεξιοτήτων (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η επίδραση του οικογενειακού περιβάλλοντος στις αριθμητικές γνώσεις των νηπίων»*).

Πίνακας 6: Θεματική κατηγορία «Επαγγελματική επάρκεια και επιμόρφωση εκπαιδευτικών»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Επαγγελματική Επάρκεια-Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών	64	39	Άντρας: 48 Γυναίκα: 45	Θεωρητικό: 37 *Επισκόπηση: 19 *Άρθρο θέσης: 9 *Καλές πρακτικές: 7 *Κριτική Βιβλίου: 1 *Ανακοινώσεις: 1 Ερευνητικό: 27 - Ποιοτική: 12 *Μικροδιδασκαλία: 3 *Ερευνα Δράσης: 3 *Ερωτηματολόγιο: 4 *Ανάλυση περιεχομένου: 5 *Βιβλιο/ική, Επισκόπηση: 4 *Παρατήρηση: 5 *Συνέντευξη: 4 - Ποσοτική: 7 *Ερωτ/λογιο: 10 - Μικτή: 10	Α-βάθμια: 30 Β-βάθμια: 26 Γ-βάθμια: 38 Μη τυπική εκπ/ση: 1 Αδιευκρίνιστο : 1	Σ-Α/θμια: 10 Σ-Β/θμια: 5 Σ-Γ/θμια: 72 Αδιευκρίνιστο: 3 Άλλο: 3

Από τον πίνακα 6 προκύπτει ότι στη θεματική κατηγορία «Επαγγελματική επάρκεια και επιμόρφωση εκπαιδευτικών» εντοπίζονται 64 δημοσιεύσεις σε 39 τόμους του περιοδικού, γύρω από θέματα που άπτονται της εκπαίδευσης μελλοντικών εκπαιδευτικών, της επαγγελματικής επάρκειας εν ενεργεία εκπαιδευτικών καθώς και των ευκαιριών που τους δίνονται για επαγγελματική εξέλιξη. Η ανάλυση φανέρωσε 37 θεωρητικές μελέτες και 27 ερευνητικές εργασίες στο σύνολο των δημοσιευμένων άρθρων. Όσον αφορά στις θεωρητικές εργασίες, αυτές ταξινομούνται σε άρθρα επισκόπησης (19), θέσης (9), παρουσίασης διδακτικών πρακτικών (7), βιβλιοκριτικής (1) και ανακοινώσεων (1).

Από την άλλη, οι ερευνητικές μελέτες (27 εργασίες) χαρακτηρίζονται ως ποσοτικές, ποιοτικές και μικτές, με μεγαλύτερη απήχηση να έχουν οι ποιοτικές έρευνες (12 εργασίες), συγκριτικά με τις ποσοτικές (7 εργασίες) και τις έρευνες μικτών μεθόδων (10 εργασίες). Ειδικότερα, στις ποιοτικές εργασίες πραγματοποιείται παρατήρηση (3 εργασίες), συνέντευξη (3 εργασίες), έρευνα-δράση (3 εργασίες), μικροδιδασκαλία (2 εργασίες), ανάλυση περιεχομένου (2 εργασίες), βιβλιογραφική επισκόπηση (1 εργασία) και συμπλήρωση ερωτηματολογίων ανοιχτού τύπου (4 εργασίες). Αντίστοιχα, όλες οι ποσοτικές έρευνες χρησιμοποιούν ως εργαλείο συλλογής δεδομένων το ερωτηματολόγιο (7/7 εργασίες), ενώ κατά τις έρευνες μικτής μεθοδολογίας διαπιστώνεται ποικιλία τεχνικών (π.χ. ερωτηματολόγιο, παρατήρηση κ.ο.κ.).

Ακολούθως, αναφορικά με τη βαθμίδα στόχευσης των εργασιών, παρατηρείται πως 30 εργασίες της θεματικής κατηγορίας «Επαγγελματική επάρκεια και επιμόρφωση εκπαιδευτικών» έχουν ως σημείο εστίασης την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, 26 εργασίες αναφέρονται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και 38 εργασίες επικεντρώνονται σε τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα. Μάλιστα, υπογραμμίζεται πως μία (1) εργασία ασχολείται με δομές μη τυπικής εκπαίδευσης, ενώ μία (1) εργασία αναφέρεται στην εκπαίδευση γενικότερα, χωρίς συγκεκριμένη βαθμίδα στόχευσης.

Επιπρόσθετα, σε ό,τι αφορά τους/τις συγγραφείς των εργασιών, από την ανάλυση διαφαίνονται 93 συγγραφείς συνολικά, 48 εκ των οποίων είναι άντρες και 45 γυναίκες. Πρόκειται κατά κύριο λόγο για εκπαιδευτικούς τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (72 άτομα), ενώ εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να είναι ελάχιστοι (10 και 5 άτομα, αντίστοιχα). Τρεις (3) από τους συγγραφείς ακολουθούν διαφορετική επαγγελματική σταδιοδρομία (π.χ. Οικονομολόγος), ενώ για τρεις (3) συγγραφείς ήταν αδύνατο να συγκεντρωθούν λεπτομέρειες γύρω από το επάγγελμα τους.

Τέλος, απαραίτητη κρίνεται η αποτύπωση τάσεων που εμφανίζονται στις δημοσιεύσεις του περιοδικού πάνω σε ζητήματα που αφορούν την εκπαίδευση, επαγγελματική επάρκεια και

επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Αρχικά, μεγάλη μερίδα εργασιών ασχολείται με την ανάδειξη της σημασίας του ρόλου του εκπαιδευτικού σε ποικίλα θέματα που αφορούν τις/τους μαθήτριες/τές και τη σχολική κοινότητα (π.χ. εργασία με τίτλο *«Παιδική Κακοποίηση: Ο ρόλος του εκπαιδευτικού και του σχολείου στην εκτίμηση του κινδύνου που διατρέχει το παιδί – θύμα»*). Παράλληλα, εργασίες εστιάζουν στην επαγγελματική ετοιμότητα των εκπαιδευτικών (π.χ. εργασία με τίτλο *«Ετοιμότητα των παιδαγωγών προσχολικής εκπαίδευσης για την αναγνώριση παιδιών με δυσκολίες μάθησης στην τάξη: κατασκευή ενός ερευνητικού εργαλείου»*) και άλλες δίνουν έμφαση στην επαγγελματική τους επάρκεια (π.χ. εργασία με τίτλο *«Επαγγελματική επάρκεια εκπαιδευτικών: ευρωπαϊκές εξελίξεις και επιταγές»*).

Αναντίρρητα, πολλές εργασίες φέρνουν στην επιφάνεια ζητήματα που αφορούν στην ανάγκη επιμόρφωσης των εν ενεργεία εκπαιδευτικών πάνω σε ποικίλα γνωστικά αντικείμενα (π.χ. διαπολιτισμική εκπαίδευση, ΤΠΕ, φυσικές επιστήμες), τις ευκαιρίες που τους προσφέρονται και τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται σε αυτή την προσπάθεια (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η έρευνα δράσης ως μέθοδος επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών: Ένα παράδειγμα»*). Τέλος, σημαντική διάσταση, στην οποία επικεντρώνονται αρκετές εργασίες, είναι της εκπαίδευσης που παρέχεται στους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς, και όχι μόνο, παραθέτοντας διδακτικές μεθόδους που ακολουθούνται, τα γνωστικά αντικείμενα στα οποία δίνεται έμφαση, αλλά και τα οργανωτικά προβλήματα που ελλοχεύουν (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η συμβολή της παιδαγωγικής ψυχολογίας στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών»*).

Πίνακας 7: Θεματική κατηγορία «Εκπαιδευτική πολιτική και αναλυτικό πρόγραμμα»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Εκπαιδευτική πολιτική-Αναλυτικό Πρόγραμμα	94	52	Άντρας: 70 Γυναίκα: 47 Αδιευκρίνιστο: 1	Θεωρητικό: 67 *Επισκόπηση: 44 *Άρθρο θέσης: 14 *Καλές πρακτικές: 6 *Κριτική Βιβλίου: 3 Ερευνητικό: 27 - Ποιοτική: 18 *Ανάλυση περιεχομένου: 20 *Βιβλιο/ική, Επισκόπηση: 19 *Μοντελοποίηση: 1 *Συνέντευξη: 2 *Ανάλυση Λόγου: 1 - Ποσοτική: 2 *Βιβλιο/ική, επισκόπηση: 1 *Ερωτ/λογιο: 1 *Αναδρομική συλλογή δεδομένων: 1 *Τεστ: 1 - Μικτή: 7	Α-βάθμια: 72 Β-βάθμια: 77 Γ-βάθμια: 23	Σ-Α/θμια: 11 Σ-Β/θμια: 8 Σ-Γ/θμια: 94 Αδιευκρίνιστο: 3 Άλλο: 2

Στη θεματική κατηγορία «Εκπαιδευτική πολιτική και αναλυτικό πρόγραμμα», όπως προκύπτει από τον πίνακα 7, αναλύονται 94 εργασίες, που κατανέμονται σε 52 τόμους του περιοδικού και αφορούν σε ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής, νομοθετικών μεταρρυθμίσεων και προτάσεων ανασχεδιασμού. Παράλληλα, επιδιώκεται παρουσίαση και κριτική των προγραμμάτων σπουδών και σχολικών εγχειριδίων όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης. Από τα δεδομένα διαφαίνεται πως στο σύνολο των εργασιών συναντώνται, ως επί το πλείστον, θεωρητικές μελέτες (67 εργασίες), αλλά και κάποιες ερευνητικές εργασίες (27 εργασίες) ποιοτικής, ποσοτικής και μικτής μεθοδολογίας.

Όσον αφορά στα θεωρητικά κείμενα, διαπιστώνονται άρθρα επισκόπησης (44 εργασίες), θέσης (14 εργασίες), παρουσίασης διδακτικών πρακτικών (6 εργασίες) και κριτικές βιβλίων (3 εργασίες). Αντίστοιχα, εντοπίζονται 18 ποιοτικές έρευνες, οι οποίες πραγματοποιούν ανάλυση περιεχομένου (14 εργασίες), βιβλιογραφική επισκόπηση (14 εργασίες), συνέντευξη (1 εργασία) και μοντελοποίηση (1 εργασία). Τέλος, παρατηρούνται 7 μελέτες μικτής μεθοδολογίας (π.χ. τεστ, ανάλυση περιεχομένου) και 2 έρευνες ποσοτικού χαρακτήρα, οι οποίες αξιοποιούν τεχνικές της βιβλιογραφικής επισκόπησης (1 εργασία) και του ερωτηματολογίου (1 εργασία).

Ακόμη, αξιοσημείωτος κρίνεται ο αριθμός των εργασιών που στοχεύουν στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (72 και 77 εργασίες, αντίστοιχα) με λιγότερη απήχηση να έχει η τριτοβάθμια εκπαίδευση (23 εργασίες). Όσον αφορά στους συγγραφείς των εργασιών, διαφαίνονται 70 άντρες, 47 γυναίκες και μία/ ένας (1) συγγραφέας αδιευκρίνιστου φύλου, με τους περισσότερους να προέρχονται από τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα (94 άτομα). Ελάχιστοι συγγραφείς διαθέτουν την ιδιότητα εκπαιδευτού πρωτοβάθμιας (11 άτομα) και δευτεροβάθμιας (8 άτομα) εκπαίδευσης, με 3 συγγραφείς να είναι δύσκολο να διευκρινιστεί η επαγγελματική τους ιδιότητα και 2 συγγραφείς να υπηρετούν σε διαφορετικό εκπαιδευτικό φορέα (π.χ. απόσπαση σε Παιδαγωγικό Ινστιτούτο).

Τέλος, ιδιαίτερα σημαντικό είναι να διασαφηνιστούν οι διαφορετικές διαστάσεις της θεματικής «Εκπαιδευτική πολιτική και αναλυτικό πρόγραμμα» στις οποίες αναφέρονται οι εργασίες του περιοδικού. Αρχικά, πολλές εργασίες επιχειρούν τη διαχρονική ανασκόπηση εκπαιδευτικών πολιτικών που έχουν εφαρμοστεί κατά καιρούς στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (π.χ. νόμοι, οργανωτικά θέματα, εκπαιδευτικά προβλήματα), εστιάζοντας σε γεγονότα που έλαβαν χώρα (π.χ. εργασία με τίτλο «*Η νομοθετική πολιτική για την εκπαίδευση της μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτικής Θράκης 1923-1940*»).

Μάλιστα, αρκετές είναι οι περιπτώσεις εργασιών που επικεντρώνονται σε μεταρρυθμίσεις που έχουν τεθεί σε ισχύ σε άλλες χώρες της Ευρώπης (π.χ. εργασία με τίτλο

«Εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στις οικονομικά αναπτυγμένες αγγλόφωνες χώρες: σχολική αυτονομία και εκπαιδευτική αγορά»). Σε αυτό το πλαίσιο, συναντάται μερίδα εργασιών που δίνει έμφαση στην κατάθεση νέων προτάσεων διαμόρφωσης του εκπαιδευτικού σκηνικού (π.χ. εργασία με τίτλο *«Ελληνική γλώσσα και πληροφορική τεχνολογία: πρόταση για τη διαμόρφωση εκπαιδευτικής πολιτικής»*). Άξιο σχολιασμού επίσης κρίνεται το ζήτημα της ενιαίας εκπαίδευσης και της σημασίας των πολιτικών ενσωμάτωσης που αναδεικνύονται σε ορισμένους τόμους του περιοδικού. Μάλιστα, ένας ολόκληρο τόμος του περιοδικού (Τόμος 4) αφιερώνεται στην παρουσίαση εμπειριών από διάφορες χώρες της Ευρώπης (Γαλλία, Μ. Βρετανία, Σουηδία κ.α.) που ενστερνίζονται το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό μοντέλο (π.χ. εργασία με τίτλο *«Το ενιαίο σχολείο: εμπειρίες από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας»*).

Από την άλλη, σημαντικός αριθμός εργασιών αποσκοπεί στην παρουσίαση των διαφορετικών πτυχών που προβάλλονται στα προγράμματα σπουδών πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Με άλλα λόγια, αναδεικνύονται τάσεις, γνωστικά αντικείμενα και προβλήματα που εντοπίζονται σε αυτά (π.χ. εργασία με τίτλο *«Τα μαθηματικά και η διδακτική τους στο πρόγραμμα σπουδών των παιδαγωγικών τμημάτων δημοτικής εκπαίδευσης»*). Συμπληρωματικά, σε ορισμένες δημοσιεύσεις επιχειρείται κριτική διερεύνηση των σχολικών εγχειριδίων που κυκλοφορούν και γνωστοποίηση των σημαντικότερων χαρακτηριστικών τους (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η ιδεολογική ταυτότητα των εγχειριδίων γλωσσικής αγωγής: η περίπτωση της Γ' Δημοτικού»*).

Πίνακας 8: Θεματική κατηγορία «Δια βίου μάθηση και επαγγελματικός προσανατολισμός»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Δια βίου μάθηση- Επαγγελματικός προσανατολισμός	14	13	Άντρας: 9 Γυναίκα: 6	Θεωρητικό: 10 *Επισκόπηση: 7 *Άρθρο θέσης: 1 *Καλές πρακτικές: 2 Ερευνητικό: 4 - Ποιοτική: *Συνέντευξη: 2 *Ημερολόγιο: 1 *Βιβλιο/ική, Επισκόπηση: 1 -Ποσοτική: 1 *Ερωτ/λογιο: 3 -Μικτή: 3	Α-βάθμια: 1 Β-βάθμια: 5 ΜεταΒ-θμια: 7 Γ-βάθμια: 2 Μη τυπική εκπ/ση: 1 Άτυπη εκπ/ση: 1	Σ-Β/θμια: 1 Σ-Γ/θμια: 14

Όσον αφορά στη θεματική κατηγορία «Δια βίου μάθηση και επαγγελματικός προσανατολισμός» και στα δεδομένα που συλλέχθηκαν, εντοπίζονται 14 εργασίες σε 13 τόμους του περιοδικού, που εστιάζουν σε ζητήματα δια βίου μάθησης, εκπαιδευτικής επανένταξης και σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού. Πολλές εργασίες αναφέρονται σε θεωρητικές μελέτες (10/14 εργασίες), με 7 εργασίες να χαρακτηρίζονται ως άρθρα επισκόπησης, 2 εργασίες να επιχειρούν παρουσίαση διδακτικών πρακτικών και μία (1) εργασία να αποτελεί άρθρο θέσης. Από την άλλη, οι ερευνητικές μελέτες είναι ως επί το πλείστον μικτής ερευνητικής μεθοδολογίας (3 εργασίες) και χρησιμοποιούν ποσοτικά και ποιοτικά εργαλεία συλλογής και ανάλυσης δεδομένων (π.χ. ερωτηματολόγιο, συνέντευξη, ημερολόγιο). Τέλος, μία (1) εργασία αποτελεί ποσοτική έρευνα με εργαλείο συλλογής δεδομένων το ερωτηματολόγιο.

Αναφορικά με τη βαθμίδα στόχευσης των δημοσιεύσεων, σημειώνεται ποικιλία βαθμίδων εκπαίδευσης στο σύνολο των εργασιών της συγκεκριμένης θεματικής. Συγκεκριμένα, οι περισσότερες εργασίες εστιάζουν στη μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση (7 εργασίες), αρκετές δίνουν έμφαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (5 εργασίες), με άλλες να αναφέρονται σε τριτοβάθμια (2 εργασίες) και πρωτοβάθμια εκπαίδευση (1 εργασία). Τέλος, 2 εργασίες επικεντρώνεται σε δομές άτυπης ή μη τυπικής εκπαίδευσης. Ακολούθως, οι εργασίες δημοσιεύονται από άντρες (9 άτομα) και γυναίκες (6 άτομα) συγγραφείς, με την πλειοψηφία να προέρχεται από την τριτοβάθμια εκπαίδευση (14 άτομα). Ωστόσο, ένας (1) συγγραφέας δηλώνει εκπαιδευτικός δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Στη συνέχεια, κρίνεται αναγκαίο να γίνει αναφορά στις διαφοροποιημένες διαστάσεις της θεματικής κατηγορίας «Δια βίου μάθηση και επαγγελματικός προσανατολισμός» που αναδεικνύονται από τις εργασίες. Ειδικότερα, από την ανάλυση των εργασιών προκύπτει πως δίνεται ιδιαίτερη σημασία σε ζητήματα εκπαιδευτικής επανένταξης ατόμων και εύλωτων κοινωνικών ομάδων (π.χ. τσιγγάνοι, φυλακισμένοι, τοξικοεξαρτημένοι) και στο ρόλο που μπορεί να παίξει το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας στην κοινωνική τους ενσωμάτωση (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε εύλωτες κοινωνικές ομάδες: αποτιμώντας τη συνεισφορά του εκπαιδευτικού έργου των δομών δια βίου μάθησης τοπικής εμβέλειας»*).

Παράλληλα, αρκετές εργασίες αναφέρονται στην εκπαίδευση ενηλίκων, στις εκπαιδευτικές διαδικασίες που προτείνονται, στον ρόλο του εκπαιδευτή στη συνεχιζόμενη εκπαίδευση, καθώς και σε ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής που προκύπτουν (π.χ. εργασία με τίτλο *«Προϋποθέσεις ενδυνάμωσης των ενηλίκων εκπαιδευομένων και ο ρόλος του κριτικά στοχαζόμενου εκπαιδευτή ενηλίκων»*). Τέλος, στην ίδια κατηγορία εμπίπτουν και εργασίες που

έχουν ως σημείο εστίασης τον σχολικό επαγγελματικό προσανατολισμό μαθητριών/τών, τους παράγοντες που επηρεάζουν τους εφήβους στην επιλογή επαγγέλματος, όπως και τις πρακτικές που ακολουθούνται από την ελληνική δευτεροβάθμια εκπαίδευση για το σκοπό αυτό (π.χ. εργασία με τίτλο *«Ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός ως παιδαγωγική πράξη: μια ευρύτερη θεώρηση του θεσμού στα πλαίσια της ελληνικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης»*).

Πίνακας 9: Θεματική κατηγορία «Τεχνολογία και εξ' αποστάσεως εκπαίδευση»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Τεχνολογία - Εξ' αποστάσεως εκπ/ση	14	14	Αντρας: 9 Γυναίκα: 14	Θεωρητικό: 8 *Επισκόπηση: 3 *Άρθρο θέσης: 3 *Καλές πρακτικές: 2 Ερευνητικό: 6 - Ποιοτική: 2 *Ερευνα Δράση: 1 *Παρατήρηση: 2 *Συνέντευξη: 1 -Ποσοτική: 4 *Ερωτ/λογιο: 2 *Τεστ: 1 *Βιβλιο/ική, *Εθνογραφία: 1	Α-βάθμια: 10 Β-βάθμια: 6 Γ-βάθμια: 4 Αδιευκρίνιστο: 1	Σ-Α/θμια: 5 Σ-Β/θμια: 2 Σ-Γ/θμια: 15 Αδιευκρίνιστο: 1

Στη θεματική κατηγορία «Τεχνολογία και εξ' αποστάσεως εκπαίδευση» και τον πίνακα 9 εμφανίζονται 14 εργασίες, κατανεμημένες σε 14 τόμους του περιοδικού *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*. Στο σύνολο των εργασιών εντοπίζονται 8 θεωρητικές μελέτες, που χαρακτηρίζονται ως άρθρα επισκόπησης (3 εργασίες), θέσης (3 εργασίες) και παρουσίασης διδακτικών πρακτικών (2 εργασίες). Επίσης, διακρίνονται 6 ερευνητικές εργασίες ποσοτικής και ποιοτικής μεθοδολογίας. Συγκεκριμένα, 4 εργασίες χρησιμοποιούν ποσοτικά εργαλεία συλλογής και ανάλυσης δεδομένων, με 2 εργασίες να αξιοποιούν ερωτηματολόγιο, μία (1) εργασία να διεξάγει τεστ και μία (1) εργασία να χαρακτηρίζεται ως εθνογραφική μελέτη. Από την άλλη, δύο (2) εργασίες ακολουθούν ποιοτικές μεθόδους έρευνας, πραγματοποιώντας παρατήρηση (2 εργασίες), έρευνα-δράση (1 εργασία) και συνέντευξη (1 εργασία).

Σε ό,τι αφορά στη βαθμίδα στόχευσης των εργασιών παρατηρείται ιδιαίτερη προτίμηση προς την πρωτοβάθμια εκπαίδευση (10 εργασίες), με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση να ακολουθεί (6 εργασίες). Λιγότερες εργασίες επιλέγουν ως επίκεντρο την τριτοβάθμια εκπαίδευση (4 εργασίες), ενώ μία (1) εργασία αναφέρεται γενικότερα στην εκπαίδευση, χωρίς συγκεκριμένη στόχευση. Επιπλέον, τόσο άνδρες όσο και γυναίκες συγγραφείς επιλέγουν την εν λόγω θεματική κατηγορία (9 και 14, αντίστοιχα), με τους περισσότερους να προέρχονται από την τριτοβάθμια εκπαίδευση (15 άτομα). Παράλληλα, εντοπίζονται ορισμένοι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας (5 άτομα) και δευτεροβάθμιας (2 άτομα) εκπαίδευσης, ενώ ήταν δύσκολο να διευκρινιστεί η επαγγελματική ιδιότητα ενός (1) συγγραφέα στη συγκεκριμένη κατηγορία.

Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διαφοροποιημένες διαστάσεις της θεματικής κατηγορίας «Τεχνολογία και εξ' αποστάσεως εκπαίδευση» που αναδεικνύονται στις δημοσιεύσεις. Από την ανάλυση προκύπτει αυξημένη εστίαση στην εκπαιδευτική διάσταση της τεχνολογίας και στη διερεύνηση των δυνατοτήτων και προοπτικών που προσφέρει ως μέσο διδασκαλίας ποικίλων γνωστικών αντικειμένων (π.χ. περιβαλλοντική εκπ/ση, φυσικές επιστήμες). Αρκετές εργασίες διερευνούν την εκπαιδευτική αξιοποίηση τεχνολογικών εργαλείων και τη χρησιμότητα αυτών στη διδακτική πράξη (π.χ. εργασία με τίτλο «*Η εκπαιδευτική τεχνολογία ως μέσο διδασκαλίας και μάθησης της περιβαλλοντικής αγωγής*»). Από την άλλη, μικρότερος αριθμός εργασιών επικεντρώνονται σε ζητήματα εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, κατά την περίοδο της πανδημίας Covid-19 αλλά και κατά τη διεξαγωγή προγραμμάτων ασύγχρονης τηλεκατάρτισης εκπαιδευτικών (π.χ. εργασία με τίτλο «*Η εξ' αποστάσεως διδασκαλία στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Μια διδακτική δυνατότητα ή ένα εκπαιδευτικο-κοινωνικό δίλημμα*»).

Πίνακας 10: Θεματική κατηγορία «Διδακτική γνωστικών αντικειμένων»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Διδακτική γνωστικών αντικειμένων	72	43	Άντρας: 64 Γυναίκα: 54	Θεωρητικό: 32 *Επισκόπηση: 10 *Άρθρο θέσης: 11 *Καλές πρακτικές: 7 *Κριτική Βιβλίου: 4 Ερευνητικό: 40 - Ποιοτική: 10 *Ανάλυση περιεχομένου: 4 *Ανάλυση εικαστικών έργων: 2 *Ανάλυση βίντεο: 1 *Βιβλιο/ική, Επισκόπηση: 7 *Έρευνα δράση: 1 *Παρατήρηση: 4 *Συνέντευξη: 9 *Ημερολόγιο: 2 - Ποσοτική: 14 *Ερωτ/λογιο: 12 *Πείραμα: 9 *Τεστ: 9 - Μικτή: 16	Α-βάθμια: 52 Β-βάθμια: 39 ΜεταΒ-θμια: 1 Γ-βάθμια: 8 Αδιευκρίνιστο: 2 Άτυπη εκπ/ση: 1	Σ-Α/θμια: 21 Σ-Β/θμια: 14 Σ-Γ/θμια: 80 Αδιευκρίνιστο: 3

Σχετικά με τη θεματική κατηγορία «Διδακτική γνωστικών αντικειμένων» και τα δεδομένα που παρουσιάζονται στον Πίνακα 10, εντοπίζονται 72 εργασίες σε 43 τόμους του περιοδικού που προσεγγίζουν ζητήματα διδακτικής ποικίλων γνωστικών αντικειμένων (π.χ. διδακτική των μαθηματικών, διδακτική των φυσικών επιστημών, διδακτική της γλώσσας κ.ο.κ.). Από την ανάλυση προκύπτει πως συναντώνται 32 θεωρητικές μελέτες και 40 ερευνητικές εργασίες ποιοτικής, ποσοτικής και μικτής μεθοδολογίας. Ειδικότερα, όσον αφορά στις θεωρητικές εργασίες, δημοσιεύονται άρθρα θέσης (11 εργασίες), επισκόπησης (10 εργασίες), παρουσίασης διδακτικών πρακτικών (7 εργασίες) και κριτικές βιβλίων (4 εργασίες).

Από την άλλη, 10 ερευνητικές μελέτες συνιστούν ποιοτικές έρευνες, στις οποίες επιχειρείται βιβλιογραφική επισκόπηση (5 εργασίες), παρατήρηση (2 εργασίες), συνέντευξη (2 εργασίες), ανάλυση περιεχομένου (2 εργασίες), ανάλυση εικαστικών έργων (2 εργασίες), ανάλυση βίντεο (1 εργασία) και καταγραφή ημερολογίου (1 εργασία). Αντίστοιχα, 14 εργασίες θεωρούνται έρευνες ποσοτικού χαρακτήρα χρησιμοποιώντας, για την συλλογή των δεδομένων, την τεχνική του ερωτηματολογίου (6 εργασίες), του τεστ (6 εργασίες) και του πειράματος (2 εργασίες). Τέλος, μεγάλη απήχηση έχουν οι έρευνες μικτής μεθοδολογίας, καθώς 16 εργασίες φαίνεται να χρησιμοποιούν ποικιλία ερευνητικών εργαλείων (π.χ. παρατήρηση, συνέντευξη, ερωτηματολόγιο).

Όπως μπορεί να γίνει αντιληπτό, πρόκειται για μία θεματική που αφορά δυνητικά όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, με τα δεδομένα να φανερώνουν ένα αυξημένο ενδιαφέρον προς την πρωτοβάθμια εκπαίδευση (52 εργασίες). Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση αναφέρεται σε αρκετές επιστημονικές δημοσιεύσεις (39 εργασίες), ενώ 8 εργασίες επικεντρώνονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και μία (1) εργασία στοχεύει στη μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ωστόσο, σημειώνεται πως 2 εργασίες αναφέρονται γενικότερα στην εκπαίδευση, χωρίς συγκεκριμένη εστίαση, ενώ μία (1) εργασία αφορά σε άτυπες μορφές εκπαίδευσης. Παράλληλα, από την ανάλυση εντοπίζονται 64 άντρες και 54 γυναίκες συγγραφείς στο σύνολο των εργασιών της εν λόγω θεματικής κατηγορίας, με την πλειοψηφία να προέρχονται από κάποιο τριτοβάθμιο εκπαιδευτικό ίδρυμα (80 άτομα). Ωστόσο, αρκετοί συγγραφείς είναι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (21 και 14 άτομα, αντίστοιχα), με μικρό αριθμό (3 άτομα) να έχει αδιευκρίνιστη επαγγελματική ιδιότητα.

Σε αυτό το σημείο, κρίνεται σημαντικό να γίνει προσπάθεια προσδιορισμού των διαφορετικών πτυχών που παρατηρούνται στις εργασίες της θεματικής κατηγορίας «Διδακτική γνωστικών αντικειμένων». Αρχικά, πολλές εργασίες αναδεικνύουν ζητήματα διδακτικής των μαθηματικών και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μαθήτριες/τές κατά τις διαδικασίες μάθησης, ενώ γίνονται προτάσεις ανασχεδιασμού της διδασκαλίας του συγκεκριμένου

γνωστικού αντικειμένου (π.χ. εργασία με τίτλο *«Γραπτές εργασίες στο μάθημα των μαθηματικών: ένα αξιολογικό εργαλείο για τον εμπλουτισμό της διδακτικής πράξης»*). Επιπρόσθετα, σημαντικός είναι ο αριθμός των εργασιών που εστιάζουν στη διδακτική των φυσικών επιστημών, στις ιδέες και γνώσεις των παιδιών για βασικές έννοιες του γνωστικού αντικειμένου (π.χ. τριβή ολίσθησης) και σε διδακτικές παρεμβάσεις που προτείνονται (π.χ. εργασία με τίτλο *«Ο σχηματισμός των σκιών: μια διδακτική παρέμβαση αποσταθεροποίησης βιωματικών νοητικών παραστάσεων παιδιών προσχολικής ηλικίας»*).

Ακολούθως, σε αρκετές εργασίες διαφαίνεται η σημασία διδασκαλίας της γλώσσας, των αρχαίων ελληνικών, των ξένων γλωσσών και της κατάκτησης αναγκαίων δεξιοτήτων (π.χ. ανάγνωση, γραφή). Ειδικότερα, γίνεται λόγος για προσπάθειες διερεύνησης του επιπέδου γραμματισμού μαθητριών/τών, των διαδικασιών διδασκαλίας που ακολουθούνται, όπως και της αποτελεσματικότητας που παρουσιάζουν (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η διαφοροποίηση της διδασκαλίας του μαθήματος της ξένης γλώσσας σε μικτά τμήματα. Μερικά παραδείγματα»*). Ακόμη, ορισμένες εργασίες επικεντρώνονται στη θέση που κατέχει η λογοτεχνία στην εκπαίδευση, εστιάζοντας σε διδακτικές της προσεγγίσεις (π.χ. εργασία με τίτλο *«Γνωστική ποιητική, λογοτεχνία και εκπαίδευση: θεωρητικό υπόβαθρο και ενδεικτική διδακτική αξιοποίηση της θεωρίας του συγκειμενικού πλαισίου»*). Άλλες εργασίες δίνουν έμφαση στα μοντέλα διδασκαλίας που υιοθετούνται κατά τη διδασκαλία του μαθήματος της καλλιτεχνικής αγωγής (π.χ. εργασία με τίτλο *«Το μάθημα της καλλιτεχνικής αγωγής και η πρώτη επαφή του μαθητή με το σχολείο: μια κριτική προσέγγιση δύο μοντέλων διδασκαλίας της τέχνης»*).

Τέλος, εντοπίζεται αριθμός εργασιών που ασχολείται με ζητήματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης (π.χ. εργασία με τίτλο *«Καταγραφή και ανάλυση των σχεδίων προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που εκπονήθηκαν στα Νηπιαγωγεία και Δημοτικά σχολεία της Δυτικής Μακεδονίας την περίοδο 1997-2001»*), ζητήματα που αφορούν στη διδακτική της ιστορίας (π.χ. εργασία με τίτλο *«Δυσνόητο περιεχόμενο στα σχολικά βιβλία ιστορίας: μεθοδολογικές υποδείξεις για τη διδασκαλία και την κατανόηση τους»*) και ζητήματα διδακτικής των θρησκευτικών (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η θρησκευτική αγωγή στην Α/θμια εκπαίδευση»*).

Πίνακας 11: Θεματική κατηγορία «Διδακτικές τεχνικές»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Διδακτικές τεχνικές	48	34	Αντρας: 37 Γυναίκα: 41	Θεωρητικό: 29 *Επισκόπηση: 8 *Άρθρο θέσης: 7 *Καλές πρακτικές: 11 *Κριτική Βιβλίου: 2 *Ομιλία: 1 Ερευνητικό: 19 - Ποιοτική: 4 *Ερευνα- δράση: 1 *Ανάλυση λόγου: 1 *Παρατήρηση: 9 *Συνέντευξη: 6 *Ημερολόγιο: 2 *Παιχνίδι ρόλων: 1 - Ποσοτική: 5 *Ερωτ/λογιο: 5 *Τεστ: 2 *Πείραμα: 6 - Μικτή: 10	Α-βάθμια: 28 Β-βάθμια: 21 ΜεταΒ-θμια: 1 Γ-βάθμια: 10 Αδιευκρίνιστο: 2	Σ-Α/θμια: 8 Σ-Β/θμια: 9 Σ-Γ/θμια: 60 Αδιευκρίνιστο: 1

Από την ανάλυση των δεδομένων που παρουσιάζονται στον πίνακα 11 και αφορούν στη θεματική κατηγορία «Διδακτικές τεχνικές», διαπιστώνονται 48 εργασίες ταξινομημένες σε 34 τόμους του περιοδικού. Ως σημείο εστίασης, οι παραπάνω εργασίες έχουν τα μοντέλα και τις στρατηγικές διδασκαλίας που υιοθετούνται από εκπαιδευτικούς, ενώ προτείνονται και πρακτικές ιδέες για το στήσιμο της εκπαιδευτικής πράξης. Αναλυτικότερα, εντοπίζονται 29 θεωρητικές μελέτες, στις οποίες συναντώνται άρθρα επισκόπησης (8 εργασίες), θέσης (7 εργασίες), παρουσίασης διδακτικών πρακτικών (11 εργασίες), κριτικές βιβλίων (2 εργασίες) και ομιλίες (1 εργασία).

Παράλληλα, 19 δημοσιεύσεις αποτελούν ερευνητικές εργασίες ποιοτικής, ποσοτικής και μικτής μεθοδολογίας. Ειδικότερα, 4 εργασίες διεξάγουν έρευνες ποιοτικού χαρακτήρα, πραγματοποιώντας παρατήρηση (4 εργασίες), συνέντευξη (3 εργασίες), έρευνα-δράση (1 εργασία), παιχνίδι ρόλων (1 εργασία) και καταγραφή ημερολογίου (1 εργασία). Αντίστοιχα, 5 εργασίες χαρακτηρίζονται ως ποσοτικές έρευνες, με 3 εργασίες να αξιοποιούν ερωτηματολόγιο και μία (1) εργασία να πραγματοποιεί πείραμα. Τέλος, 10 εργασίες πραγματοποιούν έρευνες μικτών μεθόδων (π.χ. ημερολόγιο, συνέντευξη, ερωτηματολόγιο, τεστ).

Πέρα από το είδος των δημοσιεύσεων, από τον πίνακα 11 αντλούνται στοιχεία σχετικά με τη βαθμίδα στόχευσης των εργασιών της συγκεκριμένης θεματικής κατηγορίας. Αποδεικνύεται ότι οι εργασίες επικεντρώνονται στην πρωτοβάθμια και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση (28 και 21 εργασίες, αντίστοιχα), με την τριτοβάθμια εκπαίδευση να ακολουθεί (10 εργασίες). Ακόμη, σημειώνεται ότι μία (1) εργασία αναφέρεται στη μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ 2 εργασίες έχουν ως σημείο εστίασης γενικότερα την εκπαίδευση χωρίς συγκεκριμένη εστίαση. Επιπλέον, σε ό,τι αφορά τα στοιχεία των συγγραφέων, παρατηρείται ότι 37 συγγραφείς είναι άντρες και 41 γυναίκες, με περισσότερους να προέρχονται από την τριτοβάθμια εκπαίδευση (60 άτομα). Αντίθετα, λιγότεροι είναι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (8 και 9 άτομα, αντίστοιχα), ενώ ένας (1) συγγραφέας έχει απροσδιόριστη επαγγελματική ιδιότητα.

Τέλος, σημαντικό είναι να αποσαφηνιστούν οι διαφοροποιημένες διαστάσεις που αναδεικνύονται από την ανάλυση των εργασιών της παραπάνω θεματικής κατηγορίας. Συγκεκριμένα, αξιοσημείωτος είναι ο αριθμός των μελετών που επικεντρώνονται στη δημιουργική αξιοποίηση διδακτικών εργαλείων και τεχνικών (π.χ. τεχνολογία, τέχνη, δημιουργική γραφή) από εκπαιδευτικούς, κατά τη διαδικασία προσέγγισης ενός γνωστικού αντικείμενου (π.χ. γλώσσα, ποίηση, ιστορία). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εργασία με τίτλο *«Ένας εναλλακτικός τρόπος προσέγγισης της Ποίησης αξιοποιώντας δημιουργικά τις*

Νέες Τεχνολογίες», που αναφέρεται στον συγκερασμό της Ποίησης με τις Νέες Τεχνολογίες. Επίσης, σε πολλές εργασίες προσδιορίζονται οι διδακτικές μέθοδοι (π.χ. βιωματική μάθηση, ομαδοσυνεργατική διδασκαλία) που ακολουθούνται κατά την παιδαγωγική διαδικασία, αλλά και η επίδραση αυτών στην πορεία μάθησης και προσωπικής εξέλιξης των εκπαιδευομένων (π.χ. εργασία με τίτλο «Ανάλυση λόγου και μελέτη της δυναμικής των αλληλεπιδράσεων σε μια ομαδοκεντρική διαδικασία μάθησης»).

Σημαντική διάσταση στην οποία δίνουν έμφαση αρκετές εργασίες είναι της συνεκπαίδευσης παιδιών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, προτείνοντας διαφοροποιημένες στρατηγικές που χρειάζεται να εφαρμοστούν (π.χ. εργασία με τίτλο «Τεχνικές συνεκπαίδευσης παιδιών με και χωρίς ιδιαίτερες ανάγκες στο δημοτικό σχολείο») και παρουσιάζοντας διδακτικά σχέδια συμπερίληψης (π.χ. εργασία με τίτλο «Κριτικός γραμματισμός και Συμπερίληψη: ένα ενδεικτικό σχέδιο μουσειοπαιδαγωγικής δράσης»).

Πίνακας 12: Θεματική κατηγορία «Αξιολόγηση μαθητριών/τών και εκπαιδευτικών»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Αξιολόγηση μαθητών και εκπ/κών	35	27	Άντρας: 44 Γυναίκα: 17	Θεωρητικό: 12 *Επισκόπηση: 7 *Άρθρο θέσης: 3 *Καλές πρακτικές: 2 Ερευνητικό: 23 - Ποιοτική: 5 *Ανάλυση περιεχομένου: 4 *Βιβλιο/ική, Επισκόπηση: 4 *Συνέντευξη: 4 - Ποσοτική: 14 *Ερωτ/λογιο: 7 *Τεστ: 9 *Πείραμα: 1 - Μικτή: 4	Α-βάθμια: 21 Β-βάθμια: 23 Γ-βάθμια: 5 Αδιευκρίνιστο: 1	Σ-Α/θμια: 10 Σ-Β/θμια: 4 Σ-Γ/θμια: 43 Αδιευκρίνιστο: 4

Όσον αφορά στη θεματική κατηγορία «Αξιολόγηση μαθητριών/τών και εκπαιδευτικών» και τα δεδομένα που εμφανίζονται στον πίνακα 12, εντοπίζονται 35 εργασίες σε 27 τόμους του επιστημονικού περιοδικού *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*. Οι εργασίες σχετίζονται με την αξιολόγηση της σχολικής επίδοσης μαθητριών/τών, το έργο των εκπαιδευτικών αλλά και την αποτελεσματικότητα μεθόδων διδασκαλίας που χρησιμοποιούνται στην εκπαιδευτική διαδικασία. Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι δημοσιεύονται θεωρητικές μελέτες και ερευνητικές εργασίες ποσοτικής, ποιοτικής και μικτής μεθοδολογίας.

Συγκεκριμένα, συναντώνται 12 θεωρητικές μελέτες, οι οποίες ταξινομούνται σε άρθρα επισκόπησης (7 εργασίες), θέσης (3 εργασίες) και παρουσίασης διδακτικών πρακτικών (2 εργασίες). Από την άλλη, παρατηρούνται 23 ερευνητικές εργασίες. Μεγαλύτερη απήχηση έχουν οι έρευνες ποσοτικής μεθοδολογίας (14 εργασίες), που χρησιμοποιούν ως ερευνητικά εργαλεία συλλογής δεδομένων το ερωτηματολόγιο (6 εργασίες) και το τεστ (8 εργασίες). Ακολούθως, στις ποιοτικές έρευνες (5 εργασίες) πραγματοποιούνται βιβλιογραφική επισκόπηση (4 εργασίες), ανάλυση περιεχομένου (3 εργασίες) και συνέντευξη (1 εργασία). Τέλος, διαπιστώνονται 4 μελέτες μικτής μεθοδολογίας (π.χ. πείραμα, συνέντευξη).

Σχετικά με τη βαθμίδα αναφοράς των εργασιών, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση ενδιαφέρουν εξίσου τους συγγραφείς (21 και 23 εργασίες, αντίστοιχα), με την τριτοβάθμια εκπαίδευση να εμφανίζεται πιο σπάνια (5 εργασίες). Ενώ μία (1) εργασία δεν δίνει περαιτέρω λεπτομέρειες για τη βαθμίδα στόχευσης. Επιπρόσθετα, αξίζει να σημειωθεί ότι οι συγγραφείς που επιλέγουν τη συγκεκριμένη θεματική είναι κατά κύριο λόγο άντρες (44 άτομα), με τις γυναίκες συγγραφείς να περιορίζονται στις 17. Μάλιστα, η πλειοψηφία των συγγραφέων προέρχεται από τριτοβάθμια ιδρύματα εκπαίδευσης (43 άτομα), με κάποιους από συγγραφείς να είναι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας (10 άτομα) και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (4 άτομα). Τέλος, σε μικρό μερίδιο συγγραφέων (4 άτομα) δεν ήταν εμφανής οι λεπτομέρειες που αφορούν στην επαγγελματική τους ιδιότητα.

Επίσης, ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η προσπάθεια σκιαγράφησης των διαφόρων διαστάσεων που αναδεικνύονται στους τόμους του περιοδικού και σχετίζονται με τη θεματική κατηγορία «Αξιολόγηση μαθητριών/τών και εκπαιδευτικών». Από τα δεδομένα προκύπτει ότι σημαντικός αριθμός εργασιών εστιάζει στη διαδικασία αξιολόγησης γνώσεων και δεξιοτήτων που έχουν κατακτήσει μαθήτριες/τές κατά τη διδασκαλία στη σχολική τάξη. Αρκετές εργασίες διερευνούν τη σχολική αξιολόγηση της επίδοσης μαθητριών/τών σε διαφορετικούς γνωστικούς τομείς (π.χ. μαθηματικά, γλώσσα), όπως συμβαίνει στην εργασία με τίτλο «*Αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών στην έκθεση μέσω του τεχνολογικού αυτοματισμού*». Άλλες εργασίες επιλέγουν μια ερμηνεία της συνολικής προσωπικότητας των παιδιών (π.χ. συμπεριφορά,

επίλυση συγκρούσεων), με παράδειγμα να αποτελεί η εργασία με τίτλο *«Ψυχοπαιδαγωγική αξιολόγηση προβλημάτων συμπεριφοράς παιδιών και εφήβων»*.

Μία ακόμα διάσταση στην οποία επικεντρώνεται μεγάλη μερίδα εργασιών είναι αυτή των τάσεων που αναδεικνύονται και των τεχνικών αξιολόγησης που ακολουθούνται στην προσπάθεια ερμηνείας των ικανοτήτων μαθητριών/τών (π.χ. εργασία με τίτλο *«Οι σύγχρονες τάσεις στη θεωρία και στις εφαρμοζόμενες πρακτικές της σχολικής αξιολόγησης της προόδου των μαθητών»*). Παράλληλα, σε πολλές εργασίες διαφαίνεται η επίδραση που ενδέχεται να έχουν πολλές παράμετροι (π.χ. οικογένεια, οικονομικοί παράγοντες) στη σχολική επίδοση μαθητριών/τών (π.χ. εργασία με τίτλο *«Ο ρόλος της οικογένειας στη σχολική επίδοση»*). Τέλος, αρκετές είναι οι εργασίες μέσα από τις οποίες διακρίνεται το ζήτημα της αξιολόγησης του έργου των εκπαιδευτικών (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού στα πλαίσια σύγχρονων απόψεων της εκπαιδευτικής αξιολόγησης»*), ενώ ορισμένες εργασίες επιδιώκουν αξιολόγηση του γενικότερου εκπαιδευτικού πλαισίου στην Ελλάδα (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η αξιολόγηση και ο έλεγχος της εκπαίδευσης»*).

Πίνακας 13: Θεματική κατηγορία «Σχολική ηγεσία και σχέσεις σχολείου και οικογένειας»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης Αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Σχολική ηγεσία- ηγετικές πρακτικές- Συνεργασία σχολείου- οικογένειας/ γονεϊκή εμπλοκή	24	20	Άντρας: 25 Γυναίκα: 22	Θεωρητικό: 7 *Επισκόπηση: 3 *Άρθρο θέσης: 1 *Καλές πρακτικές: 3 Ερευνητικό: 17 - Ποιοτική: 5 *Ανάλυση περιεχομένου: 1 *Βιβλιο/ική, Επισκόπηση: 2 *Συνέντευξη: 6 *Παρατήρηση: 2 *Ημερολόγιο: 1 - Ποσοτική: 9 *Ερωτ/λογιο: 12 - Μικτή: 3	A-βάθμια: 22 B-βάθμια: 11 Γ-βάθμια: 1	Σ-A/θμια: 13 Σ-B/θμια: 2 Σ-Γ/θμια: 32

Από την ανάλυση των δεδομένων στον πίνακα 13, φανερώνονται 24 εργασίες δημοσιευμένες σε 20 τόμους του περιοδικού, που αναφέρονται σε ζητήματα που άπτονται της σχολικής ηγεσίας, των πρακτικών που εφαρμόζουν διευθυντές σχολικών μονάδων, αλλά και της σχέσης που αναπτύσσεται μεταξύ σχολικού και οικογενειακού περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα, σημειώνεται ότι 7 εργασίες αποτελούν θεωρητικές μελέτες και 17 εργασίες ερευνητικές. Από τις θεωρητικές εργασίες, ίδιο μερίδιο καταλαμβάνουν τα άρθρα επισκόπησης (3 εργασίες) και παρουσίασης διδακτικών πρακτικών (3 άρθρα), ενώ μία (1) εργασία χαρακτηρίζεται ως άρθρο θέσης. Οι υπόλοιπες 17 εργασίες αφορούν ερευνητικές μελέτες, με τις περισσότερες να ακολουθούν ποσοτικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις (9 εργασίες), και μοναδικό εργαλείο συλλογής δεδομένων το ερωτηματολόγιο. Ακολουθούν οι ποιοτικές έρευνες (5 εργασίες), όπου πραγματοποιούνται συνέντευξη (3 εργασίες), παρατήρηση (2 εργασίες), βιβλιογραφική επισκόπηση (2 εργασίες), ανάλυση περιεχομένου (1 εργασία) και καταγραφή ημερολογίου (1 εργασία). Τέλος, 3 εργασίες εμπλέκουν ποσοτικά και ποιοτικά ερευνητικά εργαλεία, όπως το ερωτηματολόγιο και τη συνέντευξη.

Επιπλέον, αναφορικά με τη βαθμίδα στόχευσης των εργασιών, μεγάλη μερίδα των δεδομένων αναφέρεται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (22 εργασίες), με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση να εμφανίζεται επίσης σε σημαντικό αριθμό εργασιών (11 εργασίες). Αντίθετα, μία (1) εργασία έχει ως σημείο εστίασης την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αξίζει να επισημανθεί πως υπάρχει ισορροπία σε ό,τι αφορά τα στοιχεία των συγγραφέων, και ειδικότερα το φύλο, αφού 25 συγγραφείς είναι άντρες και 22 γυναίκες. Παρ' όλα αυτά, δεν ισχύει το ίδιο για την επαγγελματική τους ιδιότητα, καθώς οι περισσότεροι συγγραφείς ανήκουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (32 άτομα), με λιγότερους να είναι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (13 άτομα) και ελάχιστοι να διδάσκουν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (2 άτομα).

Τέλος, από την ανάλυση αναδεικνύονται διαφοροποιημένες διαστάσεις της θεματικής κατηγορίας «Σχολική ηγεσία και σχέσεις σχολείου και οικογένειας». Πρωταρχική σημασία αποκτά η νοηματοδότηση μοντέλων διοίκησης που υιοθετούνται από διευθυντές κατά την θητεία τους, των θεωριών που ενστερνίζονται, αλλά και των τάσεων που ακολουθούν (π.χ. εργασία με τίτλο «*Μοντέλα διοίκησης της εκπαίδευσης: μια κριτική παρουσίαση*»). Επίσης, πολλές εργασίες επικεντρώνονται στην παρουσίαση, περιγραφή και κριτική ανασκόπηση των ηγετικών πρακτικών που εφαρμόζονται (π.χ. εργασία με τίτλο «*Πρακτικές διαχείρισης εκπαιδευτικών αλλαγών από τη σχολική ηγεσία*»). Τέλος, σημαντικός κρίνεται ο αριθμός των εργασιών που εστιάζουν σε ζητήματα που αφορούν στις σχέσεις μεταξύ σχολείου και οικογένειας, στη συνεργασία που αναπτύσσεται μεταξύ τους, αλλά και στους τρόπους με τους

οποίους επιτυγχάνεται η σύνδεση (π.χ. εργασία με τίτλο «Σχέσεις σχολείου- οικογένειας: έννοιες, μορφές και εκπαιδευτικές συνεπαγωγές»).

Πίνακας 14: Θεματική κατηγορία «Σχολικός εκφοβισμός και ανθρώπινα δικαιώματα»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Σχολικός εκφοβισμός - Ανθρώπινα δικαιώματα	12	10	Άντρας: 6 Γυναίκα: 14	Θεωρητικό: 6 *Επισκόπηση: 4 *Άρθρο θέσης: 1 *Ανακοινώσεις: 1 Ερευνητικό: 6 - Ποιοτική: 1 *Βιβλιο/ική, Επισκόπηση: 1 - Ποσοτική: 5 *Ερωτ/λογιο: 5	A-βάθμια: 9 B-βάθμια: 6 Γ-βάθμια: 1 Δεν αφορά: 2	Σ-A/θμια: 4 Σ-B/θμια: 1 Σ-Γ/θμια: 15

Όσον αφορά στα δεδομένα της θεματικής κατηγορίας «Σχολικός εκφοβισμός και ανθρώπινα δικαιώματα», από τον πίνακα 14 προκύπτει ότι έχουν αναρτηθεί 12 εργασίες σε 10 τόμους του περιοδικού. Πρόκειται για δημοσιεύσεις που αγγίζουν ζητήματα σχετικά με τον σχολικό εκφοβισμό, τη βία που υφίσταται στους σχολικούς χώρους, τις ευάλωτες ομάδες μαθητριών/τών που δέχονται επίθεση, τα συναισθήματα παιδιών, καθώς και τις στρατηγικές αντιμετώπισης του φαινομένου. Η ανάλυση καταδεικνύει τη δημοσίευση 6 θεωρητικών εργασιών και 6 ερευνητικών μελετών. Ειδικότερα, σχετικά με τα θεωρητικά κείμενα, αυτά ταξινομούνται σε άρθρα επισκόπησης (4 εργασίες), θέσης (1 εργασία) και ανακοινώσεις (1 εργασία). Αντίστοιχα, από την κατηγοριοποίηση των ερευνητικών μελετών διαφαίνεται ροπή προς τις ποσοτικές έρευνες (5 εργασίες), όπου χρησιμοποιείται αποκλειστικά το ερωτηματολόγιο ως ερευνητικό εργαλείο, με τις ποιοτικές έρευνες να περιορίζονται σε μία (1) εργασία, βιβλιογραφικής επισκόπησης.

Σε συνάρτηση με τη βαθμίδα στόχευσης των εργασιών της συγκεκριμένης θεματικής κατηγορίας, υπογραμμίζεται πως, κατά πλειοψηφία, γίνεται αναφορά σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (9 και 6 εργασίες, αντίστοιχα), με την τριτοβάθμια εκπαίδευση να εμφανίζεται σπανιότερα (1 εργασία). Εντούτοις, παρατηρείται πως 2 εργασίες αποτελούν παραδείγματα περαιτέρω συζήτησης (π.χ. ανθρώπινα δικαιώματα, δικαιοσύνη), χωρίς να περιορίζονται σε συγκεκριμένη βαθμίδα εκπαίδευσης. Σε ό,τι αφορά στα στοιχεία των συγγραφέων, παρουσιάζεται αυξημένη δραστηριότητα των γυναικών (14 άτομα) συγκριτικά με τους άντρες συγγραφείς (6 άτομα), με τους εκπαιδευτικούς τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να κατέχουν την πρώτη θέση σε συχνότητα εμφάνισης (15 άτομα) και τους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας (4 άτομα) και δευτεροβάθμιας (1 άτομο) εκπαίδευσης να συμπληρώνουν το σύνολο.

Τέλος, αναπόσπαστο κομμάτι αποτελεί η αποσαφήνιση των πολυποίκιλων διαστάσεων που αναδεικνύονται μέσα από τις δημοσιεύσεις της θεματικής κατηγορίας «Σχολικός εκφοβισμός και ανθρώπινα δικαιώματα». Αξίζει να σημειωθεί πως οι έννοιες του σχολικού εκφοβισμού και της θυματοποίησης παρουσιάζονται ως ζητήματα πρωταρχικής σημασίας από το μεγαλύτερο μερίδιο εργασιών, κάνοντας λόγο για διαφορετικές όψεις των φαινομένων (π.χ. εργασία με τίτλο «*Το φαινόμενο “bullying” στο χώρο του σχολείου και η άσκηση σωματικής και ψυχολογικής βίας από συνομηλίκους*»). Ακόμη, σημαντική διάσταση στην οποία επικεντρώνονται πολλές εργασίες είναι αυτή των ατόμων που θεωρούνται πιο ευάλωτοι (π.χ. πρόσφυγες, παιδιά με ειδικές ανάγκες, έφηβοι) στο να τους ασκηθεί οποιαδήποτε μορφή ψυχολογικής, λεκτικής ή σωματικής βίας στο χώρο του σχολείου (π.χ. εργασία με τίτλο «*Σχολικός εκφοβισμός σε παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος*»). Άλλες εργασίες

εστιάζουν στα συναισθήματα των θυμάτων και σε στρατηγικές αντιμετώπισης του φαινομένου (π.χ. εργασία με τίτλο «*Σχολικός εκφοβισμός και άγχος στην προεφηβική ηλικία*»). Κρίνεται σημαντικό να γίνει ιδιαίτερη μνεία στη διάσταση για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κατανόηση της δικαιοσύνης, που εμφανίζεται σε μία (1) από τις εργασίες της θεματικής κατηγορίας (εργασία με τίτλο «*Ανθρώπινα δικαιώματα και δικαιοσύνη: προς μια γνωστικο-εξελικτική θεώρηση*»).

Πίνακας 15: Θεματική κατηγορία «Κίνητρα μάθησης και ψυχική υγεία»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Κίνητρα μάθησης-Ψυχική υγεία	18	15	Άντρας: 23 Γυναίκα: 8	Θεωρητικό: 2 *Επισκόπηση: 2 Ερευνητικό: 16 - Ποιοτική: 3 *Συνέντευξη: 4 *Ημερολόγιο: 1 *Βιβλιο/ική, Επισκόπηση: 1 *Μικροδιδασκαλία: 1 - Ποσοτική: 10 *Ερωτ/λογιο: 12 - Μικτή: 3	Α-βάθμια: 13 Β-βάθμια: 8 Γ-βάθμια: 2	Σ-Α/θμια: 6 Σ-Β/θμια: 1 Σ-Γ/θμια: 24

Από την ανάλυση των δεδομένων που παρουσιάζονται στον πίνακα 15 και ανήκουν στη θεματική κατηγορία «Κίνητρα μάθησης και ψυχική υγεία», προκύπτει πως έχουν δημοσιευτεί 18 εργασίες σε 15 τόμους του περιοδικού *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*. Οι παραπάνω εργασίες προσεγγίζουν τα κίνητρα μαθητριών/τών και εκπαιδευτικών για μάθηση και προσωπική εξέλιξη, καθώς και παράγοντες που επηρεάζουν την εμφάνισή τους. Παράλληλα, επιχειρείται διερεύνηση της ψυχικής ανθεκτικότητας και του άγχους παιδιών και ενηλίκων στα πλαίσια του σχολείου, συμπεριλαμβανομένων και ορισμένων τρόπων αντιμετώπισης των στρεσογόνων καταστάσεων που τους απασχολούν.

Άξιος σχολιασμού κρίνεται ο αριθμός των ερευνητικών εργασιών ποσοτικής, ποιοτικής και μικτής μεθοδολογίας που προκύπτουν από την ανάλυση, αφού 16 από τις 18 εργασίες συνολικά αποτελούν προϊόντα ερευνητικών μελετών. Ειδικότερα, μεγαλύτερη απήχηση έχουν εργασίες που ακολουθούν ποσοτική έρευνα (10 εργασίες), με το σύνολο αυτών να χρησιμοποιούν το ερωτηματολόγιο ως εργαλείο συλλογής δεδομένων. Συμπληρωματικά, εντοπίζονται 3 έρευνες ποιοτικής μεθοδολογίας, όπου διεξάγονται συνέντευξη (1 εργασία), βιβλιογραφική επισκόπηση (1 εργασία) και μικροδιδασκαλία (1 εργασία), ενώ παρατηρούνται 3 εργασίες που εμπλέκουν μικτές ερευνητικές μεθόδους (π.χ. συνέντευξη, ημερολόγιο, ερωτηματολόγιο). Όσον αφορά στις θεωρητικές μελέτες (2 εργασίες), αυτές χαρακτηρίζονται ως άρθρα επισκόπησης.

Συνεχίζοντας με τη συγκεκριμένη θεματική κατηγορία και τη βαθμίδα στην οποία αναφέρονται τα άρθρα, η πλειοψηφία εστιάζει στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (13 εργασίες), με έναν εξίσου σημαντικό αριθμό εργασιών να επικεντρώνεται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (8 εργασίες). Αντίθετα, πολύ μικρός είναι ο αριθμός δημοσιεύσεων που αναφέρονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (2 εργασίες). Επιπρόσθετα, σχετικά με τους συγγραφείς των εργασιών, διαπιστώνεται πως ο αριθμός των ανδρών συγγραφέων ανέρχεται στους 23, ενώ ο αριθμός των γυναικών περιορίζεται στις 8. Από το σύνολο αυτών, οι περισσότεροι ανήκουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (24 άτομα), με τους υπόλοιπους να είναι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας (6 άτομα) και δευτεροβάθμιας (1 άτομο) εκπαίδευσης.

Προσεγγίζοντας τη θεματική κατηγορία «Κίνητρα μάθησης και ψυχική υγεία» είναι σημαντικό να γίνει σχολιασμός των διαφόρων τάσεων που αναδεικνύονται μέσα από τις εργασίες του περιοδικού. Από την ανάλυση προκύπτει ένα αυξημένο ενδιαφέρον αναφορικά με τη διερεύνηση των κινήτρων μαθητριών/τών και την επαφή τους με ποικίλα γνωστικά αντικείμενα και νέες γνώσεις κατά τη σχολική φοίτηση (π.χ. εργασία με τίτλο «“Θέλεις να μάθεις Αρχαία Ελληνικά;”: διερευνώντας τα μαθητικά κίνητρα για την εκμάθηση των Αρχαίων Ελληνικών στο γυμνάσιο»). Άλλες εργασίες επικεντρώνονται στην αποτύπωση των

παραγόντων που ενδέχεται να επηρεάσουν τη δημιουργία θετικού μαθησιακού κλίματος (π.χ. εργασία με τίτλο *«Το αναγνωστικό κίνητρο των παιδιών: Διαστάσεις και σχέση με το φύλο, το κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο και τη χώρα καταγωγής»*). Ταυτόχρονα, ορισμένες εργασίες δίνουν έμφαση στη διάσταση της επαγγελματικής ανάπτυξης εκπαιδευτικών και των κινήτρων που διαθέτουν για αναβάθμιση της διδακτικής εμπειρίας που προσφέρουν σε μαθητήτριες/τές τους (π.χ. εργασία με τίτλο *«Τα κίνητρα της επαγγελματικής εξέλιξης των νηπιαγωγών και η επίδρασή τους στην επαγγελματική τους ικανοποίηση»*).

Αρκετές είναι οι εργασίες στις οποίες γίνεται λόγος για ψυχική ανθεκτικότητα και διαταραχές άγχους που εμφανίζονται σε μαθητήτριες/τές και εκπαιδευτικούς, καθώς και τις αιτίες. Για παράδειγμα, πηγή άγχους για τις/τους μαθητήτριες/τές μπορεί να αποτελεί η διαδικασία της αξιολόγησης (π.χ. εργασία με τίτλο *«Άγχος αξιολόγησης και τρόποι αντιμετώπισης ψυχοπιεστικών καταστάσεων από παιδιά ηλικίας 11- 12 ετών»*), ενώ για τους εκπαιδευτικούς το άγχος μπορεί να σχετίζεται με την επαγγελματική ικανοποίηση και την αποδοχή που νιώθουν (π.χ. εργασία με τίτλο *«Το επαγγελματικό άγχος των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης»*). Τέλος, εντοπίζονται εργασίες που επιδιώκουν την ανάδειξη τρόπων και πρακτικών αντιμετώπισης του φαινομένου του άγχους και ελέγχου των στρεσογόνων καταστάσεων (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η εφαρμογή της θεωρίας της σχεδιασμένης συμπεριφοράς και τα στάδια αλλαγής της για τον έλεγχο στρεσογόνων καταστάσεων σε μαθητές δημοτικού σχολείου μέσω της άσκησης»*).

Πίνακας 16: Θεματική κατηγορία «Συμπεριφορά και κοινωνικές σχέσεις στο σχολικό πλαίσιο»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Συμπεριφορά - κοινωνικές σχέσεις	21	18	Άντρας: 16 Γυναίκα: 17	Θεωρητικό: 5 *Επισκόπηση: 5 Ερευνητικό: 16 - Ποιοτική: 3 *Παρατήρηση: 2 *Συνέντευξη: 4 *Βιβλιο/ική, Επισκόπηση: 1 *Ανάλυση περιεχομένου: 2 -Ποσοτική: 8 *Ερωτ/λογιο: 11 *Τεστ: 1 -Μικτή: 5	Α-βάθμια: 14 Β-βάθμια: 12 Γ-βάθμια: 4 Δεν αφορά: 1	Σ-Α/θμια: 4 Σ-Β/θμια: 4 Σ-Γ/θμια: 25

Όπως διαφαίνεται από τον πίνακα 16, η θεματική κατηγορία «Συμπεριφορά και κοινωνικές σχέσεις στο σχολικό πλαίσιο» αποτελείται από 21 εργασίες κατανεμημένες σε 18 τόμους του περιοδικού. Οι εργασίες αφορούν στη συμπεριφορά μαθητριών/τών, στις αντιδράσεις εκπαιδευτικών σε συμπεριφορικά προβλήματα, αλλά και στις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ συνομηλίκων στο σχολικό χώρο. Συγκεκριμένα, εντοπίζονται 5 θεωρητικές μελέτες, που χαρακτηρίζονται ως άρθρα επισκόπησης, με τις υπόλοιπες εργασίες να αποτελούν ερευνητικές δοκιμές. Αυτό σημαίνει ότι διαπιστώνονται 16 ερευνητικές μελέτες ποιοτικής, ποσοτικής και μικτής μεθοδολογίας. Ειδικότερα, σημαντικός αριθμός εργασιών πραγματοποιεί ποσοτική έρευνα (8 εργασίες), με όλες τις εργασίες να συλλέγουν δεδομένα με ερωτηματολόγια. Αντίστοιχα, ο αριθμός των μικτών ερευνητικών μελετών ανέρχεται στις 5 εργασίες (π.χ. τεστ, συνέντευξη), με τις ποιοτικές έρευνες να είναι 3. Από αυτές, 2 εργασίες πραγματοποιούν παρατήρηση, μία (1) συνέντευξη, μία (1) βιβλιογραφική επισκόπηση και μία (1) ανάλυση περιεχομένου.

Σχετικά με τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία αναφέρονται τα άρθρα, παρατηρείται πως πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση εμφανίζονται σε ικανοποιητικό αριθμό εργασιών (14 και 12 εργασίες, αντίστοιχα), με την τριτοβάθμια εκπαίδευση να γίνεται σημείο εστίασης σπανιότερα (4 εργασίες). Τέλος, σημειώνεται πως μία (1) από τις εργασίες αφορά στα αποτελέσματα έρευνας που διεξήχθη σε δείγμα ενηλίκων πολιτών, και όχι ατόμων που σχετίζονται με τον χώρο της εκπαίδευσης. Ακόμη, από την ανάλυση, προκύπτει σχεδόν απόλυτη ισοδυναμία μεταξύ ανδρών και γυναικών συγγραφέων (16 και 17 άτομα, αντίστοιχα), με τους περισσότερους να προέρχονται από τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα (25 άτομα) και τους υπόλοιπους να είναι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας (4 άτομα) και δευτεροβάθμιας (4 άτομα) εκπαίδευσης.

Τέλος, κρίνεται απαραίτητο να υπάρξει αναφορά στις διαφορετικές συνδηλώσεις της θεματικής κατηγορίας «Συμπεριφορά και κοινωνικές σχέσεις στο σχολικό πλαίσιο» που ανακύπτουν από ανάλυση των εργασιών. Παρατηρείται ανάγκη για ανάδειξη των ζητημάτων συμπεριφοράς που παρατηρούνται στις σχολικές τάξεις και των εξελικτικών μορφών που μπορεί να πάρουν (π.χ. εργασία με τίτλο *«Προβλήματα συμπεριφοράς και σχολικής επίδοσης μαθητών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών»*). Κάποιες εργασίες ερευνούν παράγοντες εμφάνισης των φαινομένων (π.χ. εργασία με τίτλο *«Προβληματική συμπεριφορά παιδιών σχολικής ηλικίας σε σχέση με ενδοπροσωπικούς παράγοντες και ατομικά χαρακτηριστικά»*) και άλλες αναζητούν τρόπους αντιμετώπισης των προβληματικών καταστάσεων (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η συστημική θεωρία ως πλαίσιο για την αντιμετώπιση της προβληματικής συμπεριφοράς του παιδιού στο σχολείο»*).

Από την άλλη, όπως γίνεται αντιληπτό από την εργασία με τίτλο *«Οι σχολικές κυρώσεις στο γυμνάσιο»*, στη θεματική κατηγορία περιέχονται άρθρα που επιχειρούν αποτύπωση των αντιδράσεων εκπαιδευτικού προσωπικού στις παραβατικές συμπεριφορές μαθητριών/τών. Άλλες εργασίες επικεντρώνονται σε προβληματικές συμπεριφορές εκπαιδευτικών στο σχολικό πλαίσιο (π.χ εργασία με τίτλο *«Η λεκτική συμπεριφορά των καθηγητών στο λύκειο: Η άλλη μορφή της επιθετικότητας στη σχολική τάξη»*). Τέλος, σημαντικές διαστάσεις στις οποίες εστιάζουν αρκετές εργασίες είναι αυτές των δεξιοτήτων επικοινωνίας που αναπτύσσουν μαθήτριες/τές και των κοινωνικών σχέσεων που δημιουργούνται μεταξύ συνομηλίκων στο σχολικό χώρο (π.χ. εργασία με τίτλο *«Μετάβαση από το Νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο: Μια οικοσυστημική ερευνητική προσέγγιση των κοινωνικών σχέσεων των αρχάριων μαθητών και μαθητριών στη σχολική τάξη»*).

Πίνακας 17: Θεματική κατηγορία «Επετειακά συνέδρια»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Συνέδριο-επετειακό	4	4	Άντρας: 3 Γυναίκα: 1	Θεωρητικό: 4 *Ανασκόπηση: 4	A-βάθμια: 4 B-βάθμια: 4 Γ-βάθμια: 4	Σ-Γ/θμια: 4

Σε αυτή την κατηγορία, που αναφέρεται ως «Επετειακά συνέδρια», συμπεριλαμβάνονται ομιλίες συνεδρίων, που έχουν διοργανωθεί κατά καιρούς με ευκαιρία τον εορτασμό της ίδρυσης της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος και της συνεισφοράς της στον χώρο των επιστημών αγωγής. Συγκεκριμένα, εντοπίζονται 4 θεωρητικά κείμενα σε 4 τόμους του περιοδικού, που επιχειρούν ανασκόπηση του έργου που έχει προσφέρει ο θεσμός και της σημαντικής συμβολής του στη διαμόρφωση της παιδαγωγικής επιστήμης στην Ελλάδα. Όλα τα παραπάνω κείμενα (4 άρθρα) αναφέρονται εξίσου σε πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, με τους συγγραφείς να χωρίζονται σε άντρες (3 άτομα) και γυναίκες (1 άτομο) και να προέρχονται αποκλειστικά από την τριτοβάθμια εκπαίδευση (4 άτομα).

Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, τα άρθρα που εμπεριέχονται στη θεματική κατηγορία «Επετειακά συνέδρια» στοχεύουν στην αποτύπωση του σκοπού, της ιστορίας, των προκλήσεων και των μελλοντικών σκέψεων που κινητοποιούν την Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος για συνεχή εξέλιξη, αναγνώριση και αποδοχή από το διεθνές επιστημονικό κοινό (π.χ. ομιλία με τίτλο *«Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος (1981-2021): Σαράντα χρόνια συνεχούς παρουσίας και προσφοράς στην ελληνική Παιδεία και Εκπαίδευση»*). Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί πως μία (1) από τις ομιλίες, που περιλαμβάνονται στη συγκεκριμένη κατηγορία, πραγματοποιείται τη διοργάνωση του 12ου Ευρωπαϊκού Παιδαγωγικού Συμποσίου Oberinntal, που πραγματοποιήθηκε το 1996 στην Αυστρία, εστιάζοντας στους θεματικούς άξονες γύρω από τους οποίους κινήθηκε η εκδήλωση (ομιλία με τίτλο *«12ο Ευρωπαϊκό Παιδαγωγικό Συμπόσιο Oberinntal: Χτίζουμε γέφυρες σε μια ενωμένη Ευρώπη»*).

Πίνακας 18: Θεματική κατηγορία «Ζητήματα Παιδαγωγικής, Έρευνας και Φιλοσοφίας»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Παιδαγωγική-Φιλοσοφία-Πολιτική- Κριτική παιδαγωγική-Εκπαιδευτική/κοινωνική έρευνα	20	16	Άντρας: 16 Γυναίκα: 8	Θεωρητικό: 15 *Επισκόπηση: 9 *Άρθρο θέσης: 3 *Κριτική βιβλίου: 2 *Καλές πρακτικές: 1 Ερευνητικό: 5 Ποιοτική: 4 *Βιβλιο/ική, Επισκόπηση: 4 *Ανάλυση περιεχομένου: 3 -Ποσοτική: 1 *Ερωτ/λογιο: 1	Α-βάθμια: 12 Β-βάθμια: 13 Γ-βάθμια: 10 Δεν αφορά: 4 Αδιευκρίνιστο: 2	Σ-Α/θμια: 5 Σ-Β/θμια: 2 Σ-Γ/θμια: 16 Αδιευκρίνιστο: 1

Από την ανάλυση των εργασιών της θεματικής κατηγορίας «Ζητήματα Παιδαγωγικής, Έρευνας και Φιλοσοφίας» και τα δεδομένα που παρουσιάζονται στον πίνακα 18, διαπιστώνεται η δημοσίευση 20 εργασιών σε 16 τόμους του περιοδικού. Οι εργασίες άπτονται σε ζητήματα παιδαγωγικής (έννοιες, ρεύματα, θεωρίες), εκπαιδευτικής και κοινωνικής έρευνας, αλλά και ερωτήματα πολιτικής και φιλοσοφικής φύσεως. Ειδικότερα, στο σύνολο των εργασιών απαντώνται 15 θεωρητικές μελέτες και 5 ερευνητικές εργασίες ποιοτικού και ποσοτικού χαρακτήρα. Αναφορικά με τα θεωρητικά κείμενα, 9 εργασίες χαρακτηρίζονται ως άρθρα επισκόπησης, 3 εργασίες ορίζονται ως άρθρα θέσης, ενώ εντοπίζονται κριτικές βιβλίων (2 εργασίες) και άρθρα παρουσίασης διδακτικών πρακτικών (1 εργασία). Από την άλλη, οι ερευνητικές εργασίες αντιστοιχούν σε 4 ποιοτικές έρευνες, όπου διεξάγονται βιβλιογραφική επισκόπηση (4 εργασίες) και ανάλυση περιεχομένου (3 εργασίες) και μία (1) έρευνα ποσοτικής μεθοδολογίας, με εργαλείο συλλογής δεδομένων το ερωτηματολόγιο.

Επιπρόσθετα, όσον αφορά στη βαθμίδα στόχευσης των εργασιών, διαφαίνεται ισοκατανομή δημοσιεύσεων με αναφορά στην πρωτοβάθμια (12 εργασίες), δευτεροβάθμια (13 εργασίες) και τριτοβάθμια εκπαίδευση (10 εργασίες). Παρ' όλα αυτά, υπογραμμίζεται πως 2 δημοσιεύσεις δεν διευκρινίζουν τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία εστιάζουν, ενώ 4 εργασίες ασχολούνται με ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος, ανεξάρτητα από τον χώρο της παιδαγωγικής. Παράλληλα, ιδιαίτερης σημασίας κρίνεται το γεγονός πως ο αριθμός των ανδρών συγγραφέων, που επιλέγουν τη συγκεκριμένη θεματική, είναι διπλάσιος από αυτόν των γυναικών (16 και 8 άτομα, αντίστοιχα), με το σύνολο των συγγραφέων να χωρίζεται σε εκπαιδευτικούς τριτοβάθμιας (16 άτομα), πρωτοβάθμιας (5 άτομα) και δευτεροβάθμιας (2 άτομα) εκπαίδευσης. Τέλος, για έναν (1) από τους συγγραφείς δεν κατέστη δυνατός ο προσδιορισμός της επαγγελματικής του ιδιότητας.

Απαραίτητη θεωρείται η αποσαφήνιση των διαστάσεων που διατρέχουν τις εργασίες της θεματικής κατηγορίας «Ζητήματα Παιδαγωγικής, Έρευνας και Φιλοσοφίας». Αρχικά, πολλές είναι οι εργασίες που περιστρέφονται γύρω από έννοιες της παιδαγωγικής (π.χ. εργασία με τίτλο «*Η διπλή έννοια της παιδαγωγικής*»), θεωρίες που αναπτύσσονται (π.χ. εργασία με τίτλο «*Η Θεωρία της Παιδείας του Th. W. Adorno*») και ρεύματα που βρίσκουν πρόσφορο έδαφος (π.χ. εργασία με τίτλο «*Peter McLaren και το ρεύμα της Κριτικής Παιδαγωγικής*»).

Σημαντικός είναι ο αριθμός των άρθρων που αποβλέπουν στην ανάδειξη ζητημάτων που υφίστανται κατά την οργάνωση μιας έρευνας στα πλαίσια της εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται μεθοδολογικές προσεγγίσεις και ερευνητικές τάσεις που προωθούνται κατά καιρούς (π.χ. εργασία με τίτλο «*Φαινομενογραφία: Μια νέα πρόταση στη σύγχρονη παιδαγωγική έρευνα*»). Σε άλλες εργασίες πραγματοποιείται θεωρητική τεκμηρίωση πιθανών

μεθοδολογικών προβλημάτων και προοπτικών που ανακύπτουν κατά τη διεξαγωγή μιας ερευνητικής δοκιμής (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η έρευνα για την ιστορία της νεοελληνικής μαθηματικής εκπαίδευσης: προβλήματα, επισημάνσεις, προοπτικές»*). Τέλος, υπάρχουν ορισμένες εργασίες που αποκλίνουν από το παιδαγωγικό παράδειγμα, εξετάζοντας ζητήματα φιλοσοφίας (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η Έννοια του Προσώπου, ως έλλογη αυτόνομη ύπαρξη, ως ατομική υπόσταση»*) και πολιτικής (π.χ. εργασία με τίτλο *«Η πολιτική μου τοποθέτηση (My political stance)»*).

Πίνακας 19: Θεματική κατηγορία «Συγκριτικές έρευνες»

Θεματική κατηγορία	Αριθμός εργασιών	Αριθμός τόμων	Φύλο	Τύπος εργασίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης αναφοράς	Ιδιότητα συγγραφέων
Συγκριτικές έρευνες	14	14	Άντρας: 11 Γυναίκα: 16	Ερευνητικό: 14 - Ποιοτική: 3 *Συνέντευξη: 5 *Ερευνα- Δράση: 1 *Βιβλιο/ική, επισκόπηση: 1 *Ανάλυση περιεχομένου: 1 - Ποσοτική: 4 *Ερωτ/λογιο: 10 *Πείραμα: 1 *Τεστ: 1 - Μικτή: 7	A-βάθμια: 12 B-βάθμια: 5 Γ-βάθμια: 3	Σ-A/θμια: 7 Σ-B/θμια: 5 Σ-Γ/θμια: 15

Κλείνοντας την ενότητα των αποτελεσμάτων, που προέκυζαν από την ανάλυση των εργασιών, και την ομαδοποίηση αυτών σε θεματικές κατηγορίες, κρίνεται αναγκαία η εξέταση της κατηγορίας με τίτλο «Συγκριτικές έρευνες». Ειδικότερα, πρόκειται για ένα σύνολο 14 εργασιών, κατανεμημένων σε 14 τόμους του περιοδικού, οι οποίες αποτελούν ερευνητικά παραδείγματα παρουσίας και συγκριτικής μελέτης αντιλήψεων μαθητριών/τών, φοιτητριών/τών, εκπαιδευτικών και γονέων γύρω από διάφορα ζητήματα της παιδαγωγικής επιστήμης (π.χ. μέθοδοι διδασκαλίας, σχολική επίδοση, πειθαρχία).

Ειδικότερα, εντοπίζονται 14 εργασίες, αποκλειστικά ερευνητικές, με τις περισσότερες από αυτές (7 εργασίες) να ακολουθούν μικτές ερευνητικές μεθόδους (π.χ. έρευνα-δράση, συνέντευξη, ερωτηματολόγιο). Ακολούθως, 4 εργασίες χρησιμοποιούν ποσοτικά ερευνητικά εργαλεία, με 4 εργασίες να συλλέγουν δεδομένα με ερωτηματολόγιο και μία (1) εργασία να υλοποιεί τεστ. Αντίστοιχα, διαπιστώνονται 3 ποιοτικές έρευνες, όπου πραγματοποιούνται συνέντευξη (2 εργασίες) και ανάλυση περιεχομένου (1 εργασία). Παράλληλα, όσον αφορά στις βαθμίδες εκπαίδευσης στις οποίες αναφέρονται τα άρθρα, κυρίαρχη θέση έχει η πρωτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς αναφέρεται σε 12 από τις 14 εργασίες. Από την άλλη, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση προσεγγίζονται από 5 και 3 εργασίες, αντίστοιχα. Σημαντική επίσης φαίνεται να είναι η συνεισφορά ανδρών και γυναικών συγγραφέων, όπως προκύπτει από τον πίνακα 19. Ειδικότερα, διαφαίνονται 11 άντρες και 16 γυναίκες συγγραφείς, με αυτούς να χωρίζονται σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας (7 άτομα), δευτεροβάθμιας (5 άτομα) και τριτοβάθμιας (15 άτομα) εκπαίδευσης.

Τέλος, αναπόσπαστο κομμάτι της ανάλυσης θεωρείται η ανάδειξη των διαφοροποιημένων πτυχών στις οποίες επικεντρώνονται τα άρθρα της παραπάνω θεματικής κατηγορίας. Αρχικά, παρά την ετερογένεια που παρατηρείται ως προς τα θέματα των ερευνών, οι περισσότερες εργασίες πραγματεύονται ζητήματα παιδαγωγικής φύσεως που ενδέχεται να απασχολούν μαθήτριες/τές, φοιτήτριες/τές, εκπαιδευτικούς και γονείς, επιδιώκοντας συγκριτικές διερευνήσεις. Για παράδειγμα, εντοπίζονται εργασίες που εστιάζουν σε ζητήματα σχολικής πειθαρχίας και αποτελεσματικότητας πρακτικών που ακολουθούνται μέσα από τα μάτια εκπαιδευτικών και γονέων (π.χ. εργασία με τίτλο «Οι αντιλήψεις των δασκάλων και των γονιών για την πειθαρχία στο δημοτικό σχολείο»).

Άλλες εργασίες επικεντρώνονται στο ζήτημα σχολικής επίδοσης των μαθητριών/τών και στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, αναζητώντας συγκριτική μελέτη των πεποιθήσεων δασκάλων και γονέων (π.χ. εργασία με τίτλο «Οι πεποιθήσεις των γονέων και των εκπαιδευτικών για τις επιδόσεις των μαθητών στα Μαθηματικά»). Σημαντικός είναι ο αριθμός εργασιών που εστιάζουν στη συγκριτική διερεύνηση απόψεων αποκλειστικά εκπαιδευτικών

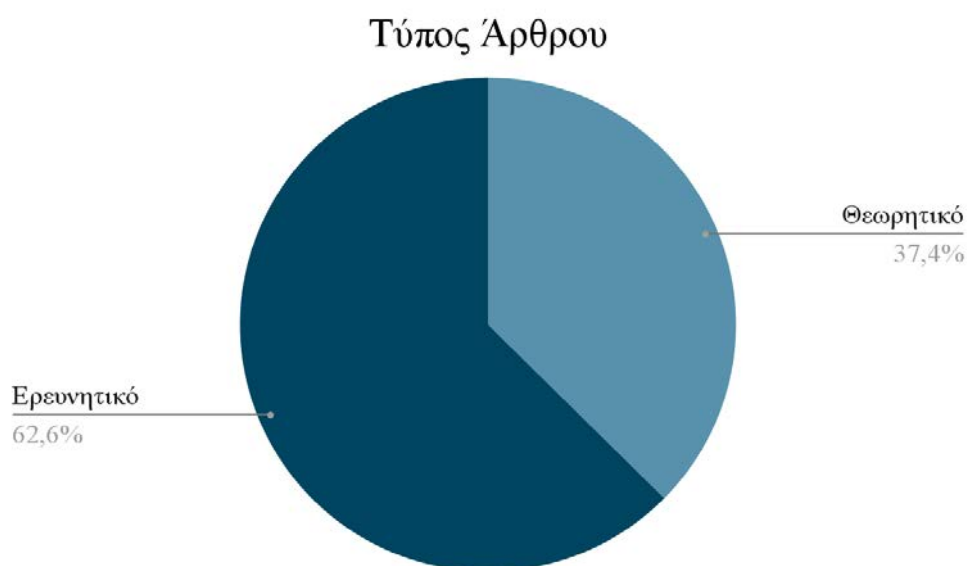
πάνω σε παιδαγωγικά ζητήματα, είτε κάνοντας ερμηνεία των αποτελεσμάτων σε σχέση με το φύλο (π.χ. εργασία με τίτλο *«Συγκλίσεις και αποκλίσεις στις απόψεις ανδρών και γυναικών εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία και μάθηση των Φυσικών Επιστημών στο Δημοτικό Σχολείο»*), τη βαθμίδα προέλευσης (π.χ. εργασία με τίτλο *«Μεθοδολογικές προσεγγίσεις των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κατά τη διδασκαλία της σχολικής ιστορίας: μια συγκριτική μελέτη»*) ή τη χώρα προέλευσης (π.χ. εργασία με τίτλο *«Συγκριτική μελέτη της εμπειρίας των νέων εκπαιδευτικών σε Ελλάδα και Γαλλία. Αναπαραστάσεις και αντιλήψεις για το επάγγελμα σε περίοδο κρίσης»*).

Τέλος, ορισμένες εργασίες επιχειρούν συγκριτική προσέγγιση των προγραμμάτων σπουδών, καθώς και πολιτικών που υιοθετούνται στον εκπαιδευτικό χώρο (π.χ. εργασία με τίτλο *«Παρουσίαση και σύγκριση του ισχύοντος και του νέου Προγράμματος Σπουδών των μαθημάτων του Δημοτικού Σχολείου αναφορικά με τη διδασκαλία της Στατιστικής»*).

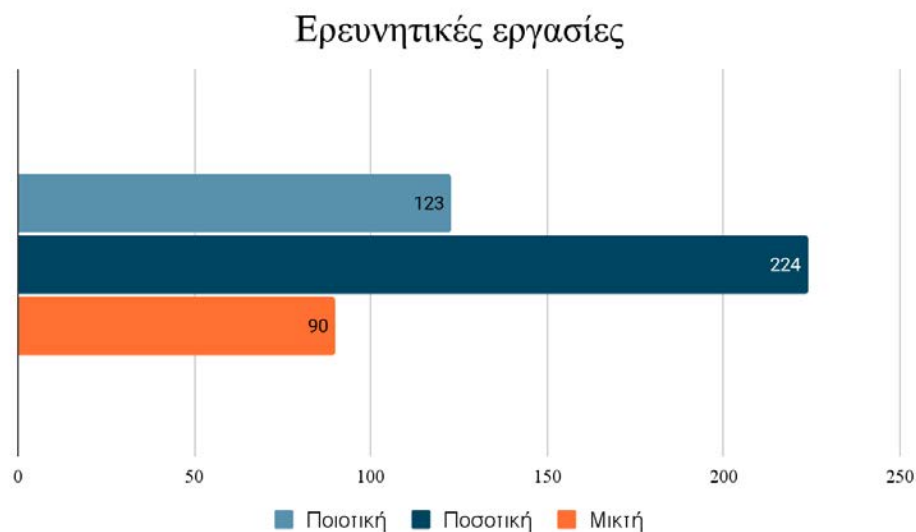
4. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Από το σύνολο των εργασιών που αναλύθηκαν (N=695) μπορούν να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα αναφορικά με τον τύπο, τη βαθμίδα στόχευσης και τη θεματολογία των εργασιών που δημοσιεύονται στο επιστημονικό περιοδικό *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*. Από τα αποτελέσματα υπάρχει η δυνατότητα σκιαγράφησης των στοιχείων των συγγραφέων των εργασιών, δηλαδή του φύλου και της επαγγελματικής τους ιδιότητας. Ουσιαστικά, σε αυτό το σημείο επιχειρείται συγκριτική παρουσίαση του συνόλου των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την ανάλυση των εργασιών, με σκοπό τη μεθοδική ερμηνεία των εκπαιδευτικών, παιδαγωγικών και ερευνητικών τάσεων που αναδεικνύονται στους τόμους του επιστημονικού περιοδικού *Παιδαγωγική Επιθεώρηση* της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος, που έχουν κυκλοφορήσει από το 1984 έως το 2022.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά στον τύπο των δημοσιευμένων εργασιών παρατηρείται ότι οι ερευνητικές εργασίες είναι αυτές που υπερτερούν σε σύγκριση με τις θεωρητικές εργασίες (βλ. Σχήμα 1). Ειδικότερα, συνολικά εντοπίζονται 435 εμπειρικές εργασίες ποιοτικής, ποσοτικής και μικτής μεθοδολογίας, με τις ποσοτικές έρευνες να είναι σχεδόν διπλάσιες από τις ποιοτικές (224 και 123, αντίστοιχα) και 90 εργασίες να είναι έρευνες μεικτών μεθόδων (βλ. Σχήμα 2). Από την άλλη, οι θεωρητικές μελέτες ανέρχονται στις 260 και περιλαμβάνουν 136 εργασίες βιβλιογραφικής επισκόπησης, 59 άρθρα θέσης, 47 εργασίες παρουσίασης διδακτικών πρακτικών, 11 κριτικές βιβλίων και 7 ανακοινώσεις- ομιλίες (βλ. Σχήμα 3).

Σχήμα 1: Συχνότητα εργασιών ανάλογα με τον τύπο

Σχήμα 2: Συχνότητα εμπειρικών εργασιών

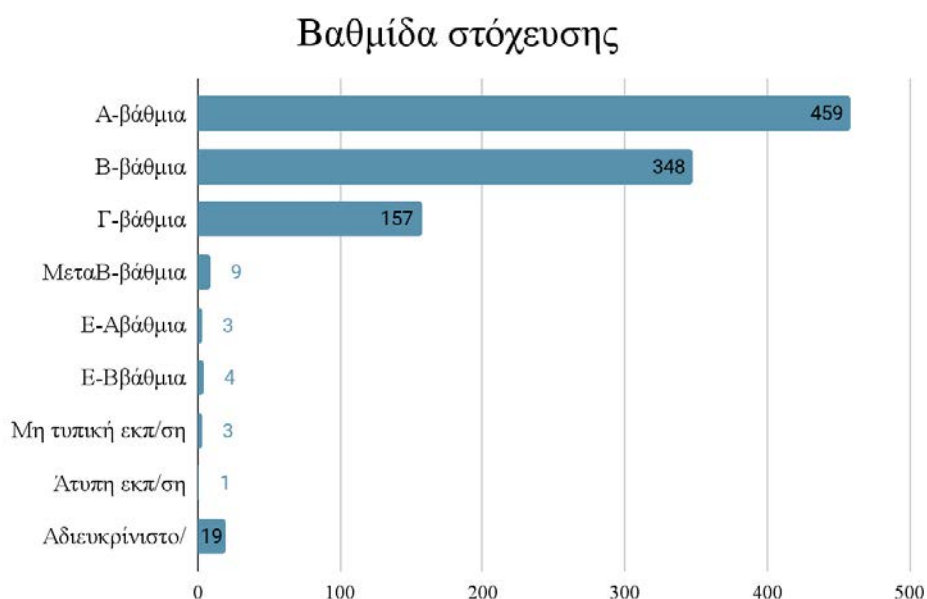
Σχήμα 3: Συχνότητα θεωρητικών μελετών

Αναφορικά με τη βαθμίδα στόχευσης των εργασιών, όπως φαίνεται στο Σχήμα 4, μεγάλη μερίδα των εργασιών αναφέρεται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (459 εργασίες), με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση να ακολουθεί (348 εργασίες) και την τριτοβάθμια εκπαίδευση να συναντάται σε λιγότερες δημοσιεύσεις (157 εργασίες). Αντίθετα, σπανιότερα εμφανίζονται οι βαθμίδες της μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (9 εργασίες), της ειδικής πρωτοβάθμιας (3 εργασίες) και ειδικής δευτεροβάθμιας (4 εργασίες) εκπαίδευσης, με ελάχιστες να είναι οι εργασίες που αναφέρονται σε μη τυπικές (3 εργασίες) και άτυπες μορφές εκπαίδευσης (1

εργασία). Τέλος, εντοπίζονται εργασίες που είτε αναφέρονται στην εκπαίδευση χωρίς συγκεκριμένη εστίαση είτε ασχολούνται με ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος (19 εργασίες).

Επιπρόσθετα, σε ό,τι αφορά στους θεματικούς άξονες που πραγματεύονται οι εργασίες, όπως φαίνεται από το Σχήμα 5, συναντώνται διάφορες πτυχές της παιδαγωγικής επιστήμης. Συγκεκριμένα, οι εργασίες κατανέμονται σε 18 θεματικές κατηγορίες, με πιο δημοφιλείς θεματικές να αναδεικνύονται οι αντιλήψεις εκπαιδευτικών και γονέων (82 εργασίες), μαθητριών/τών και φοιτητριών/τών (63 εργασίες), η εκπαιδευτική πολιτική και το αναλυτικό πρόγραμμα (94 εργασίες), αλλά και η διδακτική επιμέρους γνωστικών αντικειμένων (72 εργασίες). Οι παραπάνω κατηγορίες αποτελούν παραδείγματα που παραδοσιακά θεωρούνται ως δημοφιλείς θεματικές για το περιοδικό, με τη θεματική κατηγορία «Εκπαιδευτική πολιτική και αναλυτικό πρόγραμμα» να εμφανίζεται σε 52 από τους 72 τόμους του περιοδικού συνολικά. Πρόκειται για ένα παράδειγμα που αποδεικνύει τη διαχρονικότητα και σημασία ορισμένων κατηγοριών για τον χώρο της παιδαγωγικής, σε θεωρητικό και ερευνητικό επίπεδο.

Αντίθετα, λιγότερη έμφαση δίνεται σε θέματα που αφορούν στην τεχνολογία και την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση (14 εργασίες), τη δια βίου μάθηση και τον επαγγελματικό προσανατολισμό (14 εργασίες), όπως και στον σχολικό εκφοβισμό και τα ανθρώπινα δικαιώματα (12 εργασίες). Υπογραμμίζεται πως συχνά πρόκειται για θεματικές που αρχίζουν να αποκτούν αναγνωρισιμότητα τα τελευταία χρόνια στους τόμους του περιοδικού, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, λόγω της αναγκαίας αναστολής της λειτουργίας των σχολικών μονάδων κατά την περίοδο του Covid-19.

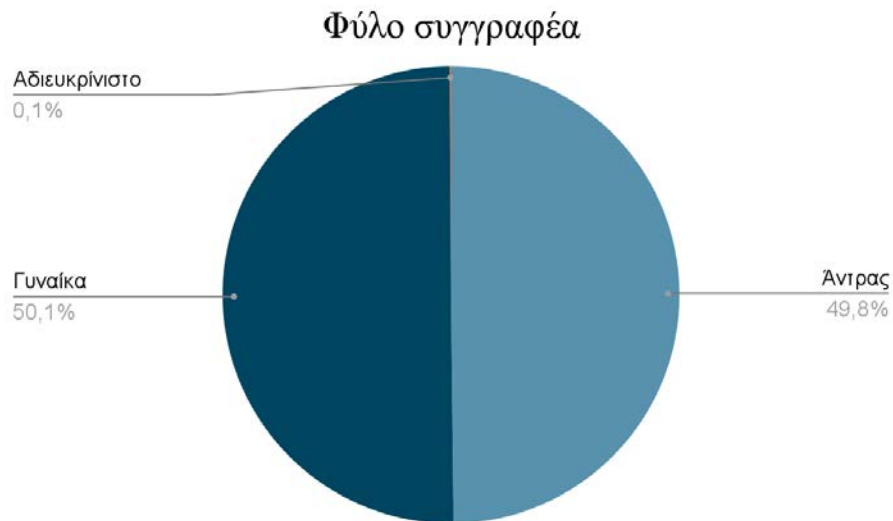
Σχήμα 4: Συχνότητα εργασιών ανάλογα με την βαθμίδα στόχευσης

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να σημειωθεί πως κάποιες από τις θεματικές κατηγορίες παρουσιάζουν ομοιότητες ως προς τις διαστάσεις που τις διατρέχουν. Συγκεκριμένα, η Διδακτική των Μαθηματικών εμφανίζεται σε αρκετές θεματικές κατηγορίες, όπως στις θεματικές κατηγορίες «Δεξιότητες μαθητριών/τών και φοιτητριών/τών», «Εκπαιδευτική πολιτική και αναλυτικό πρόγραμμα» και «Διδακτική γνωστικών αντικειμένων», αναδεικνύοντας διαφορετικές πτυχές του συγκεκριμένου γνωστικού αντικείμενου σε κάθε περίπτωση. Κρίθηκε λοιπόν αναγκαία η ταξινόμηση των εργασιών με βάση τον σκοπό και τον στόχο εστίασης του θέματος το οποίο πραγματεύονται, και όχι σύμφωνα με ευρύτερα χαρακτηριστικά τους. Μια διαφορετική προσέγγιση θεματικής ανάλυσης των εργασιών, από

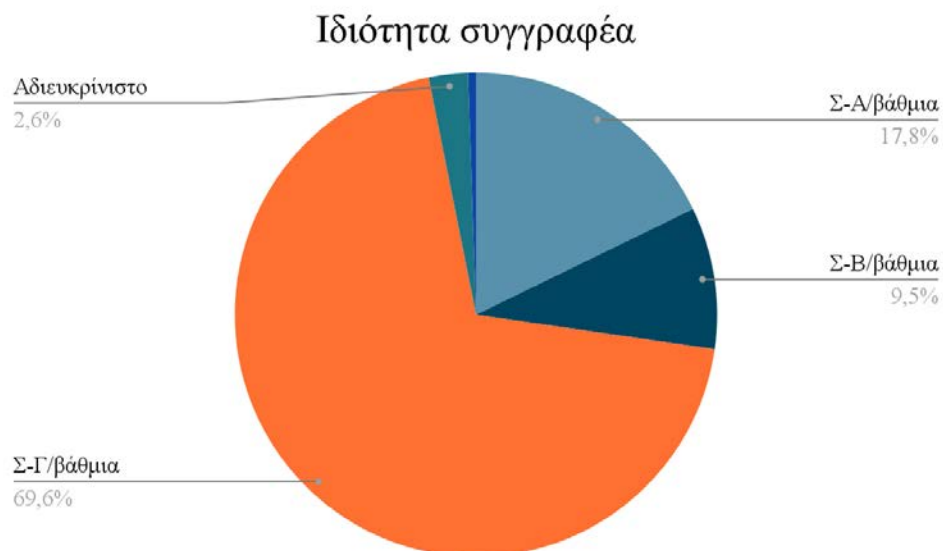
Θεματική κατηγορία	Συχνότητα εμφάνισης
Ενταξιακή εκπαίδευση	38
Αντιλήψεις γονέων και εκπαιδευτικών	82
Αντιλήψεις μαθητριών/τών και φοιτητριών/τών	63
Δεξιότητες μαθητριών/τών και φοιτητριών/τών	58
Επαγγελματική επάρκεια και επιμόρφωση εκπαιδευτικών	64
Εκπαιδευτική πολιτική και αναλυτικό πρόγραμμα	94
Δια βίου μάθηση και επαγγελματικός προσανατολισμός	14
Τεχνολογία και εξ' αποστάσεως εκπαίδευση	14
Διδακτική γνωστικών αντικειμένων	72
Διδακτικές τεχνικές	48
Αξιολόγηση μαθητριών/τών και εκπαιδευτικών	35
Σχολική ηγεσία και σχέσεις σχολείου και οικογένειας	24
Σχολικός εκφοβισμός και ανθρώπινα δικαιώματα	12
Κίνητρα μάθησης και ψυχική υγεία	18
Συμπεριφορά και κοινωνικές σχέσεις στο σχολικό πλαίσιο	21
Επετειακά συνέδρια	4
Ζητήματα Παιδαγωγικής, Έρευνας και Φιλοσοφίας	20
Συγκριτικές έρευνες	14

Πίνακας 20: Συχνότητα εργασιών ανάλογα με τη θεματική κατηγορία

αυτή που προτείνεται στην παρούσα εργασία, θα οδηγούσε σε διαφορετικά αποτελέσματα από αυτά που παρουσιάζονται παραπάνω.

Σχήμα 6: Συχνότητα συγγραφέων ανάλογα με το φύλο

Σχήμα 7: Συχνότητα συγγραφέων ανάλογα με την επαγγελματική ιδιότητα

Επίσης, σχετικά με τους/τις συγγραφείς των εργασιών και τα στοιχεία αυτών, ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ανάλυση του φύλου (βλ. Σχήμα 6). Συγκεκριμένα, από τους 1140 συγγραφείς των εργασιών συνολικά, οι 568 είναι άντρες ενώ οι 571 γυναίκες, γεγονός που δείχνει ότι το περιοδικό και η παιδαγωγική επιστήμη γενικότερα αφορά τόσο τους άντρες όσο και τις γυναίκες εκπαιδευτικούς. Από την άλλη, όπως εμφανίζεται στο Σχήμα 7, η πλειονότητα των συγγραφέων προέρχεται από την τριτοβάθμια εκπαίδευση (793 συγγραφείς), ενώ μικρότερη είναι η παρουσία συγγραφέων με προέλευση από την

πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (203 και 108 συγγραφείς, αντίστοιχα). Τέλος, ελάχιστοι/ες είναι οι συγγραφείς οι οποίοι ακολουθούν διαφορετική επαγγελματική σταδιοδρομία (6 άτομα) ή έχουν απροσδιόριστη επαγγελματική ιδιότητα (30 άτομα).

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στη διπλωματική εργασία επιχειρήθηκε σκιαγράφηση των παιδαγωγικών, εκπαιδευτικών και ερευνητικών τάσεων, όπως αναδεικνύονται στους τόμους του περιοδικού *Παιδαγωγική Επιθεώρηση* της Π.Ε.Ε. και ανάλυσης των εργασιών που έχουν δημοσιευτεί σε αυτό από το 1984 έως το 2022. Συγκεκριμένα, η διαδικασία της ανάλυσης των δεδομένων σε θεματικές κατηγορίες περιλάμβανε αρχικά την κωδικοποίηση των στοιχείων που αφορούν στον τύπο των δημοσιεύσεων, το θέμα, τη βαθμίδα στόχευσης, το φύλο των συγγραφέων, καθώς και την επαγγελματική ιδιότητα αυτών. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε οργάνωση του υλικού γύρω από θεματικούς άξονες και συγκριτική αξονική ανάλυση που ανέδειξε παιδαγωγικές διαστάσεις των επιστημονικών δημοσιεύσεων του περιοδικού.

Από τα ευρήματα της έρευνας μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα για το πεδίο της παιδαγωγικής επιστήμης. Αξιοσημείωτη είναι η ποικιλομορφία των γνωστικών αντικειμένων, θεματικών κατηγοριών και παιδαγωγικών διαστάσεων στις εργασίες που δημοσιεύονται στο περιοδικό, αποδεικνύοντας διαφορετικές προτιμήσεις των συγγραφέων στα θέματα με τα οποία ασχολούνται. Δεύτερη διαπύστωση αφορά στις θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις που συναντώνται στους τόμους του περιοδικού, με αντιπροσωπευτικά παραδείγματα να εντοπίζονται για όλους τους τύπους δημοσιεύσεων. Τέλος, ο αριθμός των συγγραφέων που συνέβαλαν στο περιοδικό από το 1984 έως το 2022 κρίνεται ιδιαίτερα ενθαρρυντικός (1140 άτομα συνολικά), καθώς εκπαιδευτικοί διαφόρων βαθμίδων φαίνεται να επιζητούν την ενασχόληση τους με τη συγγραφή επιστημονικών εργασιών και τη διερεύνηση ζητημάτων και φαινομένων εκπαιδευτικής φύσης.

Απώτερος στόχος της διπλωματικής εργασίας θεωρείται η απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων που έχουν τεθεί νωρίτερα, σύμφωνα με τα οποία οργανώθηκε η ερευνητική διαδικασία. Συγκεκριμένα, όσον αφορά στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα και στον τύπο των δημοσιεύσεων που συμπεριλαμβάνονται στο περιοδικό, υποστηρίζεται πως οι ερευνητικές μελέτες επικρατούν (435 εργασίες, 62,6%) συγκριτικά με τις θεωρητικές εργασίες (260 εργασίες, 37,4%). Οι ποσοτικές έρευνες καταλαμβάνουν μεγάλο μερίδιο εμπειρικών δοκιμών (224 εργασίες, 51,5%), με τις ποιοτικές έρευνες (28,3%) και τις έρευνες μικτών μεθόδων (90 εργασίες, 20,7%) να ακολουθούν. Η συχνή χρήση ποσοτικών μεθόδων είναι πιθανό να οφείλεται στη δυνατότητα γενίκευσης των αποτελεσμάτων, που προσφέρουν αυτού του είδους οι μελέτες, και εμπλοκής μεγάλου πληθυσμού κατά τη διεξαγωγή τους (Lund, 2005). Από την άλλη, μεταξύ των θεωρητικών μελετών που συναντώνται, οι περισσότερες χαρακτηρίζονται ως βιβλιογραφικής επισκόπησης (136 εργασίες, 52,3%), με τα άρθρα θέσης (59 εργασίες,

22,7%) και παρουσίασης διδακτικών πρακτικών (47 εργασίες, 18,1%) να έχουν μεγάλη απήχηση.

Αναφορικά με το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα και τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία αναφέρονται οι εργασίες, διαπιστώνεται υπεροχή της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (459 εργασίες, 66%), έναντι στις υπολοιπες βαθμίδες (π.χ. δευτεροβάθμια, μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση κ.ά.) που εντοπίζονται. Ακόμη, τα ευρήματα που αφορούν στο τρίτο ερευνητικό ερώτημα και στα γνωστικά αντικείμενα που αναδεικνύονται στις εργασίες του περιοδικού φανερώουν την ύπαρξη 18 βασικών θεματικών αξόνων γύρω από τους οποίους κινούνται οι δημοσιεύσεις. Ειδικότερα, από τα θέματα που μελετώνται στο περιοδικό συχνότερα εμφανίζονται εκείνα που αφορούν σε αντιλήψεις γονέων και εκπαιδευτικών, ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής, εκπαίδευσης εκπαιδευτικών, καθώς και δεξιότητες που διαθέτουν μαθήτριες/τές και φοιτήτριες/τές. Παρόμοια αποτελέσματα καταγράφονται και σε ερευνητικές προσπάθειες άλλων γνωστικών αντικειμένων. Για παράδειγμα, όσον αφορά στον χώρο των μαθηματικών, οι Yiğ (2022) και Hannula (2009) περιλαμβάνουν επίσης την εκπαίδευση, επάρκεια και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών στα δημοφιλέστερα θέματα μεταξύ των εργασιών που μελέτησαν. Από την άλλη, θεματικές που σχετίζονται με τη δια βίου μάθηση, τον επαγγελματικό προσανατολισμό, την τεχνολογία, την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, τον σχολικό εκφοβισμό και τα ανθρώπινα δικαιώματα εμφανίζονται σπανιότερα σε εργασίες του περιοδικού *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*.

Παράλληλα, ενδιαφέρον παρουσιάζει το τέταρτο ερευνητικό ερώτημα αναφορικά με τις παιδαγωγικές διαστάσεις που αναδεικνύονται στις θεματικές κατηγορίες που σχηματίστηκαν από την ανάλυση των δεδομένων. Συγκεκριμένα, παρατηρούνται διάφορες διαστάσεις ανά θεματική κατηγορία, με την εκπαιδευτική πολιτική, τις διδακτικές πρακτικές και την εκπαίδευση, επάρκεια και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών να αποτελούν τα συχνότερα σημεία εστίασης των εργασιών συνολικά. Για παράδειγμα, η εκπαιδευτική πολιτική, παρότι μπορεί να αποτελεί αυτοτελή θεματική κατηγορία, εμφανίζεται συχνά σε εργασίες που ενσωματώνονται σε άλλους θεματικούς άξονες, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των εργασιών της θεματικής κατηγορίας «Ενταξιακή εκπαίδευση», καθώς πολλές εργασίες επικεντρώνονται σε ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής που αφορούν την ενταξιακή εκπαίδευση (π.χ. νομοθετικά προβλήματα, προοπτικές και τάσεις γύρω από την ειδική αγωγή και εκπαίδευση, βλ. εργασία με τίτλο «*Ειδική εκπαίδευση: Πολιτική και πρακτική*»).

Τέλος, προς απάντηση του πέμπτου ερευνητικού ερωτηματήματος, που αφορά στο φύλο και την επαγγελματική ιδιότητα των συγγραφέων των εργασιών του περιοδικού, διαπιστώνονται ευρήματα από την ανάλυση που προηγήθηκε. Αρχικά, σημειώνεται πως από

το σύνολο των συγγραφέων, το 50,1% είναι γυναίκες και το 49,8% άντρες, παρά τις διαφορές που μπορεί να εντοπίζονταν ανά θεματική κατηγορία. Για παράδειγμα, στη θεματική κατηγορία «Αντιλήψεις γονέων και εκπαιδευτικών», η πλειοψηφία των συγγραφέων αφορά σε γυναίκες (68%) έναντι των ανδρών (32%), ενώ στη θεματική κατηγορία «Αξιολόγηση μαθητριών/τών και εκπαιδευτικών» οι συγγραφείς είναι κατά κύριο λόγο άντρες (72,1%) συγκριτικά με τις γυναίκες (27,9%).

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι εργασίες που δημοσιεύονται στο περιοδικό *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, που κατ' επέκταση αποτελούν ένα αξιόλογο μερίδιο των επιστημονικών εργασιών παιδαγωγικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα, χρησιμοποιούν κυρίως ποσοτικές ερευνητικές προσεγγίσεις, με τα δεδομένα τα συλλέγονται κατά κύριο λόγο μέσω ερωτηματολογίων. Κρίνεται αναγκαία η εστίαση σε περισσότερες ερευνητικές προσπάθειες ποιοτικού χαρακτήρα ή ακόμα και έρευνες μικτών μεθόδων, καθώς και στη χρήση ποικίλων τεχνικών δειγματοληψίας, με σκοπό την καλύτερη αντιπροσώπευση των συμμετεχόντων και τη σε βάθος κατανόηση διάφορων κοινωνικών φαινομένων που παρατηρούνται στο σχολικό χώρο και γενικότερα (Willig, 2008).

Παράλληλα, ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται η ενίσχυση του ενδιαφέροντος γύρω από θέματα που προσεγγίζονται σπάνια από συγγραφείς, όπως είναι η δια βίου μάθηση, η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, η ψυχική υγεία και τα κίνητρα μαθητριών/τών και εκπαιδευτικών για μάθηση και προσωπική εξέλιξη. Καθώς πρόκειται για ζητήματα που απασχολούν και αναμένεται να συνεχίσουν να απασχολούν τον κλάδο της παιδαγωγικής, θα παρουσίαζε αρκετό ενδιαφέρον η σε βάθος διερεύνηση, επιστημονική ανάλυση και ερμηνεία των εν λόγω φαινομένων. Απαραίτητη είναι η ενθάρρυνση περισσότερων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να ασχοληθούν με τη συγγραφή επιστημονικών μελετών, τόσο για προσωπική εξέλιξη όσο και για την ανάδειξη της σχολικής πραγματικότητας μέσα από τα δικά τους μάτια. Αποτελεί επαγγελματική δέσμευση του εκπαιδευτικού η σύνδεση του με την έρευνα και η ικανότητα του να διερευνά (Καλαϊτζοπούλου, 2001), με σκοπό την ανατροφοδότηση και υποστήριξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Σιπητάνου & Φουκίδου, 2018).

Ολοκληρώνοντας τα συμπεράσματα της παρούσας διπλωματικής εργασίας κρίνεται απαραίτητη η αναφορά ορισμένων περιορισμών, αλλά και δυνατοτήτων επέκτασης που παρουσιάζει η εν λόγω μελέτη, τα οποία χρειάζεται να ληφθούν υπόψη σε περίπτωση μελλοντικής έρευνας. Αρχικά, όπως γίνεται κατανοητό, πρόκειται για προσπάθεια μελέτης ερευνητικών, εκπαιδευτικών και παιδαγωγικών τάσεων που έχουν αναδειχθεί τα τελευταία 40 χρόνια στις δημοσιεύσεις του περιοδικού *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*. Με άλλα λόγια, η

συγκεκριμένη δοκιμή αποφεύγει να ασχοληθεί με πιθανές προβλέψεις και υποθετικές συζητήσεις αναφορικά με μελλοντικές τάσεις που ενδέχεται να απασχολήσουν τον παιδαγωγικό επιστημονικό χώρο και εστιάζει σε φαινόμενα που έχουν ήδη παρατηρηθεί στο εν λόγω περιοδικό. Ακόμη, υπογραμμίζεται ότι η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται αποκλειστικά στη διερεύνηση των τάσεων ενός επιστημονικού περιοδικού, σε έναν κλάδο που φαίνεται να αφορά μεγάλο μερίδιο δημοσιεύσεων. Ενδεχόμενη γενίκευση των αποτελεσμάτων οφείλει να πραγματοποιείται προσεκτικά. Ωστόσο, παρότι τα αποτελέσματα της έρευνας θα μπορούσαν να γενικευθούν, λόγω του σχετικά μεγάλου αριθμού δεδομένων που αναλύθηκαν, δεν υπάρχει τέτοια πρόθεση από την ερευνήτρια. Αυτή η προσέγγιση θα είχε νόημα για μια μελλοντική έρευνα, σε περίπτωση που επιχειρούνταν η ανάλυση περισσότερων επιστημονικών περιοδικών, προκειμένου να εγγυηθεί μεγαλύτερη αξιοπιστία.

Σε αυτό το πλαίσιο, η μελέτη των παιδαγωγικών, εκπαιδευτικών και ερευνητικών τάσεων θα μπορούσε να επεκταθεί ως προς τη διερεύνηση εργασιών διαφορετικών επιστημονικών περιοδικών, σχετικών με τον τομέα της παιδαγωγικής (όπως π.χ. περιοδικό *Νέος Παιδαγωγός*). Ένας τέτοιος προσανατολισμός ενδεχομένως θα ήταν σκόπιμος για μελλοντική έρευνα, έτσι ώστε να σχηματιστεί μια ολοκληρωμένη και σαφέστερη εικόνα των τάσεων που επικρατούν στην Ελλάδα και σχετίζονται με τον τομέα της εκπαίδευσης. Βέβαια, δεδομένου ότι πρόκειται για έναν τομέα που απασχολεί διεθνώς τους ερευνητές, θα παρουσίαζε αρκετό ενδιαφέρον προσπάθεια σκιαγράφησης των τάσεων που παρουσιάζονται σε ξενόγλωσσα περιοδικά. Ανεξάρτητα από τα παραπάνω, χρήσιμη κρίνεται η διεξαγωγή επαναληπτικής μελέτης στο συγκεκριμένο περιοδικό και σε άλλα αντίστοιχα περιοδικά, με σκοπό την κατανόηση των σύγχρονων τάσεων και πρακτικών που συναντώνται, π.χ. ανά δεκαετία. Επιπρόσθετα, όσον αφορά στην ερευνητική μέθοδο που επιλέχθηκε, σημειώνεται πως παρότι η θεματική ανάλυση αποτελεί αντικειμενική μεθοδολογική πρακτική, παράγοντες όπως η υποκειμενική οπτική της ερευνήτριας μπορεί να επηρεάσουν την αμεροληψία της έρευνας. Ως εκ τούτου, ένας συνδυασμός της θεματικής ανάλυσης και άλλων τεχνικών ανάλυσης θα μπορούσε να θεωρηθεί ιδιαίτερα χρήσιμος σε παρόμοιες μελέτες μελλοντικά.

Τέλος, ο προσδιορισμός των ερευνητικών τάσεων του περιοδικού *Παιδαγωγική Επιθεώρηση* μπορεί να αποτελέσει κίνητρο και οδηγό για ερευνήτριες/τές που επιθυμούν να διεξάγουν αντίστοιχη ερευνητική μελέτη στον τομέα της παιδαγωγικής. Η παρούσα ανάλυση μπορεί να βοηθήσει στον εντοπισμό σύγχρονων ερευνητικών θεμάτων, μεθόδων και τάσεων που υιοθετούνται, αλλά και στην κατανόηση και επιρροή ποικίλων παραγόντων που ενδέχεται να επηρεάζουν την ύπαρξη τους. Εντούτοις, η εξοικείωση με τις πρόσφατες τάσεις που εντοπίζονται μπορεί να συμβάλλει σε μελλοντικούς σχεδιασμούς, μεταρρυθμίσεις και αλλαγές

στον τομέα της παιδαγωγικής επιστήμης από τους αρμόδιους φορείς. Εν κατακλείδι, η σημασία της παρούσας μελέτης εντοπίζεται στην παροχή μιας ιστορικής διερεύνησης θεμάτων και τάσεων που κυριαρχούν στο περιοδικό *Παιδαγωγική Επιθεώρηση* στα 40 έτη λειτουργίας του. Ο εντοπισμός ερευνητικών ζητημάτων και τάσεων σε ένα περιοδικό με τόσο μεγάλη ιστορία και απήχηση στον τομέα του, όπως είναι η *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, μπορεί να θεωρηθεί κρίσιμος για την ακαδημαϊκή και εκπαιδευτική κοινότητα γενικότερα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

- Anfara, V. A., Brown, K. M., & Mangione, T. L. (2002). Qualitative Analysis on Stage: Making the Research Process More Public. *Educational Researcher*, 31(7), 28-38. <https://doi.org/10.3102/0013189X031007028>
- Baydas, O., Kucuk, S., Yilmaz, R.M., Aydemir, M. & Goktas, Y. (2015). Educational technology research trends from 2002 to 2014. *Scientometrics*, 105, 709–725. <https://doi.org/10.1007/s11192-015-1693-4>
- Bozkaya, M., Aydin, I.E. & Kumtepe, E.G. (2012). Research Trends and Issues in Educational Technology: A Content Analysis of TOJET (2008-2011). *Turkish Online Journal of Educational Technology*, 11(2), 264-277. Retrieved from <https://www.learntechlib.org/p/55726/>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Chang, Y.-H., Chang, C.-Y., & Tseng, Y.-H. (2010). Trends of Science Education Research: An Automatic Content Analysis. *Journal of Science Education and Technology*, 19(4), 315–331. <https://doi.org/10.1007/s10956-009-9202-2>
- Charmaz, Kathy (1995). Grounded Theory. In J. A. Smith, R. Harr & L. van Langenhove (Eds.), *Rethinking Methods in Psychology* (Ε. Τσέλιου, μτφρ.) (p. 27-49). Sage.
- Clarke, V. & Braun, V. (2017) Thematic analysis. *The Journal of Positive Psychology*, 12(3), 297-298. <https://doi.org/10.1080/17439760.2016.1262613>
- Eğmir, E., Erdem, C. & Koçyiğit, M. (2017). Trends in Educational Research: A Content Analysis of the Studies Published in International Journal of Instruction. *International Journal of Instruction*, 10(3), 277-294. <https://doi.org/10.12973/iji.2017.10318a>
- Eybe, H., & Schmidt, H.-J. (2001). Quality criteria and exemplary papers in chemistry education research. *International Journal of Science Education*, 23(2), 209–225. <https://doi.org/10.1080/09500690118920>
- Hannula, M.S. (2009). International trends in mathematics education research. In M. Lepik (Ed.), *Teaching mathematics: retrospectives and perspectives: Proceedings of the 10th international conference* (pp.11-16). Tallinn University.

- Inglis, M., & Foster, C. (2018). Five decades of mathematics education research. *Journal for Research in Mathematics Education*, 49(4), 462-500. <https://doi.org/10.5951/jresmetheduc.49.4.0462>
- Lee, C.-M. & Taylor, M. J. (2013). Moral education trends over 40 years: A content analysis of the Journal of Moral Education (1971–2011). *Journal of Moral Education*, 42 (4), 399-429. <https://doi.org/10.1080/03057240.2013.832666>
- Lee, D.L., Hamlin, D.W., Hildebrand, K.E., Carranza, M.K., Wannarka, R., & Hua, Y. (2007). A descriptive analysis of publication trends in the Journal of Behavioral Education: 1991–2005. *Journal of Behavioral Education*, 16, 327-332. <https://doi.org/10.1007/S10864-007-9044-Z>
- Lund, T. (2005). The Qualitative-Quantitative Distinction: Some Comments. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 49(2), 115-132. <https://doi.org/10.1080/00313830500048790>
- Patton, M. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. London: Sage.
- Ryan, G.W. & Bernard, H.R. (2000) Data management and analysis methods. In Denzin, N.K. and Lincoln, Y.S., editors, *Handbook of qualitative research* (2η εκδ.). Sage Publications, (p. 769-802).
- Shih, M., Feng, J. & Tsai, C.-C. (2008). Research and trends in the field of e-learning from 2001 to 2005: a content analysis of cognitive studies in selected journals. *Computers and Education*, 51 (2), 955–967. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2007.10.004>
- Tsai, C., & Wen, M. L. (2005). Research and trends in science education from 1998 to 2002: A content analysis of publication in selected journals. *International Journal of Science Education*, 27(1), 3–14. <https://doi.org/10.1080/0950069042000243727>
- Willig, C. (2008). *Introducing qualitative research in psychology. Adventures in theory and method*. Buckingham/ Philadelphia: Open University Press.
- Yığ, K. G. (2022). Research trends in mathematics education: A quantitative content analysis of major journals 2017-2021. *Journal of Pedagogical Research*, 6(3), 137-153. <https://doi.org/10.33902/JPR.202215529>

Στα ελληνικά

- Αμπατζίδης, Γ., & Παπαδοπούλου, Π. (Υπό δημοσίευση). Τάσεις στην έρευνα της διδακτικής των Φυσικών Επιστημών στην Προσχολική Εκπαίδευση: ανάλυση άρθρων σε πρακτικά συνεδρίων. Στο Π. Παπαδοπούλου, Α. Παπανικολάου (Επιμ.), *12ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Οι Φυσικές Επιστήμες στην Προσχολική Εκπαίδευση»*, Φλώρινα 4-6 Νοεμβρίου 2022. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Γαλάνης, Π. (2018). Ανάλυση δεδομένων στην ποιοτική έρευνα θεματική ανάλυση. *Archives of Hellenic Medicine*, 35(3), 416- 421.
- Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας: Εφαρμογές στην ψυχολογία και την εκπαίδευση*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ελεύθερα προσβάσιμο στο <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/5826>
- Καλαϊτζοπούλου, Μ. (2001). *Ο εκπαιδευτικός ως στοχαζόμενος επαγγελματίας*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Μπράιλας, Α. Β. (2015). *Εισαγωγή στη θεμελιωμένη θεωρία: Οδηγός εφαρμογής με το atlas.ti*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου: Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. (Β. Νταλάκου, Κ. Βασιλάκου, μτφρ.) (2η έκδ). Αθήνα: Gutenberg.
- Σιπητάνου, Α. & Φουκίδου, Α. (2018). Οι προτιμήσεις θεμάτων στην εκπαιδευτική έρευνα. Στο Κ.Δ. Μαλαφάντης & Θ. Μπάκας (Επιμ.), *8ο Πανελλήνιο Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος, ιωάννινα 2-4 Νοεμβρίου 2012* (σ.341-353). Αθήνα: Εκδόσεις Διάδραση.
- Τσιώλης, Γ. (2018). Θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. Στο Γ. Ζαϊμάκης (Επιμ.). *Ερευνητικές διαδρομές στις Κοινωνικές Επιστήμες: Θεωρητικές-Μεθοδολογικές Συμβολές και Μελέτες Περίπτωσης* (σ. 97-125). Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Τσιώλης, Γ. (2014). *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.